

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi

*Lausuntoyhteenveto
valmiuslakitoimikunnan mietinnöstä*

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi

*Lausuntoyhteenvedo
valmiuslakitoimikunnan mietinnöstä*

ISSN 1458-7149
ISBN 952-466-348-1
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILELEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
7.4.2006

<p>Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)</p> <p>Lainsäädäntösihteeri Liisa Vanhala</p>	<p>Julkaisun laji Lausuntotiivistelmä</p>		
	<p>Toimeksiantaja Oikeusministeriö</p>		
	<p>Toimielimen asettamispäivä</p>		
<p>Julkaisun nimi Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi Lausuntoyhteenvedo valmiuslakitoimikunnan mietinnöstä</p>			
<p>Julkaisun osat</p>			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Valmiuslakitoimikunta luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 16.12.2005. (Oikeusministeriö. Komiteamietintö 2005:2). Mietintö sisältää ehdotuksen hallituksen esitykseksi valmiuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.</p> <p>Oikeusministeriö pyysi mietinnöstä lausuntoa 76 viranomaiselta ja organisaatiolta, joista 58 tahoja antoi lausunnon.</p> <p>Monissa lausunnoissa valmiuslain uudistamista pidetään tärkeänä. Joissakin lausunnoissa ehdotetaan muutoksia ja lisäyksiä poikkeusolojen määritelmään (3 §). Toimikunnan ehdotus toimivaltuuksien käyttöönottonettelystä (6-10 §) saa enimmäkseen myönteistä palautetta. Jotkut lausunnonantajat suhtautuvat kriittisesti toimikunnan ehdotukseen valtioneuvoston kanslian asemasta varautumiskysymyksissä (12 §).</p> <p>Lausunnoissa ehdotetaan lisäksi monia muutoksia ja lisäyksiä toimivaltuussäännöksiin ja erinäisiin säännöksiin.</p>			
<p>Avainsanat: (asiasanat) Lainsäädäntövalta, perustuslaki</p>			
<p>Muut tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 32/41/2003, OM033:00/2003</p>			
<p>Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2006:5</p>	<p>ISSN 1458-7149</p>	<p>ISBN 952-466-348-1</p>	
<p>Kokonaissivumäärä</p>	<p>Kieli suomi</p>	<p>Hinta</p>	<p>Luottamuksellisuus julkinen</p>
<p>Jakaja Oikeusministeriö</p>	<p>Kustantaja Oikeusministeriö</p>		

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
7.4.2006

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Lagstiftningssekreterare Liisa Vanhala		Typ av publikation Remissammandrag	
		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes	
Publikation (även den finska titeln) Förslag till ny beredskapslag. Remissammandrag av beredskapslagskommissionens betänkande (Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi. Lausuntoyhteenveto valmiuslakitoimikunnan mietinnöstä)			
Publikationens delar			
Referat Beredskapslagskommissionen överlämnade sitt betänkande till justitieministeriet den 16 december 2005 (Justitieministeriet. Kommittébetänkande 2005:2). Betänkandet innehåller ett förslag till regeringens proposition med förslag till beredskapslag och vissa lagar som har samband med den. Justitieministeriet sände betänkandet på remiss till 76 myndigheter och organisationer. Av dessa gav 58 myndigheter och organisationer sitt utlåtande. I flera utlåtanden anses det vara viktigt att revidera beredskapslagen. I några utlåtanden föreslås ändringar och tillägg till definitionen på undantagsförhållanden (3 §). Kommissionens förslag om beslutsförfarande i fråga om inledandet av tillämpningen av befogenheter (6-10 §) får för det mesta positivt gensvar. Några av remissinstanserna ställer sig kritiska till kommissionens förslag om statsrådets kanslis roll i förberedelsefrågorna (12 §). I utlåtandena föreslås dessutom många ändringar och tillägg till de bestämmelser som gäller befogenheter under undantagsförhållanden samt till särskilda bestämmelser.			
Nyckelord Lagstiftningsmakt, grundlag			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren) JM 32/41/2003, JM033:00/2003			
Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2006:5		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-348-1
Sidoantal	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

Johdanto

Oikeusministeriö asetti 17. päivänä joulukuuta 2003 toimikunnan uudistamaan valmiuslainsäädäntöä. Valmiuslain uudistamisen tavoitteena oli saattaa valmiuslaki kaikilta osiltaan vastaamaan perustuslain vaatimuksia. Lisäksi tavoitteena oli johdonmukainen ja ajantasainen toimivaltuuksien järjestelmä, joka mahdollistaa sen, että kulloisessakin poikkeustilanteessa voidaan tehdä tilanteen hallitsemiseksi tarvittavat päätökset ja toteuttaa näiden päätösten edellyttämät toimenpiteet.

Toimikunnan tehtävänä oli laatia ehdotus uudeksi valmiuslaiksi hallituksen esityksen muotoon. Erityisesti toimikunnan tuli selvittää, millaisin lainsäädännöllisin ratkaisuin valmiuslaki voidaan saattaa perustuslain mukaiseksi. Samalla toimikunnan tuli selvittää valmiuslain toimivaltuussäännösten ajanmukaisuus ja tehdä niitä koskevat tarvittavat ehdotukset. Työssään toimikunnan tuli ottaa huomioon myös yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia (2003) sekä turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko (2004). Edelleen toimikunnan tuli työnsä aikana kuulla laajasti eri hallinnonalojen, elinkeinoelämän ja työmarkkinajärjestöjen edustajia sekä olla yhteydessä turvallisuus- ja puolustusasiain komiteaan.

Toimikunta luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 16.12.2005. Mietintö sisältää ehdotuksen valmiuslaiksi ja laiksi poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnasta sekä ehdotuksen neljän muun lain muuttamisesta.

Oikeusministeriö pyysi 21.12.2005 päivätyllä kirjeellä lausuntoja valmiuslakitoimikunnan mietinnöstä. Lausuntoa pyydettiin kaikkiaan 76 viranomaiselta, järjestöltä ja muulta organisaatiolta. Lausunnot pyydettiin toimittamaan 15.2.2006 mennessä. Lausuntoja saatiin yhteensä 58 taholta. Lausunnonantajat käyvät ilmi liitteestä.

Saatujen lausuntojen keskeinen sisältö on koottu tähän tiivistelmään. Tiivistelmän ensimmäisessä osassa käsitellään uudistuksen tarpeellisuutta ja ehdotuksen päälinjoja koskevia kannanottoja. Tiivistelmän toisessa osassa esitellään toimikunnan säännösehdotuksia sekä yksittäisiin säännösehdotuksiin ja niiden perusteluihin kohdistunutta palautetta.

Sisältö

Johdanto.....	i
Sisältö.....	1
Uudistuksen tarpeellisuutta ja keskeisiä ratkaisuja koskevat kannanotot.....	2
Tarpeellisuus, kannatettavuus.....	2
Poikkeusolomääritelmä.....	4
Käyttönottomenettely.....	10
Lain rakenne ja sääntelyn tarkkuus.....	13
Varautuminen, varautumisen yhteensovittaminen.....	14
Voimaantuloajankohta.....	16
Säätämisyjärjestys.....	17
Ahvenanmaan asema.....	18
Yksittäisiä säännösehdotuksia ja perusteluja koskevat kannanotot.....	20
1. Valmiuslaki.....	20
Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toiminnan turvaaminen.....	20
Hyödyketuotannon ja -jakelun sekä energiahuollon varmistaminen.....	31
Rakentamisen ja rakennustuotteiden säännöstely.....	40
Asuntokannan käytön säännöstely.....	42
Sosiaaliturvaan liittyvät muutokset.....	43
Sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden turvaaminen.....	46
Kuljetusten turvaaminen ja polttonesteen säännöstely.....	52
Sosiaali- ja terveydenhuollon turvaaminen.....	61
Valtiontalouden hoito poikkeusoloissa.....	63
Julkis- ja yksityisöikeudelliset palvelussuhteet.....	64
Työvelvollisuus.....	67
Hallinnon järjestäminen poikkeusoloissa.....	72
Sotilaallinen puolustusvalmius.....	77
Väestönsuojelu ja evakuointi.....	79
Täytäntöönpano.....	84
Korvaukset ja oikeusturva.....	85
Rangaistussäännökset.....	87
Voimaantulo.....	88
2. Laki puolustustilalain 2 ja 30 §:n muuttamisesta.....	88
3. Laki poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnasta.....	89
4. Laki ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa annetun lain 13 a §:n muuttamisesta.....	90
5. Laki ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetun lain 63 a §:n muuttamisesta.....	90
6. Laki arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta.....	91
Liite.....	93

Uudistuksen tarpeellisuutta ja keskeisiä ratkaisuja koskevat kannanotot

Tarpeellisuus, kannatettavuus

Valtaosassa lausuntoja valmiuslain uudistamista pidetään tarpeellisena ja perusteltuna. Lisäksi monissa lausunnoissa uudistusta ja sen toteutusta pidetään onnistuneena.

Jotkut lausunnonantajat ovat kuitenkin esittäneet huomioita asioista, joita uudistuksen valmistelussa ei ole käsitelty riittävästi.

Sisäasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että toimivaltasäännösten tarkoitusta koskevassa sääntelyssä on merkittävää terminologista horjuvuutta ilman, että sitä olisi erikseen perusteltu tai että syy siihen muuten kävisi asiayhteydestä ilmi. Sisäasiainministeriö katsoo, että joissakin säännöksissä väestön suojaamisen kannalta keskeiset toimialat, kuten pelastustoimi, väestönsuojelu, poliisitoimi tai hätäkeskustoiminta, tulisi ottaa huomioon joko nimenomaisella maininnalla kunkin säännöksen yhteydessä tai toteamalla yleisesti niiden kuuluvan esimerkiksi yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin. Lakiehdotusta tulisikin tältä osin ennen sen antamista tarkistaa yhteistyössä sisäasiainministeriön kanssa.

Puolustusministeriön käsityksen mukaan eri toimialoja koskevien säännösten muotoilu on keskenään vielä niin eritasoista, että se edellyttäisi vielä jatkotoimenpiteitä.

Opetusministeriö kiinnittää huomiota siihen, ettei valmiuslakiehdotukseen sisälly erillisiä säännöksiä kulttuurilaitoksista tai kulttuuriomaisuuden suojelusta. Ehdotuksessa ei myöskään mahdollisteta puuttumista esimerkiksi teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtiosuuksiin. Opetusministeriö arvioi mietinnössä ilmeisesti lähdetyn siitä, etteivät valtiosuuksia koskevat poikkeusvaltuudet ole tarpeellisia.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on sillä kannalla, että normaalioloja koskevan oikeudellisen sääntelyn liukumista yksityiskohtaisempien sääntelyvaltuuksien suuntaan tulisi kaikin tavoin pyrkiä välttämään. Väestön toimeentuloa sekä elinkeinoelämän ja yhteiskunnan toimintaa vakavasti haittaavat yllättävät tapahtumat ja niiden uhkat tulee oikeuskanslerin mukaan ehkäistä ja torjua asianomaiselle toiminta-alueelle tyypillisin normaaliin vastuulliseen ja huolelliseen toimintaan kuuluvien toimien ilman uhkiin, toimintahäiriöihin ja vahinkotapahtumiin syyttömien osapuolten (kansalaiset, asiakkaat) oikeuksiin puuttumista. Esimerkiksi ihmisten elämään sekä elinkeinoelämän ja yhteiskunnan toimintaan merkittävällä tavalla vaikuttavien suurten logististen ja tietoteknisten järjestelmien suunnittelussa ja ylläpidossa tulisi asianmukaisesti varautua ja varmistaa järjestelmien toiminta myös normaalioloissa odotettavissa olevissa uhka- ja häiriötilanteissa.

Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää myös tärkeänä, että valmiuslaissakin turvattavat väestön, elinkeinoelämän ja yhteiskunnan toiminnan intressit ja perustarpeet ja toiminnot on turvattu jo poikkeusolojen ulkopuolelle jäävällä niin sanotulla harmaalla alueella. Siksi valmiuslain uudistamisen ohella tulisi huolehtia siitä, että asianomainen erityislainsäädäntö pidetään ajan tasalla ja myös lainsäädännön reaalista soveltamismahdollisuuksista (mm. taloudelliset voimavarat) huolehditaan.

Pääesikunta korostaa, että yleisesti valmiuslainsäädännössä otettava huomioon myös yhteiskunnan toiminnan turvaaminen normaaliolojen häiriötilanteissa sekä silloin kun poikkeusoloista ei ole vielä täyttä selvyttä.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimisto toteaa, ettei valmistelussa ole kuultu valtion aluehallinnon edustajaa, mikä olisi osaston mukaan ollut tarpeen toimivaltuuksien tarkemmassa määrittelyssä. Osasto toteaa edelleen, että valmistelussa olisi ollut hyvä myös kuulla sosiaalihuollon asiantuntijaa sekä muutakin terveydenhuollon asiantuntijaa kuin tartuntatauti-asiantuntijaa sekä terveydensuojelun asiantuntijaa. Pandemiatilanteiden osalta olisi osaston mukaan tullut vielä tarkemmin pohtia valmiuslain ja tartuntatautilain määrittelemien valtuuksien yhteensovittamista.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että niin nykyisen kuin ehdotetun mukaisen valmiuslainsäädännön soveltaminen johtaisi huomattaviin käytännön tason ongelmiin hallinto-oikeuksissa. Helsingin hallinto-oikeus haluaa kiinnittää huomiota siihen, että toimintaedellytysten turvaamiseen olisi syytä puuttua jo normaalioloissa.

Länsi-Suomen lääninhallitus on sillä kannalla, että uudessa valmiuslaissa tulisi tarkemmin määrittää eri ministeriöiden ja muiden viranomaisten johtamisvastuu ja -järjestelyt eri poikkeusolojen aikana. Lääninhallituksen mukaan tämä helpottaisi valmius- ja viestisuunnittelua sekä selkeyttäisi toimintaa varsinkin silloin kun ollaan siirtymässä normaalioloista poikkeusoloihin ja poikkeusolojen organisaatioita perustetaan.

Rajavartiolaitoksen esikunta pitää toivottavana, että varsinaista hallituksen esitystä oikeusministeriössä laadittaessa mietinnön sisältämiä taloudellisia vaikutuksia merkittävästi laajennettaisiin. Varautumista koskevia taloudellisia tietoja on eri vastuuviranomaisilta kerättävissä.

Merenkululaitoksen käsityksen mukaan valmiuslakitoimikunnan mietinnön perusteella poikkeusolojen viranomaistoimintojen syvälinen ristikkäisanalysointi on ensimmäisen kerran mahdollista tehdä. Merenkululaitos on sillä kannalla, että analyysi tulisikin tehdä lausuntokierroksen jälkeen ennen lakiehdotuksen antamista eduskunnalle.

Lapin työvoima- ja elinkeinokeskus on sillä kannalla, etteivät aluehallinnon poikkeusolojen johtovastuut sekä koordinoinnin ja toimenpiteiden yhteensovittaminen nouse esille ehdotuksessa. Lääninhallituksen poikkeusolotilanteen johtovastuu ja toimivaltuudet tulisi keskuksen mukaan määritellä lain tasolla. Myös Lapin lääninhallituksen mukaan lääninhallituksen roolia varautumisessa ja toimivaltuussäännöksissä tulisi tuoda enemmän esiin. Lisäksi Lapin työvoima- ja elinkeinokeskus toteaa, ettei ehdotuksessa oteta kantaa alueelliseen poikkeusolotilanteeseen, sen johtamiseen ja hallintointiin.

Lapin työvoima- ja elinkeinokeskus kritisoi ehdotusta myös siitä, ettei siihen sisälly kannanottoa poikkeusolojen julkisyhteisöille aiheuttamiin kustannuksiin ja niiden rahanlähteisiin. Yhteiskunnan toimivuuden kannalta tulisi keskuksen mukaan yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen rahoituksen periaatteet ja toimivaltuudet poikkeusolotilanteessa kirjata lain tasolle.

Suomen Kuntaliitto ehdottaa, että lain jatkovalmistelussa voitaisiin syvällisemmin pohtia, millä tavoin kuntien keskushallinnon tulisi toimia poikkeusoloissa ja miten varmistettaisiin demokratian kannalta välttämättömien toimielinten toiminta ja mitä nämä elimet olisivat. Kuntaliiton mukaan poikkeusolojen toimintojen yhteensovittamisessa voi syntyä ongelmia, jos valtion viranomaisten ohjeistus on keskenään ristiriitaista tai hyvin eritasoista. Kuntaliitto ehdottaa, että lain jatkovalmistelussa selvitetäisiin tarkemmin lain toimivuus kuntien keskushallinnon näkökulmasta ja se, onko tarpeen joko laissa tai muulla tavoin velvoittaa sisäasiainministeriö yhdessä kuntien kanssa kehittämään yleistä ohjeistusta kuntien yleisen toiminnan varmistamiseksi.

Euroopan keskuspankki ehdottaa, että myös Euroopan yhteisön komissiolle annettaisiin tilaisuus esittää näkemyksensä ehdotuksesta. Myös Suomen Pankkiyhdistys ry:n mukaan valmiuslain valmistelussa olisi hyvä kiinnittää laajemmin huomiota siihen, että valmiuslailla tosiasiallisesti puututaan eräisiin EU:n perustamissopimuksen suojaamiin perusoikeuksiin, kuten pääoman vapaaseen liikkuvuuteen, yritysten sijoittautumisoikeuteen ja kilpailuneutraliteettiin.

Poikkeusolomääritelmä

Valmiuslain soveltamisalaa kuvaavan *poikkeusolomääritelmän* (lakiehdotuksen 3 §) ehdotetaan edelleenkin käsittävän vain erityisen vakavat kriisit, jotka koskettavat koko kansakuntaa tai ainakin suurta osaa siitä ja vaikuttavat koko yhteiskunnan toimivuuteen. Lisäksi valmiuslakia olisi perusteltua soveltaa sellaisissa kriiseissä, joissa tarvitaan hetkellistä pidempikestoisia erityistoimivaltuuksia.

Valmiuslain poikkeusolomääritelmää ehdotetaan muutettavan osittain. Uuden valmiuslain mukaan poikkeusoloja olisivat (1) Suomeen kohdistuva aseellinen hyökkäys, tällaisen hyökkäyksen välitön jälkitila, (2) Suomeen kohdistuva huomattava aseellinen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöönottamista, (3) väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuus olennaisesti vaarantuu, sekä (4) erityisen vakava suuronnettomuus, tällaisen suuronnettomuuden välitön jälkitila ja vaikutuksiltaan erittäin vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti.

Merkittävin tarkistus poikkeusolomääritelmään olisi vaikutuksiltaan erittäin vakavaa suuronnettomuutta vastaavan hyvin laajalle levinneen vaarallisen tartuntataudin lisääminen lainkohtaan. Erillisestä nykyisen valmiuslain 2 §:n 3 kohtaa vastaavasta poikkeusolomääritelmästä luovuttaisiin. Tässä määritelmässä on mainittu muun muassa vieraiden valtioiden välinen sota tai sodanuhka. Osittain tämän kohdan mukaiset poikkeusolot sisältyisivät kuitenkin toimikunnan valmiuslakiehdotuksen 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun huomattavan aseellisen uhkan käsitteeseen.

Poikkeusolomääritelmään kohdistuvasta lausuntopalautteesta esitetään seuraavassa ensin yleiset, koko ehdotettua säännöstä koskevat huomiot ja sen jälkeen määritelmän eri kohtiin kohdistuva palaute.

Poikkeusolomääritelmän sisältöön on monissa lausunnoissa suhtauduttu myönteisesti. Ulkoasiainministeriö pitää erityisen tärkeänä sitä, että poikkeusolojen määritelmä on esitetyssä lakiehdotuksessa riittävän yksilöity, mutta samalla siinä otetaan huomioon turvallisuusuhkien luonteen muutos. Toimikunnan näkemys siitä, että erittäin vakavia poikkeusoloja varten tarvittavan valmiuslain soveltamisala ei ole perusteltua laajentaa koskemaan sellaisia suuronnettomuuksia, joiden vaikutukset eivät ensisijaisesti kohdistu Suomeen, on ulkoasiainministeriön mielestä perusteltu. Tällaiset, sinänsä vakavat normaaliolojen tilanteet on pystyttävä hoitamaan normaalioloja koskevan lainsäädännön puitteissa.

Valtiovarainministeriö toteaa, ettei valmiuslain poikkeusolomääritelmä voi kattaa kaikkia mahdollisia normaalioloista poikkeavia kriisitilanteita. Ministeriö pitää oikeana mietinnön lähestymistapaa, jonka mukaan maahamme kohdistuvien tai maassamme ilmenevien poikkeuksellisten uhkien aiheuttamia häiriöitä mahdollisimman pitkälle hoidettaisiin hallinnon eri sektoreille annettujen erityissäädösten nojalla ja varsinaista poikkeuslakia tarvitaan vain koko yhteiskunnan toimivuutta uhkaavien pidempikestoisten kriisien hallitsemiseen. Valtiovarain controller-toiminto toteaa puolestaan, että valmiuslakiehdotuksen 3 §:n poikkeusolojen määritelmät antavat nykyistä valmiuslakia paremman mahdollisuuden sille, että taloudellisia toimivaltuuksia

voidaan tehokkaasti käyttää hyväksi rahoitusmarkkinoiden häiriöiden estämiseksi tai lopettamiseksi.

Valtioneuvoston oikeuskansleri toteaa valmiuslain soveltamisen olevan sisällöllisesti, menettelyllisesti ja ajallisesti varsin rajattu. Oikeuskansleri pitää tätä perusteltuna.

Rajavartiolaitoksen esikunta kiinnittää huomiota siihen, että toimikunnassa on arvioitu myös vuonna 2004 sattuneen Aasian hyökyaaltokatastrofin kaltaisten suuronnettomuuksien sisällyttämistä niiden tapahtumien piiriin, joiden nojalla valmiuslain mukaiset toimivaltuudet voitaisiin ottaa käyttöön. Rajavartiolaitoksen esikunnan mukaan toimikunnan perustelut näitä tilanteita koskevien säännösten jättämiselle pois uuden valmiuslainsäädännön soveltamisalasta ovat ymmärrettävät. Rajavartiolaitoksen esikunta kuitenkin tähdentää oikeusministeriölle, että joustavan poikkeus-tilanteita koskevan erityismenettelyn mahdollistaminen henkilötietoja luovutettaessa tulisi olla mahdollista. Asiallisinta lienee säätää asiasta henkilötietolaissa (523/1999), kuten mietinnössäkkin todetaan.

Rahoitustarkastus pitää onnistuneena ratkaisuna sitä, ettei mietinnössä rajoiteta poikkeusoloja vain perustuslain 23 §:n ja siihen rinnastuvan kansainvälisen sääntelyn mukaisiin tilanteisiin. Rahoitustarkastuksen mukaan on paikallaan muun muassa rahoitusmarkkinoiden toiminnassa ulottaa mahdollisuus poikkeuksellisten valtuuksien käyttöön myös tilanteisiin, joissa esimerkiksi tietoteknisten tai logististen järjestelmien toimivuus horjuu vakavasti. Poikkeusolojen käsitteen laajentamisella mahdollistetaan myös se, että rahoitusmarkkinoiden muuttuneen toimintaympäristön toiminnalle asettamat vaatimukset voidaan riittävästi ottaa tulevaisuudessa poikkeusoloissa huomioon.

Suomen Pankkiyhdistys ry pitää lain mukaista valmiustilan määritelmää voimassa olevaa lainsäädäntöä selkeämpänä. Uusi määritelmä antaa yhdistyksen mukaan mahdollisuuden ryhtyä valmiuslain mukaisiin toimiin nykyistä aiemmin ja siten valmistautua tehokkaammin käsillä olevaan tai odotettavissa olevaan kriisiin. Kaiken kaikkiaan määritelmä vastaa hyvin tehtyjä uhkar-
arvioita ja todellisia odotettavissa olevia tilanteita.

Poikkeusolojen määritelmään on lausunnoissa kohdistettu myös kritiikkiä.

Puolustusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin voi nykyisin kohdistua hyvinkin monenkaltaisia uhkia, joiden hallitsemiseen valmiuslakiehdotus ei anna vastauksia. Normaaliolojen häiriötilanteiden hallinnasta ja niissä tarvittavista toimivaltuuksista joudutaan säätämään viranomaiskohtaisesti. Ministeriön mukaan keskeistä olisi linjata se, millä tavoin ja millaista lainsäädännöllistä ratkaisumallia käyttäen nämä mahdolliset viranomaisten niin sanotun harmaan alueen lisätoimivaltuudet valmistellaan ja miten voidaan turvata näiden ehdotusten yhteensovittaminen. Tämä yhteensovittaminen tulisi tehdä jo lainvalmistelun aikana. Ministeriö esittää, että lainsäädäntötyön toteuttamislinjaukset tulisi ratkaista ennen valmiuslakiehdotuksen jatkokäsittelyä.

Etelä-Suomen lääninhallituksen liikenneosasto arvelee valmiusharjoitusten kokemuksen perusteella, että valmiuslain käyttöönoton kynnyks tulee vastaisuudessaakin olemaan korkea, joten valmiuslain uudistamisen ohella on muutettava myös erityislakeja, jotta viranomaisilla on riittävät valtuudet toimia niin sanotussa harmaassa vaiheessa.

Viestintävirasto katsoo, että valmiuslain valmistelussa ja poikkeusolojen määrittelyssä ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota kaikkiin uudentyyppisiin poikkeusoloihin. Poikkeusolojen määrittelyssä viestinnän ja viestintäverkkojen merkitystä ja kehitystä ei ole otettu huomioon,

erityisesti niihin itseensä kohdistuvan uhan osalta. Teknisten järjestelmien toimintahäiriön vaikutukset voivat viraston mukaan olla täysin rinnastettavissa laajoihin tautiepidemioihin. Viestintäviraston mukaan viestintää ja viestintäverkkoja voidaan pitää itsenäisinä toimintoina, joihin kohdistuvat uhat tulisi ottaa erilliseen tarkasteluun poikkeusolojen määrittelyssä itse lakipykälässä eikä pelkästään perustelutekstissä asiaan viittaamalla.

Euroopan keskuspankki kiinnittää huomiota siihen, etteivät lakiehdotuksen 3 §:ssä mainitut poikkeusolot vastaa niitä tilanteita, jotka luetellaan perustamissopimuksen 297 artiklassa. Lakiehdotuksen taloudellista kriisiä ja suuronnettomuutta tai tartuntatautia koskevia poikkeusoloja ei selvästikään ole sisällytetty perustamissopimuksen poikkeusoloja koskevaan tyhjentävään luetteloon. Euroopan keskuspankki panee merkille, että jotta taloudellisesta kriisistä johtuva poikkeustilanne saisi aikaan lakiehdotuksen soveltamisen, vaaditaan, että kyseessä on erityisen vakava taloudellinen kriisi, joka johtuu vakavasta ulkoa tulevasta tapahtumasta tai uhasta, eikä pelkästään kotimaan markkinat käsittävä taloudellinen kriisi. Euroopan keskuspankki suosittelee kuitenkin voimakkaasti muuttamaan lakiehdotusta siten, ettei Euroopan keskuspankkijärjestelmän yksinomaiseen toimivaltaan kuuluvia toimivaltuuksia voida antaa kansallisille viranomaisille, jos perustamissopimuksen 297 artiklaan sisällytetty poikkeusoloja koskeva edellytys ei toteudu.

Poikkeusolomääritelmään ei valmiuslakitoimikunnan mietinnössä ehdoteta sisällytettävän laajamittaista maahantuloa. Muutamat lausunnonantajat ovat kiinnittäneet huomiota tähän.

Valtiovarain controller-toiminto on sillä kannalla, että laaja ja yllättävä Suomeen kohdistuva maahanmuutto tulisi laskea poikkeustilanteeksi. Myös Lapin työvoima- ja elinkeinokeskuksen mukaan eri viranomaisten työnjaon selkeyttämiseksi tulisi maahanmuuton hallinnan työnjako ja toimivaltuudet poikkeusolotilanteessakin määritellä lain tasolla.

Rajavartiolaitoksen esikunta katsoo, että mietinnöstä ilmenevin perustein laajamittaista maahantuloa koskevat toimivaltuussäännökset olisi asianmukaisempaa sisällyttää esim. ulkomaalaislakiin (301/2004). Myös Hämeen työvoima- ja elinkeinokeskuksen mielestä lienee perusteltua, että laajamittaista maahantuloa ei sisällytettäisi valmiuslain poikkeusolomääritelmään.

Ehdotetun 3 §:n 1 ja 2 kohta

Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää sodan käsitteen poistamista valmiuslain 3 §:n 1 kohdan määritelmästä perusteltuna, koska sodan voidaan yleisesti ottaen katsoa sisältyvän aseellisen hyökkäyksen käsitteeseen, ja aseelliseen hyökkäykseen liittyy pykälän 2 kohdassa tarkoitettu "huomattava aseellinen uhka".

Puolustusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun 3 §:n 2 kohdassa poikkeusolot on kytketty aseellisen uhan määritelmään. Moderni sotilaallinen uhka on ministeriön mukaan kuitenkin monimuotoisempi ja laajempi kuin perinteinen tavanomaisilla aseilla suoritettava hyökkäys tai sen uhka. Modernia sotilaallista uhkaa voi olla esimerkiksi maahamme kohdistuva, hyvinkin konkreettisia ilmenemismuotoja omaava tietosodankäynti.

Puolustusministeriö toteaa, ettei aseellisen uhan määritelmä kata kaikkia tilanteita, jotka tosi-asiallisesti voisivat muodostaa Suomea kohtaan sellaisen uhan, että valmiuslain mukaiset ylimääräiset toimivaltuudet ovat sotilaallisen maanpuolustuksen kannalta ehdottoman välttämättömiä. Siksi puolustusministeriö esittää, että ehdotuksen 3 §:n "aseellinen uhka" tulisi korvata sanaparilla "sotilaallinen uhka". Ehdotetun lain 3 §:n 1 momentin 2 kohta kuuluisi muutettuna seuraavasti:

"2) Suomeen kohdistuva huomattava sotilaallinen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii tämän lain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöön ottamista;"

Myös Pääesikunta katsoo, että poikkeusolomääritelmään olisi perusteltua sisällyttää myös Suomeen kohdistuva sotilaallinen hyökkäys ja maahan kohdistuva sotilaallinen uhka. Pääesikunnan mukaan poikkeusolojen määritelmän tulee pitää sisällään laaja-alaisesti erilaiset uhkatilanteet. Jollei ehdotetun lisäyksen sisällyttämistä pykälätekstiin pidetä tarkoituksenmukaisena, tulisi Pääesikunnan näkemyksen mukaan vähintään poikkeusolojen määritelmiä koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa mainita määritelmän sisältävän myös muu sotilaallinen hyökkäys kuin perinteisten aseiden avulla tehty hyökkäys ja siihen liittyvä huomattava uhka.

Puolustusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksen mukaan aseellisen hyökkäyksen tulee kohdistua Suomeen. Voimassa olevassa valmiuslain 2 §:ssä poikkeusolona pidetään myös vieraiden valtioiden välistä sotaa. Lakiehdotuksen perusteluissa ei ministeriön mukaan ole millään tavoin perusteltu tätä poikkeusolomäärittelyn rajaamista.

Ministeriö toteaa, että Suomen rajojen läheisyydessä tapahtuvilla sotaan rinnastettavilla aseellisilla hyökkäyksillä on erittäin huomattavia vaikutuksia myös Suomeen. Esimerkiksi sota-alueelta saattaa siirtyä Suomeen pakolaisia, joista Suomen on huolehdittava kansainvälisten velvoitteidensa mukaisesti ja joka aina ei ole mahdollista viranomaisen säännönmukaisin toimivaltuuksin. Maamme rajojen läheisyydessä käytävällä sodalla voidaan arvioida olevan myös muita sellaisia vaikutuksia, joiden tunnusmerkistö ei sisälly valmiuslakitoimikunnan ehdottamaan poikkeusolomäärittelyyn. Valmiuslakitoimikunnan ehdotus toteutuessaan johtaisi ministeriön mukaan siihen, ettei Suomessa voitaisi ryhtyä välttämättömiin toimenpiteisiin näiden maan rajojen ulkopuolelta syntyisin olevien kansakunnan hyvinvointia uhkaavien poikkeusolojen hallitsemiseksi, jotka liittyvät vieraiden valtioiden väliseen aseellisen hyökkäykseen. Ministeriö katsookin, että nykyisen valmiuslain poikkeusolojen sääntely, johon kuuluu myös vieraiden valtioiden välinen sota, tulisi säilyttää myös uudessa valmiuslaissa.

Puolustusministeriö kiinnittää huomiota myös lakiehdotuksen 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun sodan uhkan määrittelyä. Ministeriö toteaa, ettei toimikunta ole perustellut ehdotustaan poistaa poikkeusolomääritelmästä nykyisessä valmiuslaissa säädetty vieraiden valtioiden välinen sodanuhka. Ministeriö katsoo edellä maan rajojen ulkopuolella tapahtuvan aseellisen hyökkäyksen vaikutusten huomioon ottamisen tarpeellisuudesta ja siten säännöksen säilyttämisestä todetun koskevan myös tätä poikkeusolomäärittelyn kavennusehdotusta.

Puolustusministeriön käsityksen mukaan 3 §:n 2 kohdan tulkintaohje ei anna riittäviä vastauksia siihen, milloin aseellisen hyökkäyksen uhkaa on pidettävä lakiehdotuksen pykälämuotoilun tarkoittamalla tavalla "huomattavana". Ministeriön käsityksen mukaan poikkeusolotilanteessa, jossa on kysymys aseellisen hyökkäyksen uhkasta Suomeen, on kysymys kansakunnan olemassaoloa vaarantavasta erittäin vakavasta poikkeusolotilanteesta, jota koskevassa poikkeusolomäärittelyssä ei tulisi käyttää epämääräistä ja tulkinnanvaraista lisämäärettä "huomattava".

Puolustusministeriö huomauttaa lisäksi, että vuonna 2000 valmiuslain 2 §:n 3 kohta harmonisoitiin vastaamaan Amsterdamin sopimuksen 297 artiklan tarkoittamaa kansainvälistä jännitystilaa. Valmiuslakitoimikunta on poistanut tämän poikkeusolon omana poikkeusolomallinaan lakiehdotuksen 3 §:n poikkeusolomäärittelyn luettelosta. Säännöksen perusteluissa valmiuslakitoimikunta toteaa, että tämä kansainvälinen jännitystila sisältyy ehdotettuun 2 kohtaan, jos jännitystila merkitsisi Suomeen kohdistuvaa huomattavaa aseellista uhkaa, jonka vaikutusten torjuminen vaatisi valmiuslain toimivaltuuksien välitöntä käyttöönottoa. Ministeriö pitää

toimikunnan omaksumaa tulkintaa tiukempana kuin kyseisen Amsterdamin sopimuksen artiklan muotoilua, koska siinä on lisämääreenä huomattava aseellinen uhka. Ministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että hallinnonalojen varautumistoiminnassa poikkeusolomääritys muodostaa perustan, jonka on oltava mahdollisimman selkeä. Valmiuslakitoimikunnan ehdotuksen toteutuminen merkitsisi ministeriön mukaan sitä, että lakiehdotuksen 3 §:n poikkeusolomääritys ei olisi yksiselitteinen, vaan sitä jouduttaisiin täydentämään lakiehdotuksen perusteluissa esitetyillä tulkinnoilla kansainvälisen jännitystilän sisällyttämisestä poikkeusolomäärityyn.

Valtioneuvoston oikeuskansleri ei pidä ehdotetun 3 §:n 2 kohdan sääntelyä riittävän kattavana, vaan katsoo, että lakiehdotuksen 3 §:n 2 kohdan mukainen nykyisen lain 2 §:n 2 ja 3 kohtien yhdistäminen olisi liian pelkistettyä ja yksioikoista. Nykyisen lain 2 §:n 3 kohta koskee vieraiden valtioiden välistä sotaa tai sodanuhkaa sekä sen aiheuttamaa vakavaa kansainvälistä jännitystilaa, joka edellyttää lainkohdassa mainittuja välttämättömiä toimenpiteitä Suomessa. Oikeuskansleri arvioi, että tämäntyyppisiä kansainvälispoliittisia asetelmia ja tilanteita voi esiintyä myös vastaisuudessa ja niitä varten olisi perusteltua säilyttää valmiuslaissa edelleenkin nimenomainen määrittelysäännös.

Ehdotetun 3 §:n 3 ja 4 kohta

Maa- ja metsätalousministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että lakiehdotuksen 3 §:n 3 ja 4 kohtaan voi sisältyä tulkinnanvaraisuutta, koska mainitut kohdat ovat lähellä toisiaan ja niissä tarkoitettujen tapahtumien vaikutukset voivat olla osittain samankaltaisia. Rahoitustarkastus ehdottaa puolestaan harkittavaksi, että poikkeusoloja koskevan 3 §:n 3 ja 4 kohta yhdistettäisiin.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä pitää poikkeusolomääritelmien, erityisesti 3 §:n 3 kohdan "erityisen vakavan tapahtuman tai uhan" ja 4 kohdan "vakavaa suuronnettomuutta vastaavan hyvin laajalle levinneen vaarallisen tartuntataudin" sisällöllistä määrittelemistä haasteellisena tehtävänä.

Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää perusteltuna 3 §:n 3 kohdassa näkökulman laajentamista koskemaan muitakin kuin raaka-aineiden saatavuuteen liittyviä taloudellisia kriisejä. Oikeuskansleri kuitenkin korostaa, että kysymys tulee olla hyvin harvinaisista, poikkeuksellisen vakavista ja yhteiskunnan perustoimintoja järkyttävistä tapahtumista tai uhkista.

Valtioneuvoston oikeuskansleri ei pidä käsitettä ”yhteiskunnan toimivuus” pykälän 3 kohdassa täysin onnistuneena. Vaikka lainkohdassa edellytettäisiin, että kysymys on ”olennaisesta vaarantumisesta” jäisi lainkohdan soveltamisala oikeuskanslerin mielestä liian avoimeksi. Lisäksi käsitteenä ”toimivuus” on lakitekstissä tai ainakin tämäntyyppisessä yhteiskunnallisesti hyvin vakavia tapahtumia tai uhkia koskevassa lainsäädännössä epätarkka ja vähemmän sopiva. Myös tässä lainkohdassa tulisi korostaa tapahtumien ja uhkien poikkeuksellista luonnetta ja niiden vakavuutta. Oikeuskansleri ehdottaakin, että lain 3 §:n 3 kohta voitaisiin kirjoittaa esimerkiksi seuraavasti: “[Poikkeusoloja tämän lain mukaan ovat] väestön toimeentulon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan perustoiminnot vakavasti vaarantuvat”.

Valtioneuvoston oikeuskansleri kiinnittää huomiota myös siihen, että käsite ”yhteiskunnan toimivuus” (”sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuus” jne.) esiintyy eräissä muissakin lakiehdotusluonnoksen pykälissä. Myös niissä käsitteen tarkentamista ja supistamista voitaisiin harkita siten, että laissa puhuttaisiin esim. yhteiskunnan perustoimintojen vakavasta vaarantumisesta (vast. välttämättömien sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toiminnan turvaamisesta).

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ovat sillä kannalla, että lakiluonnoksessa on merkittävästi laajennettu poikkeusolojen käsitettä. Ehdotetun 3 §:n 3 ja 4 kohtaa tulisi tarkentaa tai säännöksissä tarkoitetuista tilanteista tulisi antaa esimerkkejä. Järjestöt suhtautuvatkin varauksellisesti valmiuslain soveltamisalan laajentamiseen erityisesti liittyen taloudellisiin kriiseihin ja kansainvälisen vaihdannan häiriötilanteisiin. Varsinkin lakiehdotuksen sosiaaliturvaetuuksiin tehtävät poikkeukset vakavissa talouteen liittyvissä kriisitilanteissa ovat järjestöjen mukaan hyvin kyseenalaisia ilman, että poikkeusoloja tarkemmin lain tasolla määritellään.

Valmiuslain poikkeusolomääritelmän laajentamiseen koskemaan myös erityisen vakavaa suuronnettomuutta vaikutuksiltaan vastaavaa hyvin laajalle levinnyttä vaarallista tartuntatauti suhtaudutaan lausunnoissa myönteisesti. Lisäystä pidetään perusteltuna tai tarpeellisena maa- ja metsätalousministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän, Kristillisdemokraattisen eduskuntaryhmän, valtioneuvoston oikeuskanslerin, Hämeenlinnan hallinto-oikeuden, Etelä-Suomen lääninhallituksen, Länsi-Suomen lääninhallituksen, Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimiston, rajavartiolaitoksen esikunnan, Vakuutusvalvontaviraston, Hämeen työvoima- ja elinkeinokeskuksen ja AKAVA ry:n lausunnoissa.

Sisäasiainministeriö pitää epäselvänä, sisältyykö 3 §:n 4 kohtaan myös myrkytys tai sairastuminen, joka voisi aiheutua esimerkiksi jonkun vaarallisen aineen tai taudinaiheuttajan pääsystä vesijohtoverkostoon. Lisäksi ministeriö kiinnittää huomiota siihen, että valmiuslain toimivaltuuksia saatetaan tarvita jo aikaisessa vaiheessa harvinaisen, hitaasti eskaloituvan ja ennakoitavan suuronnettomuuden uhatessa (esimerkiksi nouseva merivesi, tulva, myrsky ja runsas lumentulo). Onnettomuuteen voitaisiin tällöin vahinkojen pienentämiseksi varautua laajemmin kuin mitä pelastuslaki mahdollistaa.

Sisäasiainministeriö toteaa lakiehdotuksen 3 §:n poikkeusoloista puuttuvan selkeästi terroristisessa tarkoituksessa käytetyt menettelytavat, jotka saattavat toteutuessaan edellyttää valmiuslaissa tarkoitettujen toimivaltuuksien käyttämistä. Ministeriön mukaan maassa toimiva terroristisolu voisi esimerkiksi valmistaa suuren määrän tappavaa kemiallista ainetta, joka on varastoituna taikka asetettu odottamaan räjäyttämistä. Tällaisten aineiden, mikrobien tai virusten levittämisen ehkäiseminen saattaisi vaatia uhanalaisen alueen välitöntä evakuoimista taikka ihmisten liikkumisen huomattavaa rajoittamista. Ministeriö toteaa, että toiminta on pyrittävä estämään ennakolta ennen kuin laajat alueet ovat saastuneet, taikka vaarallinen tartuntatauti on levinnyt.

Sisäasiainministeriö esittääkin, että 3 §:n 4 kohta muutettaisiin näin kuuluvaksi: ”4) erityisen vakava suuronnettomuus, sen uhka ja sen välitön jälkitila sekä vaikutuksiltaan erityisen vakava suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti taikka muu väestön terveydelle tai turvallisuudelle erityistä vaaraa aiheuttava tapahtuma taikka sen uhka”.

Etelä-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto huomauttaa, että vastaavasti kuin 3 §:n 2 kohdassa (huomattava aseellinen uhka) ja 3 kohdassa (erityisen vakava tapahtuma tai uhka), olisi 4 kohdassa määriteltävä poikkeusoloiksi myös uhka. Osasto ehdottaa seuraavaa muotoilua: ”4) erityisen vakava suuronnettomuus, uhka ja sen välitön jälkitila tai erityisen vakava suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti tai sen uhka.” Myös Länsi-Suomen lääninhallitus on sillä kannalla, että erityisen vakava suuronnettomuuden uhka voitaisiin lisätä poikkeusolojen määritelmään.

Ulkoasiainministeriö pitää tärkeänä toimikunnan yksityiskohtaisissa perusteluissa esittämää tarkennusta, jonka mukaan valmiuslaki koskisi Suomessa tapahtuvien suuronnettomuuksien lisäksi myös sellaisia ulkomailla tapahtuvia suuronnettomuuksia, joiden vaikutukset Suomessa olisivat samankaltaiset kuin kotimaassa tapahtuvalla suuronnettomuudella.

Valtiovarain controller-toiminto kiinnittää huomiota siihen, että perusteluissa tulisi selkiyttää, onko laaja ympäristöuhka 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettu suuronnettomuus. Myös AKAVA ry on sillä kannalla, että suuronnettomuus tulisi määritellä tarkemmin. Suomen Pankkiyhdistys ry pitää puolestaan pandemiaa koskevan määritelmän sanamuodon perusteella hieman epäselvänä, edellytetäänkö esimerkiksi epidemian jo laajenneen laajamittaiseksi ennen valmiuslain soveltamista, vai voidaanko valmiuslain edellyttämiin toimiin ryhtyä jo epidemian alkuvaiheessa, ennen epidemian eskaloitumista laajamittaiseksi.

Käyttöönottonenettely

Valmiuslain soveltamisen aloittamista koskevaa päätöksentekomenettelyä (2 luku) ehdotetaan muutettavaksi niin, että valmiuslain mukaiset toimivaltuudet otettaisiin käyttöön valtioneuvoston asetuksella eikä tasavallan presidentin asetuksella, kuten nykyisessä laissa. Ennen tämän niin sanotun käyttöönottoasetuksen antamista on valtioneuvoston, yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, todettava maassa vallitsevan poikkeusolot. Uusi käyttöönottoasetus eroaisi voimassa olevan valmiuslain mukaisesta tasavallan presidentin asetuksesta, jolla oikeutettaisiin valtioneuvosto käyttämään valmiuslain toimivaltuuksia eli antamaan erityisiä asetuksia. Ehdotetussa uudessa järjestelmässä valtioneuvosto ei enää antaisi tällaisia asetuksia, vaan toimivaltuudet olisi nostettu lain tasolle.

Käyttöönottoasetuksen antamisen ehdotettuun siirtoon tasavallan presidentiltä valtioneuvostolle on otettu kantaa joissakin lausunnoissa. Eduskuntaryhmille osoitetussa lausuntopyynnössä toivottiin kannanottoa erityisesti valmiuslain käyttöönottonenettelyyn.

Lausunnon antaneet eduskuntaryhmät suhtautuivat pääosin myönteisesti ehdotettuun muutokseen toimivaltuuksien käyttöönotossa. Keskustan eduskuntaryhmä katsoo, että valmiuslain käyttöönottoa koskevan päätöksentekomenettelyn tulee olla selkeä ja johdonmukainen. Keskustan eduskuntaryhmä yhtyy toimikunnan ehdotukseen valmiuslain käyttöönotosta päättämisestä siten, että valmiuslain mukaiset toimivaltuudet otetaan käyttöön valtioneuvoston asetuksella ja ennen asetuksen antamista valtioneuvosto toteaa yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa maassa vallitsevat poikkeusolot. Keskustan eduskuntaryhmä katsoo, että asetuksen antovaltaa ei ole tarkoituksenmukaista jakaa erilaisten kriisien mukaan tasavallan presidentin ja valtioneuvoston välille. Myös Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä suhtautuu myönteisesti ehdotuksiin, että käyttöönottoasetuksesta (ehdotuksen 6 §), kiiretilanteiden käyttöönottoasetuksesta (ehdotuksen 7 §) sekä poikkeustilan jatkamisasetuksesta (8 §) päättäminen siirretään valtioneuvoston asetuksenantovallan piiriin. Ruotsalainen eduskuntaryhmäkin pitää toimikunnan ehdotusta perusteluna, sillä valmiuslain poikkeusolomääritelmä kattaa muitakin kuin sotilaallisia kriisejä.

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä yhtyy valmiuslakitoimikunnan mietinnön ehdotukseen valmiuslain toimivaltuuksien käytön aloittamista koskevasta sääntelystä. Eduskuntaryhmä korostaa, että toimikunnan ehdotuksen mukaan valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönotto edellyttäisi valtioneuvoston yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa toteavan maassa vallitsevan poikkeusolot. Eduskuntaryhmä pitää tärkeänä, että tasavallan presidentillä säilyy keskeinen rooli päätöksenteossa, koska valmiuslain käyttöönottoa vaativaan tilanteeseen useimmiten vaikuttanee ulkopoliittinen tai muuten kansainvälinen ulottuvuus.

Vihreä eduskuntaryhmä pitää ehdotettua käyttöönottonenettelyä parlamentarismien kannalta oikean suuntaisena. Ryhmä pitää kuitenkin tarpeettomana heikennyksenä ehdotusta siitä, että valtioneuvosto toteaa maassa vallitsevan poikkeusolot yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa. Vihreän eduskuntaryhmän kanta on, että poikkeusoloissa, joihin lailla pyritään vastaamaan, ei voida erotella sisäistä ja ulkoista turvallisuutta toisistaan. Tämän tyyppisessä tilanteessa päätöksenteon tulee tapahtua eduskunnalle parlamentaarissa vastuussa olevan hallituksen toimesta. Vihreä eduskuntaryhmä ehdottaa, että lain 6 §:n 1 momentti kuuluisi seuraavasti: ”Jos valtioneuvosto toteaa maassa vallitsevan poikkeusolot, voidaan valtioneuvoston asetuksella (käyttöönottoasetus) säätää II osan säännösten soveltamisen aloittamisesta”.

Muista lausunnonantajista valtiovarainministeriö, Itä-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto ja Merenkulkulaitos pitävät ehdotettua valmiuslain soveltamisen aloittamista koskevaa muutosta perusteltuna.

Tasavallan presidentin kanslia kannattaa valmiuslain nykyisen käyttöönottonenettelyn säilyttämistä. Kanslia toteaa perustuslain ulkopoliittikan johtamista ja kansainvälisten suhteiden hoitamista koskevien säännösten lähtökohtana olevan presidentin ja valtioneuvoston välinen yhteistoiminta. Toimikunnan mietinnössä ei kanslian mukaan esitetä riittäviä perusteluja, miksi nykyisen valmiuslain mukaisesta menettelystä pitäisi luopua. Poikkeusolomääritelmään ehdotetut muutokset eivät puolla ehdotusta.

Tasavallan presidentin kanslia kiinnittää huomiota perustuslain 93 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan tasavallan presidentti johtaa ulkopoliittikkaa yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Ulkopoliittikan johtaminen on presidentin tärkein tehtävä. Erityisesti kansainvälisessä kriisitilanteessa ulkopoliittinen johtaminen on suurimman haasteensa edessä. Presidentin osallistuminen myös muodolliseen päätöksentekomenettelyyn on kanslian mukaan tällaisissa tilanteissa välttämätöntä.

Tasavallan presidentin kanslia toteaa, että valmiuslain muuttamisesta vuonna 1999 annetussa hallituksen esityksessä (HE 186/1999 vp) ja eduskunnan puolustusvaliokunnan mietinnössä nimenomaisesti perusteltiin asetuksen antovaltan antamista presidentille. Tasavallan presidentin kanslia kiinnittää myös huomiota tasavallan presidentin asemaan puolustusvoimien ylipäällikkönä. Ylipäällikkönä presidentti päättää muun muassa sotilaallisen puolustuksen keskeisistä perusteista ja sotilaallisen puolustusvalmiuden merkittävistä muutoksista. Nykyinen sääntely on kanslian käsityksen mukaan toimikunnan ehdotusta paremmin sopusoinnuissa presidentin ylipäällikkyyden kanssa. Asian merkitystä on kiinnittänyt huomiota myös eduskunnan puolustusvaliokunta (PuVM 1/2000 vp).

Tasavallan presidentin kanslian mukaan perustuslain 80 §:n 1 momentin säännös valtioneuvostosta yleisenä asetuksen antajana ei estä sitä, että toimivaltuuksien käyttöön ottamisesta säädettäisiin jatkossakin presidentin asetuksella. Kanslia ei pidä asetuksen antovaltaan liittyvää parlamentaarisen katteen perustetta vahvana valmiuslain tapauksessa, koska käyttöönottoasetus saatettaisiin välittömästi eduskunnan käsiteltäväksi. Eduskunta päättäisi siten itse asetuksen voimassaolosta. Kanslian mukaan tällöin ei olisi sellaista parlamentaarista vajetta, jota pitäisi korvata siirtämällä asetuksen antovaltuus presidentiltä valtioneuvostolle.

Tasavallan presidentin kanslia kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että presidentti antaa asetukset valtioneuvoston ratkaisuehdotuksesta. Menettely takaa kanslian mukaan presidentin ja valtioneuvoston välisen ulkopoliittikan johtamiseen liittyvän yhteistoiminnan myös päätettäessä valmiuslain toimivaltuuksien käyttöön ottamisesta.

Tasavallan presidentin kanslia viittaa myös siihen, että puolustustilalain ja valmiuslain mukaiset poikkeusolot ovat osittain päällekkäiset. Puolustustilalain toimivaltuudet voidaan ottaa käyttöön jos valmiuslain toimivaltuudet ovat riittämättömiä. Valmiuslain ja puolustustilalain osittainen päällekkäisyys ja tilanteet, joissa toimivaltuuksia tarvittaisiin, puoltavat sitä, että myös päätöksentekomenettely on molemmissa tilanteissa samankaltainen.

Valtioneuvoston oikeuskansleri kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun valmiuslain 6 §:n 1 momentin mukainen päätöksentekomenettely muistuttaisi konstruktiona perustuslain 93 §:n 1 momentin mukaista toimivaltajärjestelyä kansainvälisissä asioissa, mutta olisi päätöksentekotoimivallan kannalta päinvastainen kuin 93 §:n 1 momentissa valtioneuvoston ollessa asetuksen antaja. Kun voidaan perustellusti olettaa, että valtaosa valmiuslain 3 §:ssä tarkoitetuista poikkeusolot muodostavista vakavista tapahtumista tai uhkista ovat sellaisia, että ne muuten asioina kuuluvat perustuslain 93 §:n 1 momentissa säädetyn tasavallan presidentin ja valtioneuvoston yhteistoimintamenettelyn piiriin, on oikeuskanslerin mielestä paikallaan vielä jatkovalmistelussa arvioida ehdotuksen suhdetta perustuslakiin tältäkin kannalta. Poikkeuksen nykyiseen yhteistoimintamenettelyyn luettavista asioista muodostaisi oikeuskanslerin käsityksen mukaan lähinnä jokin Suomen rajojen sisäpuolella tapahtunut ja vaikutuksiltaan Suomeen rajoittuva ehdotuksen 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettu suuronnettomuus.

Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää myös mahdollisena, että jonkin valmiuslain 3 §:ssä säädetyn poikkeusolot muodostavan tapahtuman tai olotilan, kuten pandemian, hoitamiseksi välttämättömiä päätöksiä ja toimenpiteitä saatetaan tehdä ja toimeenpanna Euroopan unionin puitteissa. Sen tyyppisiä päätöksiä ja toimenpiteitä voidaan joutua tekemään myös jo ennen kuin tilanne Suomessa olisi muodostunut niin vakavaksi, että kysymys olisi valmiuslain soveltamisesta. Tällöin on kysymys asianomaisen alan erityislainsäädännön soveltamisesta. Tämän tyyppisessä päätöksenteossa kysymys on perustuslain 93 §:n 2 momentin mukaisesta Euroopan unionissa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta ja päätösten toimeenpanosta, josta valtioneuvosto vastaa.

Ahvenanmaan lääninhallitus pitää hyvänä, että laissa säädettäisiin poikkeusolojen toteamisesta. Poikkeusolojen toteaminen on merkityksellistä Ahvenanmaan itsehallintolaissa säädetyn toimivaltajaon kannalta.

Valmiuslakitoimikunnan mietinnössä ehdotetaan käyttöönottoasetuksen voimassaoloajan lyhentämistä nykyisen valmiuslain mukaisesta yhdestä vuodesta kuuteen kuukauteen kerrallaan. Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää uudistusta tarpeellisena.

Mahdollisuus toimivaltuuksien kiireelliseen käyttöönottoon ehdotetaan säilytettävän valmiuslaissa. Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisin lääninjohto pitää tärkeänä, että laissa on mukana kiiremenettely mahdollistava 7 §.

Valtiovarain controller-toiminto kiinnittää huomiota siihen, ettei ehdotuksessa tarkisteta nykyisen päätöksentekomenettelyn aikakehystä. Ehdotuksen mukaisen valtioneuvoston käyttöönottoasetuksen hyväksymisen osalta ei eduskunnalle ole asetettu aikarajaa. Valtiovarain controller-toiminto pitää tarpeellisena tarkastella mahdollisuuksia selkeämmin turvata rahoitusmarkkinoiden mahdollisen nopea poikkeusolosääntely.

Valmiuslakitoimikunnan mietinnössä eduskunnan asema valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien soveltamisen aloittamisessa ehdotetaan säilytettävän nykyisen kaltaisena. Sen sijaan valmiuslain toimivaltuussäännösten soveltamista täydentävien valtioneuvoston asetusten jälkitarkastuksesta

eduskunnassa ehdotetaan luovuttavan. Syynä jälkitarkastusoikeudesta luopumiseen olisi se, etteivät valmiuslain nojalla annettavat asetukset enää sisältäisi lailla säädettäväksi kuuluvia asioita vaan asetukset olisivat perustuslain 80 §:n mukaisia.

Helsingin hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, että luovuttaessa täytäntöönpanoasetusten eduskuntavalvonnasta asetusten säädösvalvonta tapahtuisi käytännössä jälkikätesesti valitusten johdosta hallintotuomioistuimissa. Säädösvalvonnan jälkikätestä toteuttamista hallintotuomioistuimissa hallinto-oikeus pitää haasteellisena.

Lain rakenne ja sääntelyn tarkkuus

Valmiuslain toimivaltuuksia koskevassa sääntelyssä yleinen muutospiirre on se, että säännösten kirjoitustapaa on täsmennetty. Toimivaltuuksien sääntelyn tarkentaminen merkitsee sekä rajoitustoimenpiteiden että rajoitusten kohteiden aikaisempaa yksityiskohtaisempaa sääntelyä. Ehdotetun sääntelyn asiallinen sisältö vastaisi paljolti voimassa olevan valmiuslain nojalla annettavaksi suunniteltuja valtioneuvoston asetuksia.

Sääntelyn tarkentamista ja täsmentämistä on sekä kannatettu että vastustettu saaduissa lausunnoissa.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies pitää toimivaltuuksia koskevan sääntelyn täsmentämistä ja toimivaltaisista viranomaisista nykyistä tarkemmin säätämistä myönteisenä kehityspiirteenä. Hämeenlinnan hallinto-oikeus puolestaan kiinnittää huomiota siihen, että rajoitustoimenpiteiden ja -kohteiden tarkempi sääntely vaikuttaa myönteisesti hallinto-oikeuden lainkäyttötoimintaan selkiyttämällä ja nopeuttamalla valmiuslain perusteella tehdyistä viranomaisten päätöksistä tehtyjen valitusten käsittelyä ja samalla lyhentämällä mahdollisesti vireilläoloaikoja.

Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston mukaan lääninhallitus voi aikaisempaa paremmin varautua poikkeusoloissa sille siirtyviin tehtäviin, koska valmiuslaissa määriteltäisiin poikkeusoloissa eri viranomaisille kuuluvat tehtävät. Myös Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskus pitää ehdotettua valmiuslakia huomattavasti selkeämpänä sekä helpommin luettavana ja omaksuttavana kuin voimassaolevaa valmiuslakia.

Opetusministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö sekä Huoltovarmuuskeskus kiinnittävät huomiota siihen, että toimivaltuuksien tarkasta muotoilusta saattaa aiheutua myös tarve valmiuslain nykyistä tiheämpään muuttamiseen. Koska valtuudet on rajattu hyvin täsmällisesti, syntyy esimerkiksi valmiussuunnitelmia päivitettäessä tai valmiusharjoituksissa saatujen kokemusten perusteella useammin tarpeita tarkistaa toimivaltuussäännöksiä

Opetusministeriön mukaan erityyppiset poikkeusolotilanteet ja niissä tarvittavat toimenpiteet on kyettävä ennakoimaan hyvin tarkasti, jotta toimivaltuuksista saataisiin riittävät. Riskinä on, että ehdotetut toimivaltuudet eivät riittäisikään välttämättömiin toimenpiteisiin, jos syntyvä poikkeustilanne poikkeaisi valmiussuunnittelun pohjana olevista uhkakuvamalleista. Ministeriö pitäisi toivottavana, että valtuussäännöksiin olisi mahdollista jättää tarpeellista väljyyttä, jotta viranomaisilla olisi riittävät toimivaltuudet myös sellaisissa tilanteissa, joita ei ole pystytty tarkasti etukäteen ennakoimaan. Ministeriön mukaan saattaisi olla perusteltua vastaisuudessa harkita perustuslain täydentämistä niin, että siihen otettaisiin säännökset lainsäädäntövallan käyttämisestä poikkeusoloissa.

Huoltovarmuuskeskuksen mukaan valmiussuunnitelmia ei mukaan ole syytä tehdä liian tarkoiksi, koska häiriön erityissääntelyn tarvetta ei voi ennustaa tarkasti. Keskus on sillä kannalla, ettei

ehdotuksessa omaksuttu sääntelytapa tue valmiussuunnittelun dynaamisuutta vaan on päinvastoin omiaan jähmettämään suunnitelmat nyt olemassa olevien rakenteiden mukaan.

Itä-Suomen lääninhallituksen pelastusosaston mukaan lakiehdotus vaikuttaa nykyistä valmiuslakia vaikeaselkoisemmalla, sillä se on nykyistä valmiuslakia laajempi ja yksityiskohtaisempi sekä enemmän toimialakohtaista ohjausta sisältävä. Lisäksi osasto on sillä kannalla, että toimivaltaa ja normaaliajan valmisteluvastuuta on hajautettu entistä enemmän eri toimialoille, mikä asettaa aiempaa enemmän vaatimuksia varautumisen yhteensovittamiselle.

Toimivaltuuksia koskeva sääntely sisältyisi valmiuslain II osaan. Sääntely olisi jaettu 14 lukuun. Lukuja seuraisi yleensä hallinnonalajakoa. Toimivaltuusluvut koskisivat rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toiminnan turvaamista, hyödyketuotannon ja -jakelun sekä energiahuollon varmistamista, rakentamisen ja rakennustuotteiden säännöstelyä, asuntokannan käytön säännöstelyä, sosiaaliturvaan liittyviä muutoksia, sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden turvaamista, kuljetusten turvaamista ja polttonesteen säännöstelyä, sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamista, valtiontalouden hoitoa poikkeusoloissa, julkis- ja yksityisoikeudellisia palvelusuhteita, työvelvollisuutta, hallinnon järjestämistä poikkeusoloissa, sotilaallista puolustusvalmiutta sekä väestönsuojelua ja evakuointia.

Puolustusministeriön tietohallintoyksikkö on sillä kannalla, että samaan asiaan liittyvät kokonaisuudet tulisi kirjoittaa yhteen kohtaan. Nykyisellä rakenteella valmiuslain toisen osan luvut ovat yksikön mukaan järjestyksessä, joka hankaloittaa asiakokonaisuuksien käsittelyä. Yksikkö esittää myös vaihtoehtoja jaottelutapaa.

Lapin lääninhallitus pitää puolestaan hyvänä toimivaltuussäännösten järjestelyä pääasiallisesti hallinnonaloittain.

Valmiuslakiehdotukseen ei sisälly poikkeusolojen vakuutustakuuta koskevaa sääntelyä. Vakuutustakuuta koskeva lainsäädäntöä valmistellaan erikseen sosiaali- ja terveysministeriössä. Myös poikkeusolojen terveydenhuollon neuvottelukuntaa koskeva sääntely ehdotetaan irrotettavan valmiuslaista. Samalla neuvottelukunnan toimiala laajentuisi koskemaan myös sosiaalihuoltoa. Luonnos neuvottelukunnasta annettavaksi laiksi sisältyy valmiuslakitoimikunnan mietintöön.

Valtiovarainministeriön mukaan olisi perusteltua, että esitys laiksi poikkeusolojen vakuutustakuusta pyrittäisiin käsittelemään eduskunnassa samanaikaisesti valmiuslakiehdotuksen kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä ratkaisuna eriyttää omiksi säädöksikseen poikkeusolojen vakuutustakuuta ja poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukuntaa koskeva sääntely. Ministeriön mukaan vakuutustakuuta koskeva sääntely on tarpeen ulottaa koskemaan myös muita kriisitilanteita kuin valmiuslaissa tarkoitettuja poikkeusoloja. Lisäksi valmiuslain käyttöönotto-menettely on vakuutustakuuasioille tarpeettoman monivaiheinen.

Varautuminen, varautumisen yhteensovittaminen

Säännökset varautumisesta olisivat uuden valmiuslain 3 luvussa. Ehdotettu 11 § korvaisi nykyisen valmiuslain 40 §:n 1 momentin. Siinä säädettäisiin, että valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulisi valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa.

Useissa lausunnoissa korostetaan varautumisen merkitystä yleensä sekä varautumista myös poikkeusoloja lievempien normaaliolojen häiriötilanteiden varalta.

Monet lausunnonantajat kiinnittävät huomiota toimintojen ulkoistamisen ja ostopalveluiden vaikutukseen. Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto ovat sillä kannalla, että varautumisen käsitteen tulisi kattaa myös kunnalliset liikelaitokset tai ylipäänsä toiminta, josta kunnan tulee huolehtia, riippumatta siitä, onko se hankittu ostopalveluna tai muuten. Ministeriö ehdottaa 11 §:n perusteluja täydennettäväksi tältä osin.

Oulun lääninhallituksen pelastusosasto ehdottaa lisättäväksi kuntien ja kuntayhtymien velvollisuuden huolehtia palveluja ulkoistaessaan valmiussuunnitelmien laatimisesta ja kriittisten resurssien varaamisesta niissä liikelaitoksissa ja yrityksissä, jotka ovat erityisen tärkeitä kunnan varautumisvelvollisuuden toteuttamisessa. Tällaisia toimintoja ovat muun muassa yksityiset vesihuoltoyhtiöt, yksityiset sosiaalipalvelujen tuottajat ja energian kuljetusyhtiöt. Myös Lapin lääninhallituksen mukaan varautumisvelvoitetta tulisi täsmentää paremmin liittyen valtion ja kuntien liikelaitoksiin. Varautumisvelvollisuuden tulisi koskea myös valtion ja kuntien toimintojen ulkoistamisesta johtuvia toimintoja. Lisäksi Suomen Kuntaliitto esittää, että lakisääteinen varautumisvelvoite ulotetaan koskemaan myös yhteiskunnan toiminnan kannalta elintärkeitä toimintoja ja laitoksia (kuten vesihuolto- ja jätehuoltolaitokset) niiden omistusmuodosta tai omistajasta riippumatta.

Ehdotetun 11 §:n perusteluissa listataan yksityisille asetettuja varautumisvelvollisuuksia. Sisäasiainministeriö katsoo, että luetteloon yksityisten varautumista koskevasta lainsäädännöstä olisi sen merkittävyyden vuoksi syytä lisätä pelastuslaki (468/2003), jonka 8 §:ään (Omatoiminen varautuminen) sisältyy hyvin laaja ja kattava yksityisiin kohdistuva varautumisvelvoite. Sisäasiainministeriö katsoo myös, että kunnalliset liikelaitokset olisi syytä mainita ainakin pykälän perusteluissa.

Puolustusministeriön tiedotusyksikön mukaan 11 §:ään tulisi lisätä maininta riittävästä viestinnän suunnittelusta. Maa- ja metsätalousministeriö huomauttaa puolestaan, että valmiuslaissa tarkoitettujen poikkeusolojen lisäksi valmiussuunnittelu palvelee myös muihin eriasteisiin erityistilanteisiin varautumista. Erityislainsäädännössä tarkoitettua varautumissuunnittelua tulisi kytkeytyä saumattomasti yhteen valmiuslain mukaisen valmiussuunnittelun kanssa. Näitä näkökohtia voitaisiin ministeriön mukaan korostaa enemmän lakiehdotuksen 11 §:n perusteluissa.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto on sillä kannalla, että valmiuslakiin tulisi lisätä säännös, jonka perusteella kunnat ja kuntayhtymät voisivat varata poikkeusoloihin riittävästi terveydensuojelua ja elintarvikehygieniä osaavaa henkilöstöä.

AKAVA ry kiinnittää huomiota siihen, että 11 §:ssä tarkoitettu muun muassa julkisoikeudellisia laitoksia (esim. Ilmatieteen laitos, Merentutkimuslaitos, Suomen ympäristökeskus) koskeva varautumisvelvollisuus tulisi mainita myös laitoksia koskevissa määräyksissä.

Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että poikkeusolojen aikana tapahtuva henkilötietojen käsittely, henkilörekisterien perustaminen olisi suunniteltava ja arvioitava lainsäädännön näkökulmasta sekä myös teknisestä ja toiminnallisesta näkökulmasta. Poikkeusolojen aikana ei liene mahdollisuutta toteuttaa tällaista suunnittelua. Henkilötietojen käsittelyn analysointi on tietosuojavaltuutetun mukaan tarkoituksenmukaista tehdä osana itse kysymyksessä olevan toiminnan suunnittelua.

Ehdotetussa 12 §:ssä säädettäisiin varautumisen yhteensovittamisesta valtioneuvostossa. Pykälän mukaan poikkeusoloihin varautumista johtaisi, valvoisi ja yhteen sovittaisi valtioneuvoston kanslia sekä kukin ministeriö toimialallaan. Säännös korvaisi nykyisen valmiuslain 40 §:n 2 momentin. Muutoksena nykyiseen olisi kuitenkin se, että varautumista johtaisi, valvoisi ja yhteensovittaisi valtioneuvoston kanslia, eikä koko valtioneuvosto, kuten nykyisen lain mukaan.

Valtioneuvoston kanslian näkemyksen mukaan säännösehdotus tarkoittaisi sitä, että kanslia toimisi käytännössä ylimpänä koordinaattorina poikkeusoloihin varautumista koskevista asioista. Ehdotuksessa ei oteta kantaa säännösehdotuksen aiheuttamiin taloudellisiin ja organisatorisiin vaikutuksiin kansliassa. Valtioneuvoston kanslia katsoo, että kanslialle ehdotetaan annettavaksi lakiehdotuksessa uusi tehtävä, jonka hoitamista varten pitäisi varata myös riittävä henkilöstö. Lakiehdotuksessa kuvatun kaltaisten kriisien johtaminen ei kanslian mukaan onnistu ilman, että organisaatio ja siellä asiaa hoitavat virkamiehet ovat periaatteessa koko ajan valmiudessa hoitamaan poikkeusoloihin liittyviä tehtäviä. Valtioneuvoston kanslia toteaa, ettei sillä ole nykyoloissa riittäviä taloudellisia voimavaroja eikä riittävää henkilöstöä tehtävän asianmukaiseen hoitamiseen.

Puolustusministeriön käsityksen mukaan perusteluissa käytetty ilmaisu ”yleisellä tasolla johtaa, valvoo ja yhteen sovittaa” on epämääräinen ja voi aiheuttaa tarpeetonta sekaannusta. Perusteluista ei käy ilmi, mikä taho johtaisi varautumista muulla kuin yleisellä tasolla.

Puolustusministeriö toteaa, että valmiuspäällikköjärjestelmästä säädetään valtioneuvoston ohjesäännön 10 §:n 3 momentissa, jonka mukaan ministeriöt toimivat tarpeen mukaan yhteistyössä keskenään toimivaltaisen ministeriön johdolla. Momentin mukaan pysyviä yhteistyöelimiä ovat kansliapäällikkö- ja valmiuspäällikkökokous. Kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen kuuluu valtioneuvoston ohjesäännön 16 §:n 3 kohdan mukaan puolustusministeriölle. Tähän tehtävään kuuluvat myös varautumista koskevat asiat. Puolustusministeriön näkemyksen mukaan lakiehdotus on ristiriidassa tämän puolustusministeriölle säädetyn kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittamistehtävän kanssa.

Sisäasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että 12 §:stä huolimatta ongelmaksi jää edelleen sellaisten toimialojen varautumisen yhteensovittaminen, jotka eivät kuulu minkään ministeriön suoranaiseen toimialaan. Tällaisena voidaan mainita esimerkiksi kuntien tekninen sektori. Lisäksi sisäasiainministeriön mukaan ainakin pykälän perusteluissa olisi kokonaisuuden vuoksi hyvä huomioida lääninhallituslain (22/1997) 2 §:n 2 momentti, jonka mukaan lääninhallitus sovittaa yhteen valmiuslaissa tarkoitettua poikkeusoloihin varautumista huolehtimalla sen edellyttämän yhteistoiminnan järjestämisestä läänissä.

Oulun lääninhallituksen pelastusosasto ehdottaa, että valmiuslain täydentämiseksi annettaisiin asetus. Osasto on sillä kannalla, että valmiuslaissa tai sen nojalla annettavassa asetuksessa tulisi olla säännöksiä varautumisen johtamisesta, tilannekuvasta, valvonnasta ja eri viranomaisten tehtävien yhteensovittamisesta. Samoin asetukseen tulisi kirjoittaa huomattavasti tarkemmin auki mitä eri ministeriöiden velvoitteet johtaa, valvoo ja yhteensovittaa käytännön toimenpiteinä tarkoittavat. Osasto huomauttaa, että kuntien varautumista haittaa ohjauksen ja ohjeiden puute.

Voimaantuloajankohta

Valmiuslakitoimikunnan mietinnössä arvioidaan, että uusi valmiuslaki voisi tulla voimaan aikaisintaan 1.9.2007.

Kauppa- ja teollisuusministeriö kannattaa uudistuksen saattamista eteenpäin pikaisesti, jotta lainsäädäntö voitaisiin saada voimaan alkuperäisen aikataulun mukaan.

Länsi-Suomen lääninhallitus on sillä kannalla, että arvioitaessa poikkeusoloihin mahdollisesti päätyminen ajankohtaa tulee pandemian uhka ottaa huomioon. Jotta uutta valmiuslakia voidaan tarvittaessa hyödyntää pandemiaan varustautumisessa, on lääninhallituksen mukaan perusteltua pyrkiä saattamaan uusi valmiuslainsäädäntö mahdollisimman pikaisesti voimaan

Säätämisyjärjestys

Valmiuslakitoimikunnan mietinnössä ehdotus uudeksi valmiuslaiksi on pyritty muotoilemaan siten, että laki voitaisiin säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Mietintöön sisältyvissä suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevissa perusteluissa tarkastellaan ehdotettujen säännösten suhdetta muun muassa perustuslain tilapäiset poikkeukset perusoikeuksista mahdollistavaan 23 §:ään, perusoikeuksien erityisiin ja yleisiin rajoitusedellytyksiin sekä lainsäädäntövallan delegointiin.

Valtioneuvoston oikeuskansleri katsoo, samoin kuin toimikuntakin, että lakiehdotusluonnoksessa ehdotettuja perusoikeusrajoituksia on pidettävä sillä tavoin tilapäisinä kuin perustuslain 23 §:ssä edellytetään. Oikeuskanslerin mukaan valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttöönottoa ja käyttöä koskevien määräaikaisten valtioneuvoston asetusten voimassaoloajan lyhentäminen kerrallaan yhdestä vuodesta kuuteen kuukauteen lisää valmiuslain mukaisten toimenpiteiden aiheuttamien perusoikeuspoikkeusten tilapäisluonnetta.

Valtioneuvoston oikeuskansleri kiinnittää huomiota lakiehdotusluonnoksen 35–38 §:n sähköön jakeluun ja käyttöön liittyviin toimivaltuuksiin. Säännöstelyvaltuudet olisivat ainakin osittain uusia ja lisäksi ne olisivat varsin pitkälle meneviä. Tämän vuoksi niiden suhdetta perustuslain 15 §:ssä säädettyyn omaisuudensuojaan tulisi oikeuskanslerin kannan mukaan käsitellä tarkemmin lakiehdotuksen säätämisyjärjestysperusteluissa.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on sillä kannalla, että ehdotetun valmiuslain 55 §:n mukainen lakisääteistä vakuutusta koskeva sääntely merkitsisi huomattavasti pidemmälle menevää sääntelyä kuin mitä nykyisen valmiuslain 16 §:n 2 momentissa on säädetty. Ehdotetun valmiuslain 55 §:n mukaisten toimivaltuuksien käytössä ei olisi kysymys pelkästään lainkohdassa säädettyjen eläkkeiden ja muiden etuuksien saamisen edellytysten tilapäisestä ja välttämättömästä heikentämisestä, vaan puuttumisesta myös jo lainvoiman saaneella eläke- tai etuuspäätöksellä myönnetyn ja maksussa olevan eläkkeen ja etuuden määrään. Tällaisiin lainvoimaisen päätöksen perusteella maksussa oleviin eläkkeisiin ja etuuksiin puuttumista koskevia säännöksiä tulisi oikeuskanslerin kannan mukaan tarkastella yksityiskohtaisemmin perustuslaissa turvatus omaisuuden suojan kannalta, erityisesti kun on kyse työntekijöiden ja virkamiesten omista lakisääteisistä palkkaan liittyen ansaituista eläkkeistä, joiden rahoitus perustuu palkkoihin suhteutettuihin työnantajien ja työntekijöiden maksamiin vakuutusmaksuihin eläkelaitoksille.

Valtioneuvoston oikeuskansleri kiinnittää huomiota siihen, että väestön toimeentulon ja valtion maksuvalmiuden turvaamiseksi välttämättömistä toimista poikkeusoloissa on lakiehdotusluonnoksen 55 §:ssä rinnakkaisina mainittu lainkohdassa tarkoitettujen lakisääteisten eläkkeiden ja etuuksien maksamisen keskeyttäminen ja maksamisen lykkääminen. Molemmat reaktiotavat on mainittu lainkohdassa rinnakkain niitä mitenkään käyttöedellytysten osalta painottamatta. Reaktiotapojen järjestyksen puolesta voitaisiin oikeuskanslerin mukaan ehkä jopa päätellä, että ensisijaisena keinona tulisi kysymykseen lakisääteisen eläkkeen tai etuuden maksatuksen keskeyttäminen. Käsitteellisesti lykkääminen merkitsee sitä, että eläke ja etuus maksetaan muutoin säädetyllä tavalla, mutta ajallisesti säädettyä myöhemmin. Keskeyttäminen puolestaan merkinnee sitä, ellei muuta ole säädetty, että eläkettä ja etuutta maksetaan enintään 55 §:n 3 momentin

erityissäännöksessä säädettävä minimimäärä. Tällainen säätelyvaihtoehto edellyttäisi oikeuskanslerin mukaan asian tarkastelua ja punnintaa nimenomaan perustuslaissa perusoikeutena säädetyn omaisuudensuojan valossa. Lisäksi lain säätämisen yhteydessä tulisi ottaa selkeästi kantaa valtion ja asianomaisten lakisääteisestä eläketurvasta huolehtivien vakuutuslaitosten velvollisuuteen maksaa poikkeusolojen aikana maksamatta jätetyt lainvoimaisiin eläke- ja etuuspäätöksiin perustuvat eläkkeet ja etuudet takautuvasti kohtuullisessa ajassa poikkeusolojen päättymisen jälkeen.

Opetusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisympäristystä koskevassa luvussa saattaisi olla selvyuden vuoksi tarpeen käsitellä myös perustuslain 123 §:ssä säädettyä yliopistojen itsehallintoa sekä perustuslain 16 §:n mukaista oikeutta maksuttomaan perusopetukseen ja tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapauden turvaamista.

Viestinnän Keskusliitto ry pitää perustuslain kannalta ongelmallisina ehdotettuja 59–61 §:n säännöksiä. Liiton mukaan toimikunnan ehdottamasta poikkeusolojen määritelmästä seuraa, ettei sananvapauden rajoituksia ehdotuksen 9 luvussa voida perustaa perustuslain 23 §:ään siltä osin kuin on kysymys 3 §:n 3 kohdassa tarkoitettusta taloudellisesta kriisitilanteesta taikka 4 kohdassa tarkoitettua suuronnettomuudesta tai vaarallisesta tartuntataudista. Liitto huomauttaa, että sananvapauden rajoitusten on näissä tilanteissa siten perustuttava perusoikeusrajoitusten yleisiin rajoitusedellytyksiin.

Viestinnän Keskusliitto ry:n mukaan ehdotettuja sananvapauden rajoituksia voitaisiin toteuttaa liikenne- ja viestintäministeriön päätöksillä tai jopa ministeriön antaman valtuutuksen nojalla Viestintäviraston päätöksellä. Tältä osin ehdotus on Viestinnän Keskusliitto ry:n käsityksen mukaan perustuslain vastainen. Jos valmiuslaki halutaan säätää tavallisen lain säätämisympäristyksessä, ehdotuksen 59, 60 ja 61 §:ään pitää liiton mukaan lisätä ehto, jonka mukaan mainittuja pykäläiä voidaan soveltaa vain valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa. Jos ehdotettu lakiesitys halutaan toteuttaa tältä osin muuttamattomana, se olisi Viestinnän Keskusliitto ry:n kannan mukaan säädettävä poikkeuslakina perustuslain säätämisympäristyksessä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin mukaan lakiehdotusluonnoksen 9 luvussa (59–62 §) säädettäviksi ehdotettujen toimenpiteiden suhdetta perustuslain 15 §:ssä säädettyyn omaisuudensuojaan tulisi käsitellä tarkemmin lakiehdotuksen säätämisympäristysperusteluissa.

Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää tärkeänä, että valmiuslain uudistamista koskeva lakiehdotus saatetaan lakiehdotuksen säätämisympäristyksen arvioimiseksi ja muutoinkin eduskunnan perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi, kuten toimikunta on mietinnössään ehdottanut.

Ahvenanmaan asema

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 28 ja 34 kohdan mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat väestönsuojelua ja valmiutta poikkeusolojen varalta. Valtakunnan lain säännökset näistä kysymyksistä ovat siis sellaisenaan voimassa myös Ahvenanmaalla. Ahvenanmaan lääninhallitus ja maakunnan hallitus kiinnittävät kuitenkin huomiota siihen, että päätös maakunnassa asuvien henkilöiden siirtämisestä maakunnan ulkopuolella sijaitsevalle paikkakunnalle voidaan tehdä vain maakunnan hallituksen suostumuksella.

Poikkeusoloihin varautumista koskevien tehtävien hoitamisesta Ahvenanmaan maakunnassa on annettu sopimusasetus (900/2000). Sopimusasetus ei siis koske valmiustehtävin hoitoa poikkeusolojen aikana.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus kiinnittää huomiota siihen, että sopimusasetuksessa maakunnalle annetaan merkittävää vaikutusvaltaa maakunnan valmiussuunnittelussa. Valmiuslakiehdotuksessa ei maakunnan hallituksen mukaan oteta huomioon Ahvenanmaan erityisasemaa eikä sitä, että Ahvenanmaan viranomaisille kuuluu hallitusvalta monilla sellaisilla aloilla, joilla on suuri merkitys erilaisissa kriisitilanteissa.

Ahvenanmaan maakunnan hallituksen käsityksen mukaan valtakunnan viranomaisten tulisi ottaa huomioon maakunnan toimivalta poikkeusolojen toimenpiteiden täytäntöönpanossa eikä valmiuslakia tulisi muotoilla siten, että siinä suljettaisiin maakunnan toimivalta pois.

Ahvenanmaan lääninhallitus kiinnittää huomiota siihen, että uudessa valmiuslaissa säädettäisiin toimivaltaisista viranomaisista nykyistä tarkemmin. Ahvenanmaan osalta tämä tarkoittaa sitä, että valtakunnan viranomaisille monesti annettaisiin poikkeusolojen tehtäviä, vaikka normaalioloissa näistä tehtävistä huolehtisivat maakunnan viranomaiset. Ahvenanmaan lääninhallituksen mukaan tämä poikkeaa toimikunnan mietinnössä muuten omaksutusta periaatteesta, jonka mukaan viranomaiset huolehtivat mahdollisimman pitkälle normaaliorganisaatiollaan tehtävistään.

Ahvenanmaan lääninhallitus toteaa, että valmiuslaissa säädettäisiin joistakin uusista tehtävistä valtion ja kuntien viranomaisille (esimerkiksi 28, 31, 64, 67, 70, 72, 73, 82 ja 84 §). Ahvenanmaan lääninhallitus huomauttaa, että sen organisaatio ja tehtävät poikkeavat muiden lääninhallitusten organisaatiosta ja tehtävistä. Ahvenanmaan lääninhallitus jakautuu hallinnolliseen osastoon ja maistraattiosastoon. Hallinnollinen osasto huolehtii muun muassa valmiusasioista. Jos tarkoitus on, että valmiuslakiehdotuksessa lääninhallituksille annetuista tehtävistä huolehtisi Ahvenanmaallakin lääninhallitus, tulisi lakitekstistä lääninhallituksen mukaan käydä ilmi, että nämä tehtävät kuuluvat lääninhallituksen hallinnolliselle osastolle. Koska Ahvenanmaan lääninhallituksen voimavarat ovat rajoitetut, olisi lääninhallitus riippuvainen ulkopuolisen työvoiman saannista tehtävien hoitamiseen.

Lisäksi Ahvenanmaan lääninhallitus huomauttaa, että alueellinen hallinto Ahvenanmaalla poikkeaa maakunnan itsehallinnon vuoksi alueellisesta hallinnosta muualla maassa. Ahvenanmaalla ei esimerkiksi ole omaa työvoima- ja elinkeinokeskusta.

Ahvenanmaan lääninhallitus lähtee siitä, että poikkeusoloissa lääninhallitukselle mahdollisesti tulevat erityiset tehtävät voidaan hoitaa yhteistyössä maakunnan ja valtakunnan viranomaisten kesken.

Yksittäisiä säännösehdotuksia ja perusteluja koskevat kannanotot

1. Valmiuslaki

II OSA

TOIMIVALTUUDET POIKKEUSOLOISSA

4 luku

Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusalan toiminnan turvaaminen

Suomen Pankki toteaa, että vakavat puhtaasti taloudelliset kriisit eivät kuulu perustuslain 23 §:n mukaisiin poikkeusoloihin. Suomen Pankki katsoo, että tällaiset kriisit samoin kuin ehdotetun valmiuslain poikkeusolojen määritelmän 3 §:n 3 ja 4 kohdan mukaiset poikkeusolot voidaan rahoitusmarkkinoiden osalta hoitaa lähtökohtaisesti normaalivaltuuksin Euroopan keskuspankkijärjestelmään kuuluvan yhteistyön ja kriisinhallinnan puitteissa.

Suomen Pankki toteaa, että valmiuslain mukaisissa muissa poikkeusoloissakin Euroopan keskuspankki ja Suomen Pankki toimiessaan osana Euroopan keskuspankkijärjestelmää ovat lähtökohtaisesti toimintakykyisiä, jolloin Suomen Pankki toimii Euroopan keskuspankin suuntaviivojen ja ohjeiden mukaisesti. Jotta Euroopan keskuspankki ja Euroopan keskuspankkijärjestelmä eivät olisi rahapolitiikassa toimintakykyisiä, edellyttää se Suomen Pankin käsityksen mukaan koko euroaluetta koskevaa äärimmäisen vakavaa kriisiä

Euroopan keskuspankki kiinnittää huomiota siihen, että ottaessaan euron käyttöön Suomi siirsi peruuttamattomasti yhteisölle perustamissopimuksessa ja perussäännössä määrätyn rahapolitiikkaa koskevan toimivallan ja muut toimivaltuudet Euroopan keskuspankkijärjestelmän tehtävien osalta. Näillä aloilla (viitekoron asettaminen, likviditeetin lisääminen tai vähentäminen markkinoilla, tehokkaiden ja varmojen selvitys- ja maksujärjestelmien varmistaminen, valuuttavarantojen hoito, setelien liikkeeseen laskeminen, eurojärjestelmän vakauden edistäminen) tietyt politiikasta päättämistä koskevat toimivaltuudet ja tietty lainsäädäntövalta kuuluvat perussäännön 8 artiklan mukaan yksinomaan Euroopan keskuspankin päätöksentekovelvollisille.

Euroopan keskuspankki toteaa, että lakiehdotuksessa pyritään ottamaan huomioon keskuspankin aikaisemmassa valmiuslain muutosta koskevassa lausunnossa (CON/2002/27) esitetyt huomiot.

13 §

Rahoitusmarkkinoita koskevat määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan:

- 1) *Suomessa asuvalla* täällä kotipaikan omaavaa luonnollista henkilöä, Suomessa sijaitsevaa ulkomaista sivuliikettä sekä täällä kotipaikan omaavaa muuta julkis- tai yksityisoikeudellista oikeushenkilöä kuin Suomen valtiota;
- 2) *ulkomailla asuvalla* sellaista luonnollista henkilöä, julkis- tai yksityisoikeudellista oikeushenkilöä, jonka kotipaikka ei ole Suomessa, ja ulkomailla sijaitsevaa suomalaista sivuliikettä;
- 3) *maksuvälillä* seteliä, maksuliikkeessä yleisesti käytettyä metallirahaa, sähköistä rahaa, pankkivekseliä, sekkiä ja muuta niihin rinnastettavaa maksuosoitusta;

- 4) *ulkomaisella maksuvälineellä* maksuvälinettä, joka on ulkomaan rahan määräinen tai sisältää oikeuden maksuun ulkomaan rahana;
- 5) *arvopaperilla* arvopaperimarkkinalaissa (495/1989) tarkoitettua arvopaperia ja arvo-osuusjärjestelmästä annetussa laissa (821/1991) tarkoitettua arvo-osuutta sekä kaupankäynnistä vakioituilla optioilla ja termiineillä annetun lain (772/1988) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettua vakioitua johdannaissopimusta ja siihen rinnastettavaa johdannaissopimusta;
- 6) *ulkomaisella arvopaperilla* arvopaperia, joka on ulkomailla asuvan liikkeeseen laskema, ja tällaiseen arvopaperiin kohdistuvaa oikeutta;
- 7) *saamistodisteella* velkakirjaa, vekseliä, talletustodistusta, pankkikirjaa ja muuta niihin rinnastettavaa sitoumusasiakirjaa.

Tätä lukua sovellettaessa katsotaan Pohjoismaiden Investointipankki, Pohjoismaiden projektivientirahasto sekä muu sellainen kansainvälinen rahoitus- tai muu laitos, jonka kotipaikka on Suomessa, ulkomailla asuvaksi.

Valtiovarain controller-toiminto pitää toimivaltuuksien sisällön selkeyttämiseksi asianmukaisena, että ehdotuksessa rahoitusmarkkinoita koskevat määritelmät otetaan lakiin.

Rahoitustarkastus kiinnittää huomiota siihen, että määritelmiin sisältyvä "maksuvälineen" määritelmän mukaan sähköinen raha on maksuväline. Sen sijaan sekkiä ja maksamisessa käytettävää korttia (pankkikortti, luottokortti yms. maksukortti) ei mainita maksuvälineenä. Rahoitustarkastus huomauttaa, ettei määritelmään sisältyvä "sähköinen raha" ole väline vaan arvo, joka on tallennettu tietylle välineelle.

Euroopan keskuspankki ehdottaa, että lakiehdotuksen 13 §:n 1 momentissa olevaa määritelmäluetteloa tarkistettaisiin sen selventämiseksi, että viitattaessa rajoituksiin kohteena oleviin luotto- tai muihin laitoksiin tarkoitetaan vain sellaisia laitoksia, joiden kotipaikka on Suomessa.

Euroopan keskuspankki olettaa, että lakiehdotuksen 13 §:n 2 momentissa ("Pohjoismaiden Investointipankki, Pohjoismaiden projektivientirahasto sekä muu sellainen kansainvälinen rahoitus- tai muu laitos, jonka kotipaikka on Suomessa, katsotaan ulkomailla asuvaksi") heijastuu IMF:n maksutasekäsikirjan viidennen painoksen vaikutus.

14 §

Rahoitus- ja maksuvälineitä koskevat toimet

Maan valuuttavarannon sekä valtion maksuvalmiuden turvaamiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa:

- 1) arvopapereita, maksuvälineitä ja saamistodisteita saadaan viedä maasta ja tuoda maahan vain Suomen Pankin luvalla;
- 2) Suomessa asuva on korvausta vastaan velvollinen luovuttamaan tai siirtämään Suomen Pankille omistamansa tai hallussaan olevat ulkomaiset maksuvälineet, ulkomailla olevat Suomen rahan määräiset maksuvälineet, ulkomaiset arvopaperit sekä saamiset ulkomailla asuvalta (*kotiuttamisvelvollisuus*). Kotiuttaminen on tehtävä valtioneuvoston asetuksella säädettävässä määräajassa siitä, kun kotiuttamisvelvollinen on saanut kotiutettavat maksuvälineet, arvopaperit, saamiset luotto- tai rahoituslaitoksilta ja muut suoritukset haltuunsa tai omistusoikeuden niihin. Kotiuttaa ei voida suomalaisen pankin ulkomailla olevaan sivukonttoriin, eikä ulkomaisen pankin Suomessa olevaan sivukonttoriin;

3) sellaiset toimet, jotka muuttavat tai saattavat muuttaa Suomessa asuvan omistuksessa tai hallussa olevien ulkomaisten maksuvälineiden, arvopaperien tai ulkomailla asuvalta olevien saamisten määrää tai laatua ja sellaiset Suomessa asuvan ja ulkomailla asuvan väliset toimet, jotka muuttavat tai saattavat muuttaa Suomessa asuvan varojen tai velkojen määrää tai laatua, ovat sallittuja ainoastaan Suomen Pankin luvalla.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu kotiuttamisvelvollisuudesta maksetaan kotiuttajalle Suomen rahana korvaus. Korvausta maksettaessa noudatetaan sitä kurssia, jota Suomen Pankki luovutushetkellä valuutanvaihdossaan soveltaa.

Suomen Pankki huolehtii 1 momentin nojalla annettujen asetusten täytäntöönpanosta.

Suomen Pankki toteaa valuutansäätelyyn kuuluvan Euroopan komission toimivaltaan. Säätelyyn käyttöönotto onkin Suomen Pankin mielestä oikein rajattu ehdotuksessa suppeasti perustamissopimuksen 297 artiklan mukaisiin poikkeusolotilanteisiin, joita ovat aseellinen hyökkäys tai sen huomattava uhka. Suomen Pankki arvioi oikeusministeriö varmistavan rajanvedon komission kanssa.

Euroopan keskuspankki katsoo, että lainkohdassa tulisi viitata euroon yhteisenä rahana, ja että ilmaisu ”Suomen raha” tulisi korvata joko eurolla tai ilmaisulla ”Suomessa laillisena maksuvälineenä oleva raha”. Euroopan keskuspankki suosittelee myös korvaamaan ilmaisun ”noudatetaan sitä kurssia, jota Suomen Pankki... valuutanvaihdossaan soveltaa” sanamuodolla ”noudatetaan euron asianomaista vaihtokurssia” tai sanamuodolla ”noudatetaan Euroopan keskuspankin asianomaisia viitekorkoja”.

Rahoitustarkastus huomauttaa, että jos maksuvälineen määritelmää muutetaan edellä 13 §:n kohdalla esitetyn mukaisesti niin, että sekki ja erilaiset kortit tulevat mukaan, niin säännöksiä maasta vietävistä ja maahan tuotavista maksuvälineistä, maksuvälineiden kotiuttamisvelvollisuudesta ja Suomessa asuvan omistuksessa tai hallussa olevien ulkomaisten maksuvälineiden määrästä ja laadusta on syytä tarkistaa.

Suomen Pankkiyhdistys ry kiinnittää huomiota siihen, että säännöksen mukaan valuutan kotiuttaminen ei voi tapahtua ulkomaisen pankin suomalaiseseen sivukonttoriin. Käytännössä tämä aiheuttaisi yhdistyksen mukaan sen, että sivuliikkeen valuuttavaranto olisi kotiutettava kilpailevaan luottolaitokseen. Yhdistys huomauttaa, että lailla säädetty kotiuttamisvelvoite kilpailijan luottolaitokseen vaarantaisi osaltaan luottolaitosalan kilpailuneutraliteetin ja siten vääristäisi kilpailuolosuhteita.

Suomen Pankkiyhdistys ry ei pidä ehdotettua Suomen Pankin yksinomaista toimivaltaa huolehtia säännöksen nojalla annetun asetuksen täytäntöönpanosta kaikilta osin tarkoituksenmukaisena. Yhdistyksen mukaan laissa olisi syytä säätää, että asetuksen täytäntöönpanosta huolehtii Suomen Pankki yhdessä asianomaisen valvontaviranomaisen kanssa, koska valvontaviranomaisilla on paras käsitys kunkin valvottavan erityispiirteistä sekä niiden toiminnan tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä myös poikkeusoloissa.

Suomen Pankkiyhdistys ry:n mukaan säännöksestä tulisi käydä ilmi, että vahinkoa kärsineellä on oikeus saada vahingosta täysi korvaus. Kohtuullista korvausta ei yhdistyksen mielestä voida pitää riittävänä ja oikeudenmukaisena korvaustasona etenkin kun kohtuullisuuden arviointi jää korvauksen maksajan itsensä tehtäväksi.

15 §

Poikkeukset maastavientikiellosta, kotiuttamisesta ja ulkomailla asuvan kanssa suoritettavien valuuttatoimien kiellosta

Suomen Pankki voi myöntää 14 §:n 1 momentissa tarkoitettua maastavientiluvan, poikkeuksen kotiuttamisvelvollisuudesta tai kiellosta suorittaa valuuttatoimi ulkomailla asuvan kanssa, jos on suoritettava:

- 1) poikkeusoloissa väestön toimeentulolle ja maan talouselämälle välttämättömästä tuonnista aiheutuva meno;
- 2) julkisen yhteisön lakiin, sopimukseen tai sitoumukseen perustuva välttämätön meno ulkomaille;
- 3) Suomessa toimivan yrityksen maksuvalmiuden turvaamisesta tai muusta erityisestä syystä johtuva välttämätön valuuttatoimi;
- 4) poikkeusoloissa Suomelle välttämättömästä tuotantotoiminnasta ulkomailla aiheutuva meno;
- 5) ulkomailla olevan omaisuuden säilyttämisestä suomalaisessa omistuksessa johtuva välttämätön meno.

Suomen Pankki voi myöntää 14 §:n 1 momentissa tarkoitettua luvan tai poikkeuksen myös, jos se on välttämätöntä luoton tai vakuuden antamiseksi ulkomailla asuvalle tai niiden ottamiseksi ulkomailla asuvalta taikka ulkomaisten arvopapereiden tai saamisten hankkimiseksi ulkomailla asuvalta tai luovuttamiseksi ulkomailla asuvalle.

16 §

Varojen vastaanoton, luotonannon ja sijoitustoiminnan rajoittaminen

Väestön toimeentulon, valtion maksuvalmiuden tai välttämättömän taloudellisen toiminnan turvaamiseksi 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa:

- 1) luotto- ja rahoituslaitokset, vakuutus- ja eläkelaitokset sekä sijoituspalveluyritykset saavat antolainauksessaan periä korkoa ja muuta korvausta siten, että korkokanta tai muu korvaus ei ylitä tai alita valtioneuvoston asetuksella säädettävää määrää;
- 2) edellä 1 kohdassa tarkoitettujen yhteisöjen saavat myöntää luottoja ja luotonantoon liittyviä takauksia vain niihin tarkoituksiin, niille luotonhakijaryhmille sekä sellaisilla ehdoilla ja sellaisia hakijakohtaisia enimmäismääriä kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään;
- 3) talletuksia, asiakasvaratilleille vastaanotettuja varoja, jäsensijoituksia tai muita takaisinmaksettavia varoja koskevien sopimusehtojen estämättä on noudatettava valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettäviä varojen nostoa koskevia nostettavaa määrää, nostojen ajoitusta ja nostokertoja koskevia ehtoja;
- 4) sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään, luotto- ja rahoituslaitokset, vakuutus- ja eläkelaitokset, sijoituspalveluyritykset ja rahastoyhtiöt eivät saa vähimmäisvarantovelvoitteisiin perustuvia sijoituksiaan lukuun ottamatta sijoittaa muihin kohteisiin, muunlaisia määriä eivätkä muina ajankohtina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Jos 1 momentin 4 kohdan mukaiset toimet osoittautuvat riittämättömiksi valtion maksuvalmiuden turvaamiseksi, siinä tarkoitettujen yhteisöjen ovat velvollisia sijoittamaan valtion liikkeeseen laskemiin velkasitoumuksiin sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Suomen Pankki, Rahoitustarkastus ja Vakuutusvalvontavirasto huolehtivat, kukin oman toimialansa osalta, 1 ja 2 momentin nojalla annettujen asetusten täytäntöönpanosta.

Rahoitustarkastus kiinnittää huomiota siihen, että takaus on käsitteenä varsin tiukkarajainen ja että muilla takauksen kaltaisilla sopimuksilla päästään samaan tulokseen. Rahoitustarkastuksen mukaan olisikin syytä harkita, että säännöksen 2 kohdassa nimettyihin sitoumuksiin lisättäisiin maininta muista, takauksen kaltaisista sopimuksista. Lisäyksen jälkeen 2 kohta voisi alkaa esimerkiksi seuraavasti: " Edellä 1 kohdassa tarkoitetut yhteisöt saavat myöntää luottoja ja luotonantoon liittyviä takauksia sekä tehdä muita niihin verrattavia sitoumuksia vain niihin tarkoituksiin... "

Suomen Pankkiyhdistys ry on sillä kannalla, että 16 §:ssä tarkoitetut rajoitukset tulisi olla mahdollista ottaa käyttöön myös lain 3 §:n 4 kohdassa mainituissa poikkeusoloissa. Ehdotetun 3 §:n 4 kohdan osalta perusteluina voivat olla lain 18 §:n vastaavat perusteet, koska pankit ovat hyvin voimakkaasti riippuvaisia tietojärjestelmien häiriöttömästä toiminnasta. Ehdotetun 16 §:n 1 momentin 3 kohdan osalta on yhdistyksen mukaan huomattava, että talletusten ja tilien sopimusehtojen mukaista käyttöä rajoitettaessa (nostettava määrä, nostojen ajoitus ja nostokerrat) rajoituksia ei voida toteuttaa esitetyssä laajuudessa nykyisin käytössä olevissa tietojärjestelmissä. Esitetyt rajoitusmahdollisuudet vaativat yhdistyksen mukaan tietojärjestelmiin merkittäviä muutoksia. Jos esitetyt rajoitukset joudutaan ottamaan käyttöön nopealla aikataululla, joudutaan asiakkaiden itsepalvelut sulkemaan.

17 §

Indeksiehdon käyttö

Hintavakauden turvaamiseksi 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa muunkin kuin indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain (1195/2000) nojalla kielletyn indeksiehdon tai muun sidonnaisuuden ottaminen sopimukseen ja sopimukseen jo otetun tällaisen ehdon käyttö on kielletty. Mainitun lain nojalla kiellettyjen indeksiehtojen tai sidonnaisuuksien ohella poikkeusoloissa kielletyistä indeksiehdoista ja sidonnaisuuksista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston 1 momentin nojalla antaman asetuksen vastainen indeksiehto on mitätön. Jos ehdon mitättömyys johtaisi kohtuuttomuuteen, ehto voidaan kokonaan tai osaksi ottaa huomioon tai sopimusta voidaan muulla tavoin sovitella siten kuin varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929) 36 §:ssä säädetään.

Euroopan keskuspankki suosittelee, että lakiehdotuksen 17 §:ssä todettaisiin selvyuden vuoksi, että yksityiskohtaisia indeksiehtoa koskevia säännöksiä sovelletaan muihin kuin tilastointitarkoituksiin.

18 §

Arvopaperitoiminnan rajoittaminen

Valtion maksuvalmiuden, maan talouselämän perusteiden kannalta välttämättömän taloudellisen toiminnan taikka arvopaperi- tai vakuutusmarkkinoiden häiriöttömän toiminnan turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa:

- 1) arvopapereita saa laskea liikkeeseen yhteiseltä raha-arvoltaan, laadultaan tai lajiltaan rajoitetusti vain sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään;
- 2) arvopaperipörssissä tai muilla markkinapaikoilla saa käydä kauppaa vain valtioneuvoston asetuksella erikseen säädetävillä arvopapereilla;
- 3) arvopaperikaupan selvitystoimintaa ja arvopaperikeskuksen toimintaa saa harjoittaa vain valtioneuvoston asetuksella säädetävällä sellaisella tavalla, joka ei vaaranna selvitysjärjestelmien

tai arvo-osuusjärjestelmän toimintakykyä eikä aiheuta vakavaa uhkaa rahoitusmarkkinoiden toiminnalle tai sijoittajien lakisääteisille eduille;

4) voidaan myöntää vain valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettyjä sijoitussidonnaisia henkivakuutuksia.

Rahoitustarkastus huolehtii 1 momentin 1-3 kohdan nojalla ja Vakuutusvalvontavirasto 1 momentin 4 kohdan nojalla annettujen asetusten täytäntöönpanosta.

Rahoitustarkastus on sillä kannalla, että myös liikkeeseenlaskun tarkoitus on syytä kirjata tekijäksi, jota voidaan rajoittaa säännöksen 1 momentin 1 kohdan nojalla annettavalla asetuksella. Lisäyksen jälkeen mainittu kohta voisi Rahoitustarkastuksen mukaan kuulua esimerkiksi seuraavasti: ”1) arvopapereita saa laskea liikkeeseen vain siinä tarkoituksessa ja yhteiseltä raha-arvoltaan, laadultaan tai lajiltaan vain rajoitetusti sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään;”

Suomen Pankkiyhdistys ry kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi 18 §:n mukaiset rajoitukset saattavat aiheuttaa vahinkoa luottolaitoksen asiakkaille, josta luottolaitos voi joutua korvausvastuuseen sen ja asiakaan välisessä suhteessa, vaikka luottolaitoksella ei ole ollut mahdollisuutta toimia toisin asetuksen pakottavuuden vuoksi. Ottaen huomioon luottolaitosalalla toimivien yhtiöiden oikeusturvan olisi yhdistyksen mukaan syytä erikseen säätää täyden korvauksen suorittamisesta niiden vahinkojen osalta, joita valmiuslain mukaisten rajoitusten soveltaminen on aiheuttanut.

19 §

Maksuliikkeen rajoittaminen

Maksuliikkeen sekä sitä koskevien selvitysjärjestelmien häiriöttömän toiminnan turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa tilisiirtoja ei saa tehdä määrällisesti enempää, raha-arvoltaan suurempina tai pienempinä taikka laadultaan tai lajiltaan muunlaisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Tilisiirron suorittamiselle muualla laissa säädettyjen tai muuten velvoittavien määräaikojen sijasta sovelletaan valtioneuvoston asetuksella säädettäviä pitempiä määräaikoja.

Häirinnälle alttiiden maksutapojen käyttö on kielletty. Häirinnälle alttiit maksutavat määritellään valtioneuvoston asetuksella.

Suomen Pankki ja Rahoitustarkastus huolehtivat omilla toimialoillaan 1 ja 2 momentin nojalla annettujen asetusten täytäntöönpanosta.

Suomen Pankki toteaa maksuliikkeen ja tilisiirtojen säännöstelymahdollisuuden osalta, että Suomen Pankin sekkitilijärjestelmä ja sen TARGET-yhteys hoitavat maksut täysin elektronisesti, eikä Suomen Pankilla ole nykyjärjestelmässä mahdollisuuksia puuttua yksittäisten maksujen kulkuun. Sen sijaan Suomen Pankki voi seurata, mitä maksuja järjestelmässä siirtyy. Tilanne on Suomen Pankin mukaan vielä vaikeampi, kun siirrytään TARGET 2:een suunnitelmien mukaisesti vuonna 2008. Suomen Pankin sekkitilijärjestelmä poistuu käytöstä ja tilinhaltijat lähettävät maksut suoraan kolmen euromaan keskuspankin operoimalle yhteiselle alustalle (Single Shared Platform).

Suomen Pankin mukaan valtioneuvoston asetuksella tulisi siten säätää maksuista, joita tilinhaltijat saavat siirtää järjestelmään. Pankkien maksuliikkeen osalta RTGS- ja TARGET-maksut muodostavat lukumääräisesti hyvin pienen osan niiden maksuliikkeestä. Pankkien hoitamat

kotimaan maksut PMJ- ja POPS-järjestelmissä ja ulkomaiset maksut (EURO1, STEP2 ja kirjeenvaihtaja-pankkitoiminta) eivät ole Suomen Pankin kontrolloitavissa. Valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa niiden käyttöä tulisi valtioneuvoston asetuksella voida rajoittaa tai kieltää. Asetusluonnokset olisi tarkoituksenmukaista valmistella osana viranomaisten varautumista.

Rahoitustarkastus on sillä kannalla, että säännöstä uudelleen muotoilemalla siinä saisi näkyviin, että rajoituksia olisi asetettava muullekin maksuliikkeelle kuin tilisiirroille. Tämän nyt perusteluista ilmenevän seikan nostamiseksi lain tasolle pykälän voisi Rahoitustarkastuksen mukaan kirjoittaa esimerkiksi seuraavasti: "Maksuliikkeen sekä sitä koskevien selvitysjärjestelmien häiriöttömän toiminnan turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa maksuliikettä voidaan säännöstellä siten että määrättyjä maksutapahtumia, kuten tilisiirtoja, ei saa tehdä määrällisesti enempää, raha-arvoltaan suurempina tai pienempinä taikka laadultaan tai lajiltaan muunlaisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Niiden suorittamiselle muualla laissa säädettyjen tai muuten velvoittavien määräaikojen sijasta sovelletaan valtioneuvoston asetuksella säädettyjä pitempiä määräaikoja."

Suomen Pankkiyhdistys ry kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi 19 §:n mukaiset rajoitukset saattavat aiheuttaa vahinkoa luottolaitoksen asiakkaille, josta luottolaitos voi joutua korvausvastuuseen sen ja asiakaan välisessä suhteessa, vaikka luottolaitoksella ei ole ollut mahdollisuutta toimia toisin asetuksen pakottavuuden vuoksi. Ottaen huomioon luottolaitosalalla toimivien yhtiöiden oikeusturvan olisi näin ollen syytä erikseen säätää täyden korvauksen suorittamisesta niiden vahinkojen osalta, joita valmiuslain mukaisten rajoitusten soveltaminen on aiheuttanut.

Suomen Pankkiyhdistys ry:n mukaan 19 §:ssä esitettyjen rajoitusten käyttöönotto ei ole mahdollista muutoin kuin sulkemalla kaikki itsepalvelut ja tarjoamalla palvelua asiakkaalle vain yhdestä nimetyistä toimipaikasta, missä kontrollit perustuisivat manuaaliseen seurantaan. Yhdistys ei pidä tätä kestäväenä eikä toteutettavissa olevana toimintamallina. Häirinnälle alttiista maksutavoista tulee yhdistyksen mukaan olla esimerkkejä, jotta niiden käytön poistamisen vaikutuksiin voidaan varautua ja ennakoita toimintamalleja suunniteltaessa

20 §

Poikkeukset vakavaraisuusvaatimuksista

Rahoitus- ja vakuutusmarkkinoiden vakaan toiminnan turvaamiseksi 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa luottolaitoksiin, sijoituspalveluyrityksiin tai vakuutus- ja eläkelaitoksiin sovelletaan valtioneuvoston asetuksella säädettyä laissa säädettyä alemmaa vakavaraisuusvaatimusta, jos lakisääteisen vakavaraisuusvaatimuksen täyttäminen voi poikkeusoloissa johtaa niiden toiminnan olennaiseen vaarantumiseen.

Rahoitustarkastus ja Vakuutusvalvontavirasto huolehtivat valvottaviensa osalta 1 momentin nojalla annettujen asetusten täytäntöönpanosta.

Rahoitustarkastus pitäisi suotavana, että 20 §:n mukaisiin toimenpiteisiin voitaisiin ryhtyä myös 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Lisäksi pykälässä tulisi Rahoitustarkastuksen mukaan säätää mahdolliseksi poiketa myös ryhmätason vakavaraisuusvaatimuksista. Rahoitustarkastus kiinnittää huomiota myös siihen, että rahastoyhtiöt ovat jääneet pois pykälän 1 momentin luettelosta. Muutettuna säännös voisi Rahoitustarkastuksen mukaan alkaa esimerkiksi seuraavasti: "Rahoitus- ja vakuutusmarkkinoiden vakaan toiminnan turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa luottolaitoksiin, sijoituspalveluyrityksiin, rahastoyhtiöihin, vakuutus-

ja eläkelaitoksiin, niiden konsolidointiryhmiin tai rahoitus ja vakuutusryhmittymiin sovelletaan valtioneuvoston asetuksella säädettävää laissa säädettyä alemmaa vakavaraistusvaatimusta, jos...”

Rahoitustarkastus kiinnittää erikseen huomiota siihen, että laissa olisi syytä mahdollistaa poikkeaminen myös maksuvalmiusvaatimuksesta silloin, kun tällainen vaatimus on tietyille yhteisötyypille asetettu.

21 §

Poikkeukset korvausrahastoille asetetuista vaatimuksista

Rahoitusmarkkinoiden vakaan toiminnan turvaamiseksi 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan:

- 1) valtioneuvoston asetuksella säätää poikkeuksia laissa säädetyistä velvoitteista kartuttaa talletussuojarahastoa, sijoittajien korvausrahastoa, kirjausrahastoa ja selvitysrahastoa, jos rahaston kartuttamista on poikkeusoloissa pidettävä luottolaitoksille, sijoituspalveluyrityksille tai muille rahastoon kuuluville kohtuuttomana taloudellisena rasitteena;
- 2) velvollisuutta maksaa määräajassa korvaus rahaston varoista valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävien tavoin lykätä, jos korvausten maksaminen määräajassa ei ole poikkeusolojen vallitessa mahdollista.

Rahoitustarkastus huolehtii 1 momentin nojalla annettujen asetusten täytäntöönpanosta.

Rahoitustarkastus pitäisi suotavana, että 21 §:n mukaisiin toimenpiteisiin voitaisiin ryhtyä myös 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Säännöksen 1 kohdassa olisi Rahoitustarkastuksen mukaan käytettävä sanaa "talletuspankki" (sanan "luottolaitos" asemesta) tarkoitettaessa talletussuojarahaston jäsentä. Esitetyn huomioon ottamisen jälkeen säännös voisi näyttää puheena olevilta osiltaan esimerkiksi tältä: "Rahoitusmarkkinoiden vakaan toiminnan turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan:

- 1) valtioneuvoston asetuksella säätää poikkeuksia laissa säädetyistä velvoitteista kartuttaa talletussuojarahastoa, sijoittajien korvausrahastoa, kirjausrahastoa ja selvitysrahastoa, jos rahaston kartuttamista on poikkeusoloissa pidettävä talletuspankeille, sijoituspalveluyrityksille...”

Suomen Pankkiyhdistys ry pitää selvyyden vuoksi perusteltuna sisällyttää säännökseen maininta, että kannatusmaksun tasoa voidaan tarvittaessa alentaa tai jopa poistaa, jos kannatusmaksun suorittaminen osoittautuisi talletuspankeille kohtuuttomaksi rasitteeksi. Säännöksen perusteluissa on tätä tarkoittava maininta.

22 §

Poikkeukset konkurssia, selvitystilaa, kirjanpitoa ja tilinpäätöstä koskevista vaatimuksista

Rahoitus- ja vakuutusmarkkinoiden vakaan toiminnan turvaamiseksi 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää poikkeuksia laissa säädetyistä luotto- ja rahoituslaitosten, sijoituspalveluyritysten, rahastoyhtiöiden, arvopaperipörssin, arvopaperikeskuksen ja optioyhteisön sekä vakuutus- ja eläkelaitosten:

- 1) konkurssiin ja selvitystilaan asettamisen edellytyksistä sekä konkurssi- ja selvitystilamenettelystä;
- 2) toiminnan tervehdyttämiseen tähtäävän toimenpidesuunnitelman tai muun tervehdyttämissuunnitelman laatimisvelvollisuudesta, tällaisen suunnitelman sisältöä koskevista vaatimuksista ja muusta tervehdyttämisessä noudatettavasta menettelystä;

3) liiketapahtumien kirjaamista, omaisuuden arvostusta, tilinpäätöksen laatimisajankohtaa, rekisteröimisajankohtaa sekä julkistamista koskevista vaatimuksista samoin kuin osavuosi-katsauksen laatimista, laatimisajankohtaa ja julkistamista koskevista vaatimuksista. Lisäksi valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää poikkeuksia vaatimuksista yhdistellä konserni-tilinpäätökseen tytä-, osakkuus- ja yhteisyrityksiä.

Edellä 1 momentin 1 kohdan nojalla voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella vain sellaisia poikkeuksia, jotka ovat välttämättömiä momentissa mainittujen yhteisöjen toiminnan olennaisen vaarantumisen estämiseksi.

Rahoitustarkastus ja Vakuutusvalvontavirasto huolehtivat valvottaviensa osalta 1 momentin nojalla annettujen asetusten täytäntöönpanosta.

Rahoitustarkastus pitäisi suotavana, että 22 §:n mukaisiin toimenpiteisiin voitaisiin ryhtyä myös 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Rahoitustarkastuksen mukaan vaatimuksin, joista voitaisiin poiketa, olisi lisättävä myös talletuspankin toiminnan väliaikaisesta keskeyttämisestä annetun lain vaatimukset. Tällaisesta lisäyksestä johtuisi Rahoitustarkastuksen mukaan, että myös viranomaisia, joiden tehtäväksi tässä pykälässä tarkoitettujen asetusten täytäntöönpano säädetään, tulisi lisätä kirjaamalla mukaan myös valtiovarainministeriö, jolla on toimivalta toiminnan keskeyttämisessä. Rahoitustarkastus esittääkin säännöstä muutettavan seuraavasti: ”Rahoitus- ja vakuutusmarkkinoiden vakaan toiminnan turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa...

1) konkurssiin ja selvitystilaan asettamista sekä toiminnan väliaikaista keskeyttämistä koskevista edellytyksistä... Rahoitustarkastus, Vakuutusvalvontavirasto ja valtiovarainministeriö huolehtivat...”

23 §

Poikkeukset eläkevastuuta ja vastuuelvelkaa sekä niiden kattamista koskevista vaatimuksista

Vakuutusmarkkinoiden vakaan toiminnan turvaamiseksi 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää poikkeuksia eläkevastuun tai vastuuelvelan laskemista tai kattamista koskevista laissa säädetyistä vaatimuksista, jos tällaiset poikkeukset ovat välttämättömiä vakuutus- tai eläkelaitosten toiminnan olennaisen vaarantumisen estämiseksi.

Vakuutusvalvontavirasto huolehtii 1 momentin nojalla annettujen asetusten täytäntöönpanosta.

24 §

Poikkeukset henki- ja vahinkovakuutus sopimusten ehdoista

Vakuutusmarkkinoiden vakaan toiminnan, väestön toimeentulon tai maan talouselämän perusteiden turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa:

- 1) vakuutuksenantaja saa maksaa vakuutuskorvauksen tai muun vakuutuksesta suoritettavan etuuden alennettuna taikka kokonaan lykätä etuuden maksamista;
- 2) vakuutuksenottaja saa maksaa vakuutusmaksun alennettuna tai kokonaan lykätä vakuutusmaksun maksamista;
- 3) vakuutuksenantaja saa irtisanoa väestön toimeentulon tai maan talouselämän jatkuvuuden kannalta välttämättömän vakuutus sopimuksen vain sellaisilla perusteilla, joita voidaan pitää hyväksyttävänä ottaen huomioon poikkeusolojen vakuutustoiminnalle aiheuttamat erityiset riskit ja vakuutuksenottajien suojantarve poikkeusoloissa;

4) vakuutuksenantaja tai vakuutuksenottaja ei saa vedota sellaiseen vakuutus sopimuksen ehtoon, jonka noudattamista poikkeusoloissa voidaan pitää kohtuuttomana ottaen huomioon vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottajan taloudellinen tilanne, vakuutetun välttämätön toimeentulo, vakuutuksenottajien ja vakuutettujen yhdenvertainen kohtelu tai muut poikkeusolojen aiheuttamat erityiset seikat;

5) vakuutuksenantajalla on oikeus periä 3 kohdassa tarkoitettusta vakuutuksesta ja, kun vakuutuksenantajan oikeutta vedota vakuutus sopimuksen ehtoon rajoitetaan, 4 kohdassa tarkoitettusta vakuutuksesta Vakuutusvalvontaviraston määräämien perusteiden mukainen lisämaksu.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset 1 momentin:

- 1) 1 kohdassa tarkoitettuna alennuksen enimmäismäärästä, maksun lykkäämisen enimmäisajasta sekä puuttuvan määrän suorittamisesta korkoineen siihen oikeutetulle;
- 2) 2 kohdassa tarkoitettuna vakuutusmaksun alennuksesta ja lykkäämisestä;
- 3) 3 kohdan mukaisista hyväksyttävistä irtisanomisperusteista;
- 4) 4 kohdassa tarkoitetuista vakuutus sopimusten ehdoista, joihin vetoamista rajoitetaan.

25 §

Toiminnan järjestelyn ja kotipaikan siirron kieltö

Rahoitustarkastus ja Vakuutusvalvontavirasto voivat 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, kieltää valvottavansa sulautumisen, jakautumisen, kotipaikan siirron taikka liiketoiminnan, vakuutuskannan tai vakuutus toiminnan luovuttamisen, jos tällainen toimenpide voi vakavasti vaarantaa rahoitus- tai vakuutus markkinoiden toimintaa taikka väestön toimeentuloa tai maan talouselämän perusteita.

26 §

Euroopan keskuspankin lausunto

Edellä 6 §:ssä tarkoitettu valtioneuvoston asetus 14, 16 tai 19 §:n toimivaltuuksien käyttöönotosta, joka koskee Euroopan yhteisön perustamissopimuksen tai Euroopan keskuspankkijärjestelmän ja Euroopan keskuspankin perussäännön mukaan Euroopan keskuspankkijärjestelmälle kuuluvia tehtäviä, voidaan antaa vain, jos Euroopan keskuspankki tai Suomen Pankki toimiessaan osana Euroopan keskuspankkijärjestelmää ei ole poikkeusolojen vallitessa toimintakykyinen. Valtioneuvoston on ennen asetuksen antamista pyydettävä kiireellistä menettelyä noudattaen Euroopan keskuspankin lausunto.

Valtiovarain controller-toiminto on sillä kannalla, että 26 §:ään ja sen perusteluihin tulisi lisätä menettelyn aikaraja, jos Euroopan keskuspankin lausunto tulee vastaanottaa ennen asetuksen hyväksymistä myös kiireellisissä tapauksissa.

Suomen Pankki panee tyydytyksellä merkille, että valmiuslakitoimikunta on ottanut valmistelussaan huomioon Euroopan keskuspankin lausunnossaan valmiuslain muuttamisesta 31.10.2002 edellyttämiä seikkoja. Suomen Pankki kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että pykälän sanamuoto on vaikeaselkoinen. Perusteluissa lienee selvemmin todettava, että toimintakyvyttömyys koskee nimenomaan Euroopan keskuspankin puitteissa tapahtuvaa Suomen Pankin toimintaa.

Myös Euroopan keskuspankki suhtautuu myönteisesti siihen, että lakiehdotuksen 26 §:n mukaan valtioneuvoston on ennen asetuksen antamista pyydettävä (kiireellistä menettelyä noudattaen) keskuspankin lausunto.

Euroopan keskuspankin mukaan sen vuonna 2002 antamasta lausunnosta ilmenee selvästi, että sekä Euroopan keskuspankin että Suomen Pankin täytyy olla toimintakyvyttömiä ennen kuin Euroopan keskuspankkijärjestelmän tehtäviin vaikuttavia kansallisia toimivaltuuksia voidaan poikkeusoloissa ottaa käyttöön. Euroopan keskuspankki korostaakin, että sana ”tai” lakiehdotuksen 26 §:ssä olisi korvattava sanalla ”ja”. Näin vältettäisiin se, että toimivaltuuksia poikkeusoloissa koskeva valtioneuvoston asetus voitaisiin antaa tilanteessa, jossa Suomen Pankki ei ole eurojärjestelmän osana toimintakykyinen (esim. suorittamaan eurojärjestelmään liittyviä tehtäviään), mutta Euroopan keskuspankki toimii edelleen. Lakiehdotuksen perusteluissa käytetään sekä sanaa ”tai” että ”ja” siten, että yleisesti ottaen niistä saa sen vaikutelman, että lakiehdotuksen 26 §:llä pyritään takaamaan yhteisön toiminnan ensisijaisuus. Lain sanamuotoa muuttamalla selvennettäisiin tämä seikka. Yleisesti ottaen Euroopan keskuspankki pitää lakiehdotuksen 26 §:ää, sen jälkeen kun siihen on tehty selvennys, merkittävänä parannuksena nykyiseen lakiin verrattuna.

Euroopan keskuspankki katsoo lisäksi, että lakiehdotuksen 26 §:ssä tarkoitetun lausunnon pyytämistä koskevan velvollisuuden tulisi kattaa myös lakiehdotuksen 18 §:n 3 momentti ja 20 §. Lakiehdotuksen 18 §:n 3 momentissa sallitaan Suomessa toimiluvan saaneen arvo-osuusmuodossa arvopapereita pitävän arvopaperikeskuksen toiminnan rajoittaminen, millä saattaa keskuspankin mukaan olla vaikutusta eurojärjestelmän hallussa olevien suomalaisten vakuuksien selvitykseen ja näin ollen rahapoliittisten operaatioiden toteuttamiseen tai päivänsisäisen luotan myöntämiseen maksujärjestelmätarkoituksiin. Lakiehdotuksen 20 §:n mukainen mahdollisuus säätää valtioneuvoston asetuksella yleinen poikkeus luottolaitoksiin sovellettavista vakavaraisuusvaatimuksista koskisi eurojärjestelmän vastapuolia, joten se merkitsisi keskuspankin mukaan poikkeamista eurojärjestelmän normaaleista vaatimuksista, millä olisi mahdollisesti seurausvaikutuksia muiden eurojärjestelmään kuuluvien jäsenten rahoitusjärjestelmien vakauteen.

Euroopan keskuspankin mukaan on mahdollista, että Euroopan keskuspankki ja Suomen Pankki osana Euroopan keskuspankkijärjestelmää olisivat ainoastaan tilapäisesti toimintakyvyttömiä. Euroopan keskuspankki suosittelee myös selventämään lakiehdotuksen 26 §:ssä, että siinä tarkoitettua asetusta sovelletaan vain niin kauan kuin kyseiset yksiköt ovat toimintakyvyttömiä. Selvyyden vuoksi Euroopan keskuspankki toteaa, että Euroopan keskuspankkijärjestelmää varten on olemassa hätätilanne- ja varautumissuunnitelmat, joiden mukaisesti Euroopan keskuspankki yleensä toimii hätätilanteissa.

Euroopan keskuspankki pitäisi myönteisenä sitä, että lakiehdotuksessa vielä selvyyden vuoksi viitattaisiin velvollisuuteen neuvotella muiden jäsenvaltioiden kanssa siten kuin perustamis- sopimuksen 297 artiklassa määrätään.

Suomen Pankkiyhdistys ry kannattaa Euroopan keskuspankin lausunnon hankkimismenettelyä, koska se osaltaan ohjaa ottamaan huomioon euroalueen raha- ja valuuttapolitiikan kannalta merkittäviä asioita ennen asetuksen antamista. Jotta Euroopan keskuspankin lausunnolla kuitenkin olisi tosiasiallista vaikutusta, laissa tulisi yhdistyksen mukaan säätää, ettei valtioneuvosto voi ilman eduskunnan suostumusta poiketa Euroopan keskuspankin kannasta. Lausunnonmenettelylle tulisi yhdistyksen mukaan alistaa myös 17 ja 18 §, koska arvopaperikauppa ja sopimukset, joissa indeksiehdon käyttöä voitaisiin harkita, ovat luonteeltaan hyvin kansainvälisluonteisia

5 luku

Hyödyketuotannon ja -jakelun sekä energihuollon varmistaminen

Kauppa- ja teollisuusministeriön energiaosasto kiinnittää huomiota siihen, että laissa tulee antaa valtuudet ohjata myös voimalaitosten tuotantoa ja polttoaineenkäyttöä, ei pelkästään lopputuotteita eli sähköä ja lämpöä. Lisäksi laissa tulee osaston mielestä varmistaa, että ulkomaankaupan säännöstelyvaltuuksilla voidaan rajoittaa myös polttoaineiden ja sähkön vientiä.

Etelä-Suomen lääninhallituksen liikenneosaston mukaan 29, 35–38 ja 40 §:ssä pitäisi tarkemmin huomioida tietojärjestelmäalan erityistarpeet eritoten pykälien nojalla annettavissa asetuksissa. Tietojärjestelmäalan polttonesteiden säännöstelystä voisi osaston mielestä olla oma lainkohtansakin esimerkiksi 10 luvussa (Kuljetusten turvaaminen ja polttonesteen säännöstely).

Länsi-Suomen lääninhallitus kiinnittää huomiota siihen, että varautumisen suunnittelu ja suunnitelman ylläpito ovat kunnassa vastaisuudessa keskeinen tehtävä kuluttajaneuvojille. Kuntien väliset nykyiset sopimukset kattavat vain kuluttajaneuvonnan tehtävät. Varautumisen suunnitteluun tarvitaan lääninhallituksen mukaan resursseja ja henkilöstön kouluttamista, jotta uusista tehtävistä selviydytään.

Länsi-Suomen lääninhallitus on lisäksi sillä kannalla, että kansanhuolto-asioiden hoitamisesta annetun asetuksen (849/1949) kumoamista voitaisiin harkita, sillä asetus on vanhentunut.

27 §

Hyödyketuotantoa ja jakelua koskevat määritelmät

Tässä luvussa tarkoitetaan:

- 1) *maatilatalouden alkutuotannolla* maaseutuelinkeinojen rahoituslaissa (329/1999) tarkoitettua maatilataloutta ja maatilatalouden yhteydessä harjoitettavaa muuta yritystoimintaa sekä kalastusta ja kalanviljelyä;
- 2) *kulutushyödykkeellä* kuluttajansuojalain (38/1978) 1 luvun 3 §:ssä tarkoitettuja tavaroita, palveluja sekä muita hyödykkeitä ja etuuksia;
- 3) *kuluttajalla* kuluttajansuojalain 1 luvun 4 §:ssä tarkoitettuja henkilöitä;
- 4) *elinkeinonharjoittajalla* luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka pitää ammattimaisesti kaupan, myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa hyödykkeitä;
- 5) *säännöstelyllä* määrällisten rajoitusten asettamista hyödykkeiden vaihdantaan;
- 6) *kaupan ohjauksella* tämän lain mukaan säännöstelytehtäviä hoitavien viranomaisten elinkeinonharjoittajille antamaa määräystä pitää tiettyä hyödykettä saatavilla kohtuullisilla ehdoilla;
- 7) *tuotannon ohjauksella* tämän lain mukaan säännöstelytehtäviä hoitavien viranomaisten elinkeinonharjoittajalle antamia määräyksiä valmistaa tiettyjä hyödykkeitä, valmistettavien hyödykkeiden laadusta sekä niiden valmistuksessa käytettävistä raaka-aineista ja muista materiaaleista.

Länsi-Suomen lääninhallitus on sillä kannalla, että 27 §:n 4 kohdassa tarkoitettua elinkeinonharjoittajan määritelmää tulisi selkeyttää ja laajentaa myös juridisiin henkilöihin. Lääninhallituksen mukaan myös lainsäädännössä tulisi ottaa huomioon, että julkisen sektorin toiminta on organisoitunut sekä viranomaisiin, liikelaitoksiin että osakeyhtiömuotoon. Länsi-Suomen lääninhallituksen kilpailu- ja kuluttajaosasto ehdottaa, että lakiesityksen 27 §:n 4 kohta tulisi kirjoittaa muotoon "Elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan tässä laissa luonnollista henkilöä tai yksityistä tai julkista oikeushenkilöä, joka ammattimaisesti pitää kaupan, myy tai muutoin vastiketta vastaan luovuttaa hyödykkeitä"

Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskus ehdottaa harkittavaksi sanan kalanviljelyn korvaamista sanalla vesiviljely 27 §:n 1 kohdassa. Termi on keskuksen mukaan yleisesti hyväksytty ja laajassa käytössä ja se olisi myös nykyistä muotoilua laajempi, koska sen piiriin kuuluvat kalojen lisäksi muutkin lajit.

28 §

Valvonta- ja ilmoitusvelvollisuus

Väestön toimeentulon turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa elinkeinonharjoittaja on velvollinen pyynnöstä ilmoittamaan kauppa- ja teollisuusministeriölle, Kuluttajavirastolle, lääninhallitukselle ja kunnassa kuluttajaneuvonnan järjestämisestä kunnassa annetun lain (72/1992) nojalla kuluttajaneuvontaa kunnissa antaville tiedot kysyntä- ja tarjontatilanteesta sellaisista päivittäistavara- ja huollon piiriin kuuluvista kulutushyödykkeistä, joilla on huomattava merkitys väestön toimeentulolle ja kansanterveydelle. Lisäksi, milloin se hintavalvontaa varten on välttämätöntä, elinkeinonharjoittajan on pyydyttyä laajuudessa ilmoitettava hyödykkeen hinta tai hinnoitteluperuste ja niiden muutokset.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin ilmoitusmenettelyn toteuttamisesta sekä määrittellään ilmoitusmenettelyn alaiset hyödykkeet.

Länsi-Suomen lääninhallituksen kilpailu- ja kuluttajaosaston mukaan tulisi ottaa huomioon, että kunnallinen kuluttajaneuvonta valtiollistettaneen viimeistään vuoden 2008 alusta. Osasto ehdottaa, että lakitekstistä poistettaisiin viittaus kunnalliseen toimintaan ja mainittaisiin vain kuluttajaneuvonta.

Turun johtavan kuluttajaneuvojan käsityksen mukaan varautumisen suunnitteluun ei ole resursseja ja henkilöstön kouluttamiseen jouduttaisiin panostamaan, jotta uusista tehtävistä selviydyttäisiin.

29 §

Polttonesteen säännöstelyn kohdistaminen

Polttonesteen saannin varmistamiseksi väestön toimeentulon, sotilaallisen puolustusvalmiuden ja yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiin tarkoituksiin 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtioneuvoston asetuksella säädetään määrästä, jolla polttonesteen kulutusta on vähennettävä sekä vähennyksen kohdistumisesta liikenteeseen, maatalouteen, energiantuotantoon, teollisuuteen ja lämmitykseen.

30 §

Maatilatalouden alkutuotannon ohjaaminen ja säännöstely

Maatilatalouden toimintaedellytysten ja elintarvikehuollon turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa elinkeinonharjoittaja saa maatilatalouden alkutuotannon harjoittamista varten myydä tai muutoin luovuttaa valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettäviä lannoitteita, rehuja, torjunta-aineita ja eläinten lääkitsemiseen tarkoitettuja lääkkeitä vain sellaiselle maatilatalouden harjoittajalle, jolla on tämän lain mukainen ostolupa. Maatilatalouden alkutuotannossa käytettävää polttoöljyä saa poikkeusoloissa myydä tai muutoin luovuttaa vain ostolupaa vastaan.

Jos alkutuotannossa käytettävän hyödykkeen hankkiminen edellyttää 1 momentin mukaan ostolupaa, maatilatalouden harjoittaja saa käyttää tällaista hyödykettä vain elintarviketuotannon turvaamiseksi välttämättömään tuotantoon. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset siitä, millaista tuotantoa kulloinkin pidetään elintarviketuotannon turvaamiseksi välttämättömänä.

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomainen myöntää ostoluvan. Sitä myönnettäessä otetaan erityisesti huomioon maatilatalouden harjoittajan aikaisemman tuotannon määrä.

Metsähallituksen hallinnassa olevilla alueilla harjoitettavaan metsätalouteen myönnettävien lannoitteiden, torjunta-aineiden ja polttoöljyn käytöstä päättää maa- ja metsätalousministeriö.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että kalataloushallinnossa kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisilla ei ole varsinaista viranomaisroolia eikä kalataloutta koskevia tehtäviä. Näitä tehtäviä hoitavat pääsääntöisesti työvoima- ja elinkeinokeskusten kalatalousyksiköt ja kalastusalueet. Ministeriön käsityksen mukaan myös kalastusta ja kalanviljelyä mahdollisesti koskevat ostoluvat voitaneen tästä huolimatta hoitaa kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisten kautta.

Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskuksen mukaan kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen toimiminen lupaviranomaisena on perusteltua, mutta todennäköisesti työvoima- ja elinkeinokeskusten olisi syytä olla mukana tässä lupaprosessissa. Keskus ehdottaa, että mahdollisimman tehokkaan tuotannon varmistamiseksi työvoima- ja elinkeinokeskuksilla voisi olla kuntia ohjaava ja neuvova rooli toimialueellaan. Keskus kiinnittää huomiota myös siihen, että kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisella ei ole lupaviranomaisena suoraan käytössään lupaharkinnassa tarvittavia tietoja kalastuksesta ja vesiviljelystä.

Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskus ehdottaa myös harkittavan, olisiko pykälässä tarpeen säätää polttoöljyä vastaavalla tavalla myös bensiinin ja muiden polttonesteiden ostoluvasta, koska ainakin kala- ja porotaloudessa käytetään runsaasti bensiinikäyttöisiä kulkuvälineitä kuten perämoottoreita, moottorikelkkoja, mönkijöitä ja moottoripyöriä.

31 §

Vähittäiskaupan säännöstely

Väestön toimeentulon turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa elinkeinonharjoittaja saa luovuttaa väestön toimeentulolle välttämättömiä kulutushyödykkeitä kuluttajalle vain ostolupaa vastaan. Säännöstelyn alaisista kulutushyödykkeistä ja säännöstelyssä noudatettavasta menettelystä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Säännöstelyn ohjaus ja toimeenpano kuuluu kauppa- ja teollisuusministeriölle, lääninhallituksille ja kunnille. Kunnat vastaavat alueellaan ostolupahallinnosta ja tiedottavat ostolupamenettelystä.

32 §

Muun kaupan ohjaus ja säännöstely

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa elinkeinonharjoittajan on pidettävä muun elinkeinonharjoittajan ja julkisyhteisöjen saatavana

ostolupaa vastaan heille yleisesti markkinoimaansa, valtioneuvoston asetuksella tarkemmin määriteltävää hyödykettä.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään ohjauksen ja säännöstelyn alaisista hyödykkeistä sekä ohjauksessa ja säännöstelyssä noudatettavasta menettelystä. Kauppa- ja teollisuusministeriö vastaa tässä pykälässä tarkoitettujen elinkeinonharjoittajien välisen kaupan yleisestä ohjauksesta ja säännöstelyn valvonnasta. Työvoima- ja elinkeinokeskus myöntää toimialueellaan 1 momentissa tarkoitettujen ostoluvat.

33 §

Teollisuustuotannon ohjaus

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta välttämättömän hyödyketuotannon turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa elinkeinonharjoittaja saa käyttää valtioneuvoston asetuksella tarkemmin määriteltäviä metalleja, metalliseoksia, kemikaaleja, lääkeaineita, elektroniikka-komponentteja, maataloustuotteita, elintarviketeollisuuden käyttämiä tavaroita, energiatuotannon raaka- tai polttoaineita tai muita teollisuustuotannon välttämättömiä materiaaleja tai hyödykkeitä vain siten kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään.

Kauppa- ja teollisuusministeriö sekä työvoima- ja elinkeinokeskus vastaavat teollisuustuotannon ohjauksesta ja valvonnasta.

34 §

Ulkomaankaupan säännöstely

Väestön terveydenhuollon, välttämättömän teollisuustuotannon ylläpitämisen ja puolustusvalmiuden turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa saa tämän lain perusteella säännösteltäviä hyödykkeitä viedä maasta vain valtioneuvoston myöntämällä luvalla. Valtioneuvoston asetuksella voidaan luvanvaraisuus rajoittaa koskemaan vain joitakin säännösteltävistä hyödykkeistä.

Jos 1 momentissa tarkoitettu lupamenettely ei ole riittävä toimenpide, ei 1 momentissa tarkoitettuja säännösteltäviä hyödykkeitä saa viedä maasta (*vientikielto*). Valtioneuvoston asetuksella voidaan vientikielto rajoittaa koskemaan vain joitakin säännösteltävistä hyödykkeistä.

Ulkoasiainministeriö ehdottaa, että pykälään lisättäisiin tuontia koskevat 3 ja 4 momentti, jotka kuuluisivat seuraavasti:

”Väestön terveydenhuollon, jonkin elinkeinoalan tuotannon ylläpitämisen ja puolustusvalmiuden turvaamiseksi tai tietyille elinkeinoalalle aiheutuvan vahingon tai markkinahäiriön estämiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa saa tämän lain perusteella säännösteltäviä hyödykkeitä tuoda maahan vain valtioneuvoston myöntämällä luvalla. Valtioneuvoston asetuksella voidaan luvanvaraisuus rajoittaa koskemaan vain joitakin säännösteltävistä hyödykkeistä.

Jos 3 momentissa tarkoitettu lupamenettely ei ole riittävä toimenpide, ei 3 momentissa tarkoitettuja säännösteltäviä hyödykkeitä saa tuoda maahan (tuontikielto). Valtioneuvoston asetuksella voidaan tuontikielto rajoittaa koskemaan vain joitakin säännösteltävistä hyödykkeistä.”

Lisäksi ulkoasiainministeriö ehdottaa, että lainkohdan perustelut olisivat seuraavanlaiset:

”34 §. Ulkomaankaupan säännöstely. Poikkeusoloissa saattaa syntyä tarve ulkomaankaupan laajamittaiseenkin sääntelyyn. Tämä sääntelytarve voi johtua jollakin talouden alalla ilmenevästä markkinahäiriöstä tai sille aiheutuvasta vahingosta tai siitä, että joistakin strategisista hyödykkeistä saattaa poikkeusoloissa olla pulaa ja niiden hinnat voivat nousta rajusti. Yhteiskunnan kannalta on johdonmukaista säännöstellä sellaisten hyödykkeiden ulkomaankauppaa, joiden säännöstely kotimaankaupassa nähtäisiin välttämättömäksi. Pelkkä kotimaankaupan ja jakelun säännöstelemineen ilman tuonnin ja viennin valvontaa johtaisi helposti kotimaankaupan säännöstelyn kiertämiseen ja mustanpörssin kauppaan. Tällaisia strategisia tuotteita voisivat olla esimerkiksi eräät teollisuuden raaka-aineet, elektroniikkakomponentit, lääkkeet, elintarvikemateriaalit ja öljytuotteet. Lisäksi erityyppisissä poikkeusoloissa saattaa syntyä tarve tarkkailla tai säännöstellä myös tiettyjen tuotteiden tai tietyistä maista peräisin olevien tuotteiden tuontia tai kieltää tuonti kokonaan. Kaikkien kauppaan vaikuttavien toimenpiteiden tulee olla kuitenkin sellaisia, että ne ovat Suomen kansainvälisten velvoitteiden, erityisesti Maailman kauppajärjestön, WTO:n määräysten mukaisia.

Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös, joka koskisi tarkkailu- tai säännöstelytoimenpiteiden kohteena olevien tuotteiden maastavientiä ja maahantuontia 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Pykälän 1 ja 3 momenttien mukaan säännösteltäviä hyödykkeitä saisi viedä maasta tai tuoda maahan vain valtioneuvoston myöntämällä luvalla. Luvanvaraisuus kohdistuisi lähtökohtaisesti sellaisiin tuotteisiin, joita säännösteltäisiin valmiuslain mukaisesti. Tällaisia tuotteita olisivat ainakin 30–33, 47, 65, 78 tai 80 §:n nojalla säännösteltävät tuotteet. Jos kaikkien säännösteltävien tuotteiden viennin ja tuonnin luvanvaraisuus ei kuitenkaan olisi tarpeen, voitaisiin luvanvaraisuutta valtioneuvoston asetuksella rajoittaa.

Pykälän 2 ja 4 momenttien mukaan jonkin tuotteen vienti tai tuonti voitaisiin kokonaan kieltää, jollei viennin tai tuonnin luvanvaraisuus riittävästi turvaisi niitä tavoitteita, joihin ulkomaankaupan säännöstelyllä pyrittäisiin. Vienti- tai tuontikiellon ulottuvuutta voitaisiin rajoittaa samoin kuin luvanvaraisuuttakin.

Ehdotetussa pykälässä mahdollistettaisiin rajoitusten ja kieltojen asettaminen viennille ja tuonnille. Lisäksi maahantuontia saattaisi tosiasiallisesti rajoittaa 14 §:ssä tarkoitettujen rahoitus- ja maksuvälineitä koskevien toimien soveltaminen.

Puolustustarvikkeiden viennissä, kauttakuljetuksessa tai välityksessä tarvittavista luvista säädetään puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetussa laissa (242/1990).

Viennin tai tuonnin rajoittamiseen ryhtymistä harkitaan poikkeusoloissa tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevan EY:n perustamissopimuksen 30 artiklan ja turvallisuuspoikkeuksia koskevan 297 artiklan kannalta. Jos vientiä rajoitettaisiin 3 §:n 3 tai 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa, voitaisiin tavaroiden vapaata liikkuvuutta rajoittavat toimenpiteet oikeuttaa vain perustamissopimuksen 30 artiklassa tarkoitetuilla perusteilla, joita ovat esimerkiksi julkinen moraalit, yleinen järjestys ja turvallisuus sekä ihmisten, eläinten tai kasvien terveyden suojeleminen.

Jos viennin rajoittamiseen ryhdyttäisiin 3 §:n 1 tai 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa, voitaisiin tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta poikkeaminen oikeuttaa myös vetoamalla 297 artiklaan, jonka soveltamisala on suppeampi kuin neljästä vapaudesta poikkeamista koskevissa artikloissa. Perustamissopimuksen 297 artiklassa tarkoitettujen ulkoiseen turvallisuuteen liittyvien tilanteiden (sota tai sodan uhkaa merkitsevä vakava kansainvälinen jännitystila) katsotaan sisältävän 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja poikkeusolot.

Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskus on sillä kannalla, ettei lain tasolla pitäisi säätää täsmällisesti ylitysmaksun suuruudesta, jos on mahdollista jättää tämä sääntely alemman sääntelyn varaan.

38 §

Sähkötoimituksen keskeyttäminen

Maan talouselämän, väestön toimeentulon tai puolustusvalmiuden turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa sähköverkonhaltija voi tilapäisesti keskeyttää sähkötoimituksen, jos sähkön kulutuksen vähentämiseksi tämän lain nojalla toteutetut toimenpiteet eivät vähennä sähkön kulutusta sähköverkon toimintakyvyn ylläpitämiseksi riittävästi. Sähkötoimitusta ei kuitenkaan saa ilman pakottavaa syytä keskeyttää huoltovarmuuden kannalta tärkeältä sähkön käyttäjältä.

Verkonhaltijan on pidettävä sähkötoimituksen keskeytykset kullakin alueella mahdollisimman lyhytkestoisina ja noudatettava tasapuolisuutta keskeytysten kohdistamisessa. Sähkötoimituksen keskeytysten perusteita ja tasapuolista kohdistamista valvoo Energiamarkkinavirasto.

Tämän lain nojalla toteutettuun sähkötoimituksen keskeytykseen ei sovelleta sähkömarkkinalain säännöksiä vakiokorvauksesta verkkopalvelun keskeytymisen vuoksi.

Rahoitustarkastuksen mukaan perusteluissa olisi syytä selventää, keitä ovat ne huoltovarmuuden kannalta tärkeät sähkön käyttäjät, joille sähkötoimitusta ei saa ilman pakottavaa syytä keskeyttää. Tällaisina käyttäjinä tulisi Rahoitustarkastuksen mielestä mainita myös merkittävimmät rahoitusmarkkinatoimijat.

39 §

Kaukolämmön käytön rajoittaminen

Maan talouselämän, väestön toimeentulon tai puolustusvalmiuden turvaamiseksi kaukolämpöä saa 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa ottaa jakeluverkosta kiinteistöjen lämmitystä varten vain valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävät määrät. Julkisten tilojen sisälämpötila ei saa ylittää valtioneuvoston asetuksella säädettävää astemäärää. Kaukolämmön myyjä tai muu toimittaja on velvollinen toteuttamaan säännöstelytoimenpiteiden vaatimat tarpeelliset säädöt sekä sinetöimään säätölaitteet. Kaukolämmön jakeluverkosta ottamisen rajoitukset eivät koske huoltovarmuuden kannalta välttämätöntä lämmön käyttöä.

Energiamarkkinavirasto ja kunnat valvovat rajoitusten noudattamista.

40 §

Lämmityspolttoöljyn säännöstely

Maan talouselämän, väestön toimeentulon tai puolustusvalmiuden turvaamiseksi 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa kevyttä tai raskasta polttoöljyä saa toimittaa lämmitystarkoitukseen vain valtioneuvoston asetuksessa säädettyyn prosenttimäärään asiakkaan normaalin vuosikulutuksen mukaisesta kulutuksesta. Määräaikaiskiintiön määrittää asiakaskohtaisesti öljyn myyjä. Kiintiön saa ylittää asiakkaan hakemuksesta vain kauppa- ja teollisuusministeriön asetuksessa säädetyillä perusteilla. Ylitysluvan myöntää työvoima- ja elinkeinokeskus.

Vuosikulutuksena pidetään kahden kuluvaan vuoteen edeltäneen kalenterivuoden kulutuksen keskiarvoa. Keskiarvon laskee öljyn myyjä. Jos keskiarvon laskemiseen tarvittavia tietoja ei ole käytettävissä, vuosikulutus arvioidaan kiinteistön omistajan antaman luotettavan selvityksen perusteella.

Asiakkaan on ilmoitettava öljyn myyjän asiakasrekisteriin sekä annettava viipymättä öljyn myyjän tai tämän vähittäismyyntiverkostoon kuuluvan myyjän asiakkaalta pyytämät säännöstelyn toimeenpanon kannalta välttämättömät tiedot.

Tarkemmat säännökset lämmityspolttoöljyn säännöstelyn toimeenpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella. Kauppa- ja teollisuusministeriö sekä työvoima- ja elinkeinokeskus vastaavat säännöstelyn valvonnasta.

41 §

Maakaasun käytön rajoittaminen

Väestön toimeentulon turvaamiseksi 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa maakaasun käyttö jakeluputkistosta on sallittu välttämättömään tarkoitukseen.

Työvoima- ja elinkeinokeskukset määrittävät toimialueellaan ne käyttökohteet, joissa maakaasun käyttö on 1 momentin nojalla sallittu.

Rajoituksen noudattamista valvovat kauppa- ja teollisuusministeriön ohjeiden mukaisesti Energiamarkkinavirasto, maakaasumarkkina- ja elinkeinokeskus (508/2000) tarkoitettu maakaasuverkko haltija sekä toimialueellaan työvoima- ja elinkeinokeskus.

Uudenmaan työvoima- ja elinkeinokeskus toteaa, että lakiehdotuksessa uusina tehtävinä työvoima- ja elinkeinokeskuksille on mainittu maakaasun jakeluun liittyvät säännöstelytehtävät. Tehtävät voidaan keskuksen mukaan toteuttaa vastaavalla tavalla kuin muidenkin niukkojen tuotantohyödykkeiden säännöstely.

42 §

Hintasäännöstely

Säännöstelyn toimivuuden varmistamiseksi 31, 35, 39 ja 41 §:ssä tarkoitettujen hyödykkeiden hintaa ei saa korottaa valtioneuvoston asetuksella säädettävää määrää enempää.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan lain jatkovalmistelussa tulisi tutkia, voisiko lääkkeiden vahvistettujen tukkihintojen korotuksia koskea poikkeusoloissa erityissääntely.

Länsi-Suomen lääninhallituksen kilpailu- ja kuluttajaosasto on sillä kannalla, että hintasäännöstelyvaltuutta tulisi laajentaa. Hintasäännöstelyyn tulisi osaston mukaan voida ryhtyä jo sellaisessa tilanteessa, jolloin hyödykkeistä ei vielä ole suoranaista pulaa, mutta hyödykkeen hinta on noussut merkittävästi ilman tuotantokustannusten muutoksia.

Huoltovarmuuskeskus esittää, että hintasäännöstelyä koskevaa säännöstä voitaisiin soveltaa aina kun markkinamekanismi suljetaan määrällisillä rajoituksilla valmiuslain nojalla. Keskuksen mukaan vaihtoehtoisesti voitaisiin valmistella "kassakaappiin" erillinen laki hintavalvonnasta ja -säännöstelystä, joka otettaisiin käyttöön, jos säännöstely aiheuttaa hintojen hallitsematonta

nousua. Tästä kysymyksestä olisi keskuksen mukaan syytä kuulla valtiovarainministeriön kansantalousosastoa.

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry:n mukaan hintasäännöstelyn kohdistuessa maatalouden lopputuotteisiin on vastaavanlainen sääntely ulotettava kaikkiin tuotantopanoiksi siinä laajuudessa, että elinkeinoa voidaan terveesti ja kannattavasti edelleen harjoittaa poikkeusolojen aikana. Poikkeusoloissakaan sääntely ei järjestön mukaan saa merkitä sellaisia velvoitteita, jotka johtaisivat tappiolliseen tuotantotoimintaan.

AKAVA ry kiinnittää huomiota siihen, että elintarvikkeiden ja maataloustuotteiden hintoja säännösteltäessä tulee vastaavasti huolehtia myös tärkeiden tuotantopanosten hintojen tasapainosta. Tämä on järjestön mukaan otettu huomioon lakiesityksessä.

43 §

Vedenhankinnan turvaaminen

Yhdyskuntien vesihuollon turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa maa- ja metsätalousministeriö voi päätöksellään velvoittaa vesihuoltolaitoksen toimittamaan tai luovuttamaan vettä oman toiminta-alueensa ulkopuolisen vedentarpeen tyydyttämiseksi sekä päätöksellään rajoittaa vesilakiin (264/1961) tai sen nojalla myönnettyyn lupaan perustuvaa vedenotto-oikeutta, jos se on välttämätöntä kunnan tai suurehkon kuluttajajoukon vedensaannin turvaamiseksi tai muutoin yleiseltä kannalta merkittävän vesihuoltolaitoksen toiminnan turvaamiseksi taikka muusta näihin verrattavasta painavasta syystä.

Maa- ja metsätalousministeriö pitää 43 §:n ja korvauksia koskevan 126 §:n säännöksiä yhdyskuntien vesihuollon turvaamiseksi poikkeusoloissa tarpeellisina.

Maa- ja metsätalousministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että vesilakiin tai sen nojalla myönnettyyn lupaan perustuvien vedenotto-oikeuksien osalta säännös mahdollistaisi vain vedenoton rajoittamisen. Ministeriön mukaan käytännössä poikkeusoloissa voisi olla tarpeen myös tilapäisesti lisätä vedenottoa yli sen mitä vesilain säännökset tai niiden nojalla myönnetyn luvan määräykset sallivat. Näin ollen ehdotetun 43 §:n loppuosan sanamuotoa olisi syytä korjata siten, että maa- ja metsätalousministeriö voisi "pätöksellään antaa määräyksiä vesilakiin (264/1961) tai sen nojalla myönnettyyn lupaan perustuvasta vedenotto-oikeudesta, jos se on välttämätöntä kunnan tai suurehkon kuluttajajoukon vedensaannin turvaamiseksi tai muutoin yleiseltä kannalta merkittävän vesihuoltolaitoksen toiminnan turvaamiseksi taikka muutoin yleiseltä kannalta merkittävän vesihuoltolaitoksen toiminnan turvaamiseksi taikka muusta näihin verrattavasta painavasta syystä". Yksityiskohtaisissa perusteluissa voitaisiin ministeriön mukaan todeta, että tämä pykälässä tarkoitettujen määräysten antaminen kattaisi sekä vedenoton rajoittamisen että asetettujen vedenoton enimmäismäärien ylittämisen.

44 §

Puunhankinnan ja turpeen saannin turvaaminen

Maan talouselämän, energihuollon ja välttämättömän rakentamisen turvaamiseksi 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa työvoima- ja elinkeinokeskus voi päätöksellään velvoittaa maanomistajan, puutavaran tai turpeen omistajan taikka puun hakkuu- tai turpeen otto-oikeuden haltijan luovuttamaan puuta, puutavaraa ja turvetta työvoima- ja elinkeinokeskukselle sekä puolustusvoimille.

Metsäkeskus on pyynnöstä velvollinen antamaan tarpeellista virka-apua työvoima- ja elinkeinokeskukselle sekä puolustusvoimille 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemiseksi.

Ehdotettu säännös on maa- ja metsätalousministeriön käsityksen mukaan sisällöllisesti hyväksyttävä. Ministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että termi puunhankinta/hankintakauppa tarkoittaa metsätalouden vakiintuneen käsitteistön mukaan puun myyntitapaa. Hankintakaupassa metsänomistaja suorittaa itse hakkuun ja toimittaa hakatut puut tien varteen ostajaa varten. Toinen puun myyntitapa on niin sanottu pystykauppa, jossa puun ostaja hakkaa puut ja huolehtii niiden kuljettamisesta tehtaalle. Koska lakiehdotuksessa ei ole tarkoitus ottaa kantaa puunsaantitapaan, ministeriö ehdottaa sanan "hankinta" poistamista pykälän otsikosta selvyysden vuoksi. Tällöin otsikko kuuluisi "Puun ja turpeen saannin turvaaminen". Vastaava korjaus olisi tehtävä pykälän yksityiskohtaisten perustelujen otsikkoon ja toisen kappaleen ensimmäiseen virkkeeseen.

Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskuksen mukaan pykälässä tarkoitetun tehtävän kuuluminen työvoima- ja elinkeinokeskukselle on luontevaa sen johdosta, että keskus lakiehdotuksen 13 luvussa tarkoitettuna työvoimaviranomaisena voi tässä tehtävässä tarvittaessa varmistaa 44 §:n toimeenpanon vaatimat resurssitarpeet.

6 luku

Rakentamisen ja rakennustuotteiden säännöstely

Ympäristöministeriö toteaa toimikunnan ehdotuksessa rakentamisen, rakennustuotteiden, asuntokannan ja huoneenvuokrasuhteiden sääntelyn olevan ministeriön kannan mukaisia.

45 §

Välttämätön rakentaminen

Tämän lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa huolehditaan ensisijaisesti välttämättömästä rakentamisesta.

Välttämätöntä rakentamista ovat:

- 1) puolustusvoimien hankkeet;
- 2) väestön suojaamisen, huollon ja turvallisuuden vaatimat rakennustyöt;
- 3) liikenne- ja viestintäyhteyksien sekä kunnallistekniikan kiireelliset rakennus- ja korjaustyöt;
- 4) energiahuollon vaatimat rakennustyöt;
- 5) maanpuolustuksen, väestön toimeentulon tai huoltovarmuuden kannalta tärkeän teollisuuden rakennustyöt;
- 6) keskeneräisten rakennustöiden loppuunsaattamiseksi tai töiden sopivaan vaiheeseen viemiseksi tarpeelliset työt; sekä
- 7) rakennusten ja rakennelmien välttämättömät korjaustyöt.

46 §

Rakentamisen aloitus- ja jatkamislupa

Tämän lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa rakentamista ei saa aloittaa tai jatkaa, ellei rakennushankkeelle ole muiden tarvittavien lupien tai päätösten lisäksi myönnetty aloitus- tai jatkamislupaa. Aloitus- tai jatkamislupa on myönnettävä, jollei työvoiman, koneiden ja

rakennustuotteiden saannin varmistaminen 45 §:ssä tarkoitettuun välttämättömään rakentamiseen toisin vaadi.

Puolustusvoimat ei tarvitse aloitus- ja jatkamislupaa rakennushankkeidensa toteuttamiseen.

Sisäasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksen 46 §:n 1 momentin mukaan lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa rakentamista ei saa aloittaa tai jatkaa, ellei rakennushankkeelle ole muiden tarvittavien lupien tai päätösten lisäksi myönnetty aloitus- tai jatkamislupaa. Aloitus- tai jatkamislupa on myönnettävä, jollei työvoiman, koneiden ja rakennustuotteiden saannin varmistaminen 45 §:ssä tarkoitettuun välttämättömään rakentamiseen toisin vaadi. Lakiehdotuksen 46 §:n 2 momentin mukaan puolustusvoimat ei tarvitse aloitus- ja jatkamislupaa rakennushankkeidensa toteuttamiseen. Lisäksi ehdotuksen 117 §:n 2 momentin mukaan lain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voi pelastusviranomainen päätöksellään velvoittaa kiinteistönomistajan tai -haltijan rakentamaan ja järjestämään väestön suojaamiseksi tilapäisiä väestönsuojia.

Ottaen huomioon, että väestön suojaamisen, huollon ja turvallisuuden vaatimat rakennustyöt on lakiehdotuksen 45 §:n 2 momentissa katsottu välttämättömäksi rakentamiseksi, saattaa sisäasiainministeriön mukaan 46 §:ssä tarkoitettu lupamenettely olla ristiriidassa 117 §:n nojalla annetun määräyksen kanssa.

Sisäasiainministeriö esittääkin, että lakiehdotuksen 46 §:ään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin, ettei 1 momentissa tarkoitettua aloitus- tai jatkamislupaa tarvita myöskään väestön suojaamisen, huollon ja turvallisuuden vaatimaan rakennustyöhön.

47 §

Rakennustuotteiden ostolupa

Rakennustuotteiden saannin varmistamiseksi välttämättömään rakentamiseen 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa rakennustuotteita myyvä elinkeinonharjoittaja saa myydä tai muutoin luovuttaa rakennustuotteita vain ostolupaa vastaan. Ostolupaa ei kuitenkaan tarvita myytäessä tai muutoin luovutettaessa tuotteita tukku- tai vähittäiskaupalle taikka puolustusvoimien rakennushankkeiden toteuttamiseen.

Valtioneuvoston asetuksella määritellään ne rakennustuotteet, joita voidaan luovuttaa vain ostolupaa vastaan.

48 §

Aloitus- ja jatkamisluvan sekä ostoluvan myöntäminen

Kunnan rakennustarkastaja myöntää rakennushankkeen aloitus- ja jatkamisluvan. Alueellinen ympäristökeskus myöntää kuitenkin aloitus- ja jatkamisluvan alueellisesti merkittävillä hankkeilla ja ympäristöministeriö valtakunnallisesti merkittävillä hankkeilla. Alueellisesti merkittävät ja valtakunnallisesti merkittävät hankkeet määritellään valtioneuvoston asetuksella.

Kunnan rakennustarkastaja myöntää rakennustuotteiden ostoluvan.

Tarkempia säännöksiä lupamenettelystä voidaan antaa ympäristöministeriön asetuksella.

49 §

Elinkeinonharjoittajan ilmoittamisvelvollisuus

Elinkeinonharjoittaja, joka pitää kaupan rakennustuotteita, joita voidaan luovuttaa vain ostolupaa vastaan, on velvollinen vaadittaessa ilmoittamaan hallussaan olevien ja luovuttamiensa tuotteiden määrän kunnan rakennustarkastajalle.

7 luku

Asuntokannan käytön säännöstely

Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että asuntokannan säännöstelyyn liittyvät toimenpiteet edellyttänevät rekisterinpitoa.

50 §

Asunnon ilmoittaminen vuokrattavaksi

Asuntotilanteen helpottamiseksi 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa asunnon omistaja on velvollinen ilmoittamaan vuokrattavaksi tarjoamansa asunnon asuntokannan säännöstelyviranomaiselle vuokralaisen osoittamista varten (*asunnonomistajan ilmoitusvelvollisuus*).

Jos asuntokannan säännöstelyviranomainen arvioi, ettei asunnonomistajan ilmoitusvelvollisuus ole riittävä toimenpide asuntojen käyttöön saamiseksi, asunnon omistaja on velvollinen ilmoittamaan vapaana olevat ja vapautuvat asuinhuoneistonsa sekä omistamansa muut asunnoksi sopivat tilat asuntokannan säännöstelyviranomaiselle vuokralaisen osoittamista varten (*asunnonomistajan laajennettu ilmoitusvelvollisuus*).

51 §

Asumaan sijoittaminen

Jos asuntokannan säännöstelyviranomainen arvioi, ettei asunnonomistajan laajennettu ilmoitusvelvollisuus ole riittävä toimenpide asuntojen käyttöön saamiseksi, on sellainen asunnon haltija, jolla on hallussaan useampia huoneita kuin yksi huone ruokakunnan jäsentä kohden keittiötä mukaan lukematta, velvollinen ilmoittamaan ylimääräiset huoneet asuntokannan säännöstelyviranomaiselle vuokralaisen osoittamista varten (*asumaan sijoittaminen*).

52 §

Asuntokannan säännöstelyviranomainen

Kunta, jonka alueella toimeenpannaan 50 §:ssä tai 51 §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä, antaa mainitut toimenpiteet jonkin toimielimensä tehtäväksi tai asettaa erityisen toimielimen huolehtimaan niistä.

Suomen Kuntaliito pitää luontevana sitä, että asuntokannan säännöstelyviranomaisena kunnassa olisi sama toimielin, joka hoitaa kunnassa asuntoasioita normaalioloissa. Tällöin toimielin olisi jo olemassa ja sillä olisi asiantuntemusta.

53 §

Menettely asuntoa vuokrattaessa ja asumaan sijoitettaessa

Jos asuntokannan säännöstelyviranomaisen ei ole 14 päivän kuluessa 50 §:ssä tarkoitettua ilmoituksesta osoittanut asuntoon vuokralaista, asunnonomistaja voi vuokrata sen sopivaksi katsomalleen henkilölle.

Asuntokannan säännöstelyviranomaisen on ensisijaisesti osoitettava vuokrattavat tilat sellaiselle asunnontarvitsijalle, jonka asunnontarve on suurin. Asunnonhaltijan ehdotus on mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon.

Kun asuntokannan säännöstelyviranomaisen osoittaa asuntoon asukkaan 51 §:n mukaisesti, se laatii osapuolten välisen vuokrasopimuksen. Jolleivät osapuolet pääse sopimukseen vuokrasuhteen ehdoista, asuntokannan säännöstelyviranomaisen määrää niistä. Vuokra on määrättävä alueella vallitsevan kohtuullisen käyvän vuokran mukaiseksi.

54 §

Vuokran korottamisen ja vuokrasopimuksen irtisanomisen rajoittaminen

Asuntotilanteen helpottamiseksi 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa asuinhuoneistosta perittävää vuokraa ei saa korottaa valtioneuvoston asetuksella säädettävää määrää enempää.

Asuntotilanteen helpottamiseksi 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa vuokranantaja ei saa irtisanoa asuinhuoneiston vuokrasopimusta, ellei hän tarvitse asuntoa omaan, perheenjäsenensä tai muun läheisen omaisensa asuinkäyttöön taikka ellei irtisanomiseen ole muu erittäin painava syy.

8 luku

Sosiaaliturvaan liittyvät muutokset

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä katsoo, ettei toimikunnan ehdotus valmiuslain 8 luvuksi ole riittävän harkittu ja ettei se kelpaa jatkovalmistelun pohjaksi. Ehdotukset työeläkkeiden, kansaneläkkeen, sairaus- ja tapaturmavakuutusetuuksien sekä muiden vastaavien sosiaalivakuutusetuuksien maksatuksen keskeyttämisestä tai niiden lykkäämisestä taikka alentamisesta enintään kolmen kuukauden ajaksi ovat ryhmän mielestä keskeneräisiä.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän mukaan ehdotuksessa ei oteta huomioon sitä, että 58 §:ssä ei esitetä sosiaaliturvatulojen varassa elävien maksujen anteeksiantoa, vaan ainoastaan maksujen viivästymisseuraamuksista luopumista. Vasemmistoliiton mukaan myös ehdotukset sosiaalivastustusten leikkaamisesta poikkeusoloissa muodostuvat sosiaalivastustusten saajille kohtuuttomiksi. Eduskuntaryhmä edellyttää, että näiltä osin ehdotusta korjataan ennen lakiehdotuksen tuomista eduskunnan käsittelyyn.

Myös Suomen Ammattiliittojen keskusliitto SAK ry ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry pitävät erityisesti sosiaaliturvaetuuksiin tehtäviä poikkeuksia taloudellisissa kriisitilanteissa kyseenalaisina, ellei taloudellista kriisiä määritellä tarkemmin (ehdotetun 3 §:n 3 kohta).

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan etuuksien ryhmittely 55 ja 56 §:ssä on ongelmallinen. Ministeriön pitää tarpeellisena harkita ryhmittelyä vielä ehdotuksen jatkovalmistelussa.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, ettei 8 lukuun ei sisälly ehdotuksia siitä, miten sairausvakuutuslain tai Kansaneläkelaitoksen järjestämästä ja korvaamasta kuntoutuksesta annetun lain mukaiset kustannusten korvauksen suoritettaisiin poikkeusoloissa. Kustannusten korvausten merkitys saattaisi ministeriön mukaan korostua hoidon määrärajoista poikkeamisen myötä.

55 §

Lakisääteisen vakuutuksen muutokset

Väestön toimeentulon ja valtion maksuvalmiuden turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan työeläkettä, kansaneläkettä, sairaus- tai tapaturmavakuutusta koskevien säännösten perusteella suoritettavan etuuden tai kuntoutusrahan taikka vastaavan muun etuuden maksaminen keskeyttää enintään kolmeksi kuukaudeksi tai sitä voidaan lykätä enintään kolmen kuukauden ajan.

Edellä 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa voidaan 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa työeläkettä, kansaneläkettä, sairaus- tai tapaturmavakuutusta koskevien säännösten perusteella suoritettava etuus tai kuntoutusraha taikka vastaava muu etuus maksaa enintään kolmen kuukauden ajalta enintään 50 prosentilla alennettuna. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin alennuksen suuruudesta ja alennettujen etuuksien maksukaudesta sekä 1 momentissa tarkoitettun maksamisen keskeyttämisen tai lykkäämisen kestosta.

Etuudensaajan on etuuksien alentamisesta, maksamisen keskeyttämisestä ja lykkäämisestä huolimatta kuitenkin aina saatava yhteensä vähintään kansaneläkelaisissa tarkoitettun täysimääräisen kansaneläkkeen suuruinen etuus.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että lakiesityksen käsite lakisääteinen vakuutus poikkeaa nykyisen valmiuslain lakisääteistä vakuutusta koskevasta sääntelystä. Ehdotuksen 55 §:n 1 ja 2 momentissa tulisi ministeriön mukaan viitata myös liikennevakuutusta ja potilasvakuutusta koskeviin säännöksiin. Myös Vakuutusvalvontavirasto on tällä kannalla.

Sosiaali- ja terveysministeriö huomauttaa lisäksi, että työttömyysturvaan liittyvistä etuuksista ansioperusteinen työttömyyspäiväraha ja peruspäiväraha perustuvat työskentelyyn, ja ovat lakisääteisiä etuuksia. Myös vuorotteluvapaakorvauksia ja opintososiaalisia etuuksia siltä osin kuin termillä viitataan työttömyysturvalain (1290/2002) tai aikuiskoulutustuesta annetun lain (1276/2000) mukaisiin etuuksiin, ei voida pitää sosiaaliavustuksina, vaan ne ovat lakisääteisiä etuuksia. Säädettyessä valmiuslain muutoksesta, joka tuli voimaan lailla 198/2000, nämä etuudet katsottiin lakisääteisiksi etuuksiksi, ei sosiaaliavustuksiksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan myös vähimmäismäärästä säätäminen 3 momentissa on ongelmallista, sillä normaalioloissakin osa etuuksista on pienempiä kuin täysimääräisen kansaneläkkeen määrä.

56 §

Sosiaaliavustuksen muutokset

Väestön toimeentulon ja valtion maksuvalmiuden turvaamiseksi tämän lain 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan äitiysavustuksen, adoptioavustuksen, elatustuen, lapsilisän, asumistuen, työttömyysturvaan liittyvien etuuksien, vuorotteluvapaakorvauksen, opintososiaalisten etuuksien, sotilasavustuksen, sotilasvammakorvauksen, kuntoutusetuuksien, maahanmuuttajien erityistuen taikka vastaavan muun etuuden sekä toimeentulotuen maksaminen keskeyttää enintään kolmeksi kuukaudeksi tai sitä voidaan lykätä enintään kolmen kuukauden ajan.

Edellä 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa voidaan 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa äitiysavustus, adoptioavustus, elatustuki, lapsilisä, asumistuki, työttömyysturvaan liittyvät etuudet, vuorotteluvapaakorvaus, opintososiaaliset etuudet, sotilasavustus, sotilasvammakorvaus, kuntoutusetuudet, maahanmuuttajien erityistuki taikka vastaava muu etuus sekä toimeentulotuki enintään kolmen kuukauden ajalta maksaa enintään 50 prosentilla alennettuna. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin alennuksen suuruudesta ja alennettujen etuuksien maksukaudesta sekä 1 momentissa tarkoitettun maksamisen keskeyttämisen tai lykkäämisen kestosta.

Toimeentulotuen perusosa on kuitenkin aina maksettava täysimääräisenä.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että työttömyysturvalain perusteella maksettava työmarkkinatuki on katsottu työttömyyden perusteella maksettavaksi viimesijaiseksi etuudeksi ja sitä on pidetty avustuluonteisena. Tämän perusteella työmarkkinatuesta voisi olla perusteltua säätää ehdotetussa 56 §:ssä. Samoin pykälässä lueteltuihin etuuksiin rinnastettavia ovat ministeriön mukaan lasten kotihoidon tuki ja lasten yksityisen hoidon tuki, joista säädetään laissa lasten kotihoidon tuesta ja yksityisen hoidon tuesta (1128/1996). Kyseiset etuudet tulisi mainita 1 ja 2 momentissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan pykälän 3 momentin muotoilu on ongelmallinen. Asiasta on käyty neuvottelu oikeusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön valmistelijoiden kesken 28.2.2006. Neuvottelun perustella 3 momentti ehdotetaan muotoiltavaksi seuraavasti:

”Toimeentulotukea maksetaan kuitenkin siten, että kotitaloudelle muiden tulojen kanssa yhteenlaskettuna tulee käyttöön vähintään toimeentulotuen perusosaa vastaava määrä sekä välttämättömät asuinmenot.”

57 §

Etuuksien maksatus

Lakisääteisen vakuutuksen ja sosiaaliavustuksen maksatuksen järjestämisestä säädetään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

58 §

Maksun viivästymisen seuraamuksista vapautuminen

Edellä 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa velallisenä oleva luonnollinen henkilö vapautuu viivästyskoron suorittamisvelvollisuudesta ja muista maksun viivästymisestä johtuvista seura-

muksista, jos hänen maksuviivästyksensä olennaisilta osiltaan on johtunut maksuvaikeuksista, joihin velallinen on joutunut:

- 1) tämän lain 55 ja 56 §:ssä tarkoitettujen lakisääteisen vakuutuksen ja sosiaaliavustuksen muutoksien vuoksi;
- 2) tämän lain 88 §:ssä tarkoitetun maksatuksen siirtämisen vuoksi;
- 3) 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa asevelvollisuuslain (452/1950) mukaiseen kertausharjoitukseen, ylimääräiseen palvelukseen tai liikekannallepanon aikaiseen palvelukseen osallistumisen vuoksi.

Maksun viivästyksen seuraamuksista vapautuminen ei koske palkka-, eläke- tai elatusapusaataavaa.

Pääesikunta ehdottaa 58 §:n yksityiskohtaisten perustelujen toisen kappaleen lopun tekstiä muutettavaksi ymmärrettävämpään muotoon esimerkiksi seuraavasti: ”Pykälässä mainitaan, että henkilö vapautuu viivästyksen suorittamisvelvollisuudesta ja muista maksun viivästyisestä johtuvista seuraamuksista. Tällainen muu seuraamus voisi olla esimerkiksi velkojan mahdollisuus irtisanoa velkasuhde.”

9 luku

Sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden turvaaminen

Liikenne- ja viestintäministeriön näkemyksen mukaan ministeriön toimialaa koskevat 9 luvun säännökset ovat kokonaisuutena onnistuneita ja tuovat voimaantullessaan erittäin olennaisen parannuksen nykyiseen oikeustilaan.

Viestintäviraston mukaan valmiuslain kokonaisuuden kannalta voisi olla hyvä, että 9 luvussa käytettävät käsitteet määriteltäisiin luvussa. Viestintäviraston mukaan luvussa ei riittävästi kiinnitetä huomiota siihen, että viestintä ja viestintäverkot voisivat menettää toimintakelpoisuutensa niihin kohdistuneen uhan tai häiriön vuoksi. Koska viestintäverkkojen toimivuuden turvaamiseksi erilaisissa uhkatilanteissa tai häiriöissä oleellista on nopea reagointi, voisi viraston mukaan olla tarpeen laajemmalti antaa Viestintävirastolle suoraan toimintaoikeus tai -velvoite.

Viestinnän keskusliitto ry kiinnittää huomiota siihen, että sananvapautta rajoittavia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi verkko- tai viestintäpalveluyhteyksien katkaiseminen määräajaksi tai toistaiseksi tiettyyn maahan tai kansainvälisiin verkko- ja viestintäpalveluihin liikenne- ja viestintäministeriön päätöksellä (59 §:n 1 momentin 7 kohta), radiotaajuuksiin kohdistuvat Viestintäviraston toimenpiteet (60 §), kuten radioluvan peruuttaminen tai sen ehtojen muuttaminen ja radiolähtetimen tai radiojärjestelmän käytön kieltäminen sekä liikenne- ja viestintäministeriön päätös velvoittaa teleyritys estämään tilapäisesti viestien lähettäminen, välittäminen tai vastaanottaminen (61 §:n 1 momentin 1 kohta).

Viestinnän keskusliitto ry toteaa, että lakiehdotuksen 59–64 §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä voidaan toteuttaa ”sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi”. Näiden edellytysten sisältöä ei ole määritelty lakitekstissä. Ehdotuksen perusteluissa on annettu yhteiskunnan elintärkeistä eduista ainoastaan joitakin esimerkkejä. Yhdistys pitää välttämättömänä määritellä selkeästi ne tilanteet, joissa sananvapauteen puuttuminen on mahdollista. Näin ollen ”sähkö- ja viestintäjärjestelmien toimivuus” ja erityisesti ”yhteiskunnan elintärkeät toiminnot” olisi yhdistyksen mukaan määriteltävä lain tasolla.

AKAVA ry:n mukaan lakiehdotuksen 9 luvussa tulee varmistaa, että yhteydet niihin julkishallinnollisiin laitoksiin, jotka ovat velvollisia antamaan hätä- ja viranomastiedotteita turvataan erityisesti. AKAVA ry on sillä kannalla, etteivät 61 §:n tietoturvaa koskevat toimenpiteet saa missään tapauksessa olla esteenä sille, että viranomaisvaroitukset lähetetään mobiiliverkon kautta.

59 §

Viestintäverkkoihin ja viestintäpalveluihin kohdistuvat toimenpiteet

Sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi liikenne- ja viestintäministeriö voi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa päätöksellään velvoittaa viestintämarkkinalaissa (393/2003) tarkoitetun teleyrityksen:

- 1) tuottamaan verkko- ja viestintäpalveluja sekä antamaan viranomaiselle verkko- ja viestintäpalveluiden käyttöä koskevan tilannekuvauksen;
- 2) pitämään kunnossa tai rakentamaan taikka jättämään rakentamatta viestintäverkkoja;
- 3) luovuttamaan viranomaiselle tai toiselle teleyritykselle käyttöoikeuden viestintämarkkinalain 4 tai 5 luvussa tarkoitettuun omaisuuteen; ministeriö voi myös päätöksellään kumota teleyritykselle viestintämarkkinalain nojalla asetetun käyttöoikeuden luovutusvelvollisuuden;
- 4) järjestämään kansainväliset verkko- ja viestintäpalveluyhteytensä liikenne- ja viestintäministeriön yksilöimällä tavalla;
- 5) sopimaan kansallisista tai kansainvälisistä verkkovierailuista liikenne- ja viestintäministeriön osoittamalla tavalla;
- 6) liittämään viestintäverkon yhteen toisen viestintäverkon kanssa tai purkamaan yhteenliittämisen;
- 7) katkaisemaan määräajaksi tai toistaiseksi verkko- tai viestintäpalveluyhteydet tiettyyn maahan tai kansainvälisiin verkko- ja viestintäpalveluihin;
- 8) ylläpitämään järjestelmiä tietyistä paikoista.

Liikenne- ja viestintäministeriö voi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa lisäksi päättää yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta välttämättömän viestinnän etuoikeudesta yleisissä viestintäverkoissa. Päätös voi kohdistua vain sellaiseen viestintäverkkoon, jossa viestinnän etuoikeus on teknisesti mahdollista toteuttaa.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että pykälän 1 momentin 8 kohdan perusteella voidaan velvoittaa teleyritys ylläpitämään järjestelmiä tietyistä paikoista. Esimerkiksi tiettyjen radiomastojen toiminnan ylläpitäminen saattaa olla keskeistä koko maan viestinnän turvaamisen kannalta. Säännöksen tarkoituksena on ministeriön mukaan myös, että poikkeusoloissa olisi mahdollista määrätä esimerkiksi ulkomaille ulkoistettu Suomen kannalta kriittinen viestintäjärjestelmä ylläpidettäväksi Suomen alueella, jos tilanne tätä välttämättä vaatii. Järjestelmien lisäksi kuitenkin myös tietyn palvelun, kuten esimerkiksi verkkopalvelun tai viestintäpalvelun ylläpitäminen Suomen alueella voi olla kriittistä viestinnän toiminnan turvaamiseksi.

Liikenne- ja viestintäministeriö esittääkin 1 momentin 8 kohdan sanamuotoa tarkistettavaksi siten, että järjestelmien lisäksi myös palveluja voitaisiin velvoittaa ylläpitämään tietyistä paikoista. Sanamuoto voisi tällöin kuulua seuraavasti: ”8) ylläpitämään järjestelmiä ja palveluita tietyistä paikoista.”

Länsi-Suomen lääninhallitus on sillä kannalla, että yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta välttämätön viestintä voitaisiin turvata priorisoimalla viestintäverkkojen ja -palveluiden käyttäjät.

Huoltovarmuuskeskus kiinnittää huomiota siihen, että 1 momentin 1 kohdassa käytetään uutta termiä "tilannekuvaus". Keskus pitää tarpeettomana käyttää uusia termejä ja suosittaa termin "tilannekuva" käyttöä.

Huoltovarmuuskeskus pitää 2 momentissa olevaa etuoikeustoiminne-käsitteen laajennusta hyvänä, koska se on teknologiariippumaton ja mahdollistaa siten etuoikeuden käyttöönoton uusissa palveluissa. Keskus pitää kuitenkin puutteena sitä, että viestinnän etuoikeus on otettavissa käyttöön vain poikkeusoloissa. Sujuva käyttöönotto edellyttäisi keskuksen mukaan mahdollisuutta saada etuoikeus "asennettua" valmiiksi jo normaaliaikana, jotta se olisi nopeasti saatavissa käyttöön tarvittaessa.

Huoltovarmuuskeskus toteaa, että esityksessä päätöksen käyttöoikeuksien luovuttamisesta poikkeusoloissa tekisi Viestintäviraston sijasta liikenne- ja viestintäministeriö. Huoltovarmuuskeskus pitää epäselvänä, mihin erilaisella käytännöllä pyritään.

Huoltovarmuuskeskus huomauttaa 59 §:n perusteluista, että myös etuoikeustoiminteen käytön määrittelystä tulisi todeta erityislainsäädännössä olevan edelleen säännöksiä, jotka koskevat normaaliolojen häiriötilanteita. Huoltovarmuuskeskus kiinnittää huomiota myös siihen, että GSM-matkaviestinverkoissa on ilmeisesti teknisesti hyödyntää etuoikeutta ilman, että kaikkia kortteja täytyy vaihtaa. Tällaisia järjestelyjä on toteutettu USA:ssa, Kanadassa ja Englannissa.

Huoltovarmuuskeskus pitää mahdollisuutta veloitteesta kansallisen verkkovierailun käyttöönottoon hyvänä.

Huoltovarmuuskeskus kiinnittää huomiota siihen, että säännöksen perusteluissa todetaan "Viestintäverkkojen ja -palveluiden käyttäjät on voitava poikkeusoloissa priorisoida yhteiskunnan toimintojen turvaamiseksi eli jakaa tärkeysluokkiin." Keskus arvelee tämän antavan nykyistä paremman lakiperusteen tärkeysluokituksen ylläpitoon. Tätäkin työtä on kuitenkin tehtävä jo normaaliaikana, jotta sitä voitaisiin hyödyntää poikkeusoloissa.

Viestintävirasto ei pidä kaikkiin tapauksiin soveltuvana 1 momentin 3 kohdan muotoilua, jossa käyttöoikeuksien luovutusvelvollisuudet asetetaan viestintämarkkinalain 4 ja 5 lukuihin viitaten. Luovutusvelvollisuuden pitäisi viraston mukaan käsittää kaikki viestintämarkkinalain mukaiset teleyritykset. Virasto ehdottaa, että kyseinen kohta kuuluisi esimerkiksi seuraavasti: "luovuttamaan viranomaiselle tai toiselle teleyritykselle käyttöoikeuden teleyrityksen hallinnassa oleviin viestintäverkkoihin, niiden osiin tai laitteisiin sekä laitetiloihin".

Pykälän 2 momenttiin tulisi Viestintäviraston mielestä selvyuden vuoksi lisätä maininta myös hätätilakytkenästä ja sen käytöstä. Saman pykälän perusteluja tulisi viraston mukaan korjata siten, että yhteenliittämismuutoksia ei aseteta viestintäverkkojen toimivuuden turvaamiseksi, vaan sähköisen viestinnän toimivuuden turvaamiseksi. Virasto kiinnittää huomiota myös siihen, että etuoikeustoiminne voisi olla tarpeen jo normaaliaikana siten, jolloin etuoikeuden käyttöönotto olisi mahdollista Viestintäviraston päätöksellä.

60 §

Radiotaajuuksiin kohdistuvat toimenpiteet

Sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi liikenne- ja viestintäministeriö voi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtuuttaa Viestintäviraston:

- 1) muuttamaan radiotaajuuksista ja telelaitteista annetussa laissa (1015/2001) tarkoitetun radioluvan ehtoja;
- 2) peruuttamaan radioluvan;
- 3) keskeyttämään radioluvan haettavaksi julistamisen;
- 4) kieltämään radiotaajuuksista ja telelaitteista annetussa laissa tarkoitetun radiolähtetimen tai radiojärjestelmän käytön taikka rajoittamaan niiden käyttöä muulla tavalla.

Etelä-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto kiinnittää huomiota siihen, että pelastuslain 45 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla pelastustoimen johtajalla, lääninhallituksella ja sisäasiainministeriöllä on oikeus määrätä antamaan käytettäväksi viesti- ja tietoliikenneyhteyksiä.

61 §

Tietoturvaan liittyvät toimenpiteet

Sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi liikenne- ja viestintäministeriö voi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa päätöksellään velvoittaa sähköisen viestinnän tietosuojasta annetussa laissa (516/2003) tarkoitetun teleyrityksen, lisäarvopalvelun tarjoajan tai yhteisötilaajan taikka näiden lukuun toimivan henkilön:

- 1) estämään tilapäisesti sähköpostiviestien, tekstiviestien ja muiden vastaavien viestien tai vertaisverkkoliikenteen lähettämisen, välittämisen tai vastaanottamisen;
- 2) salaamaan tai olemaan salaamatta verkko- ja viestintäpalvelunsa;
- 3) ryhtymään muihin vastaaviin välttämättömiin toimiin tietoturvaloukkausten torjumiseksi ja tietoturvaan kohdistuvien häiriöiden poistamiseksi.

Edellä 1 momentissa säädetty toimivalta ei koske valtionhallinnon yhteisötilaajia.

Suomen Pankkiyhdistys ry huomauttaa, että pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun salaamisen käyttöönotto voi olla aikaa vievää ja hankalaa. Salaamisen todellinen tarve ja laajuus tulisi yhdistyksen mukaan olla ennalta määriteltä (esimerkiksi salataanko tiedot julkisessa verkossa, yrityksen omassa verkossa tai sovelluksesta tietokantaan). Yhdistys huomauttaa, että velvoitetta salaamatta jättämisestä tulisi tarkastella myös perustuslain sekä muiden erityislakien määrittelemissä rajoissa.

62 §

Tietojärjestelmän käyttöoikeuden yleinen luovutusvelvollisuus

Sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden turvaamiseksi liikenne- ja viestintäministeriö voi 3 §:ssä poikkeusoloissa päätöksellään velvoittaa yksityisen henkilön tai yhteisön luovuttamaan viranomaiselle tai viranomaisen nimeämälle taholle ohjelmiston tai sen käyttöoikeuden, päätelaitteen, tietojärjestelmän, varavoimalaitteen taikka näiden osia tai lisävarusteita, jos luovutus on välttämätön yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpidossa käytettävien verkko- ja viestintäpalveluiden toiminnan turvaamiseksi.

Edellä 1 momentissa säädetty toimivalta ei koske valtionhallintoa.

Liikenne- ja viestintäministeriö esittää, että säännöksessä olevaan listaan lisättäisiin radiolähetin, sillä ei ole täysin selvää kattaako päätelaite tai tietojärjestelmä radiolähtetimen. Radiolähtetimen luovuttaminen voi olla välttämätöntä yhteiskunnan elintärkeän viestinnän turvaamiseksi. Säännöksen sanamuoto voisi ministeriön mukaan tällöin kuulua seuraavasti: ”...luovuttamaan viranomaiselle tai viranomaisen nimeämälle taholle ohjelmiston tai sen käyttöoikeuden, päätelaitteen, tietojärjestelmän, radiolähtetimen, varavoimalaitteen taikka näiden osia tai lisävarusteita, jos luovutus on välttämätön...”

Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että pykälässä säädetty tietojärjestelmän yleisen käyttöoikeuden luovutusvelvollisuuden toteuttamista tulisi arvioida myös henkilötietojen käsittelyn ja suojan kannalta sekä muiden perusoikeuksien näkökulmasta. Perustelujen mukaan haltuunotto voisi kohdistua esimerkiksi yksityisiin kansalaisiin. Tietosuojavaltuutetun mukaan olisi tarpeen myös analysoida sitä, mitä nämä haltuun otettavat tietojärjestelmät käytännössä voisivat olla.

Viestintävirasto on sillä kannalla, että pykälän otsikko on liian suppea. Virasto ehdottaa 62 §:n otsikoksi esimerkiksi ”yleinen käyttöoikeuden luovutusvelvollisuus”.

63 §

Sähköistä viestintää koskevat tekniset määräykset

Sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden turvaamiseksi Viestintävirasto voi antaa 59–62 §:ssä tarkoitettujen oikeuksien ja velvollisuuksien teknistä toteuttamista koskevia määräyksiä.

Huoltovarmuuskeskus pitää säännöstä hyvänä.

Viestintävirasto on sillä kannalla, että sille tulisi antaa oikeus määrätä myös tilannekuvan sisältämistä tiedoista eikä pelkästään teknisistä osista.

64 §

Tietojärjestelmäalan valmiusyksikkö ja sen tehtävät

Sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseksi liikenne- ja viestintäministeriö voi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa perustaa lääninhallitusten liikenne- ja viestintäasioita hoitavan osaston yhteyteen alueellisia tietojärjestelmäalan valmiusyksiköitä. Tietojärjestelmäalan valmiusyksiköitä johtaa ja valvoo Viestintävirasto.

Tietojärjestelmäalan valmiusyksikön tehtävistä säädetään liikenne- ja viestintäministeriön asetuksella.

Liikenne- ja viestintäministeriön näkemyksen mukaan yksikköjen tehtävistä tulisi säätää lain tasolla, koska ne käyttävät julkista valtaa muun muassa sovittaessaan alueellisesti yhteen liikenne- ja viestintäministeriön valmiuslain perusteella antamien päätösten täytäntöönpanoa. Näin ollen

liikenne- ja viestintäministeriö esittää, että pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka sanamuoto voisi kuulua seuraavasti:

”Tietojärjestelmälain valmiusyksikön tehtävänä on:

- 1) pitää yhteyttä läänien johtokeskuksiin tai niiden osiin, puolustusvoimien alueorganisaatioon ja muihin alueellisiin viranomaisiin sekä alueen yrityksiin ja yhteisöihin;
- 2) sovittaa alueellisesti yhteen liikenne- ja viestintäministeriön sekä Viestintäviraston tämän lain nojalla antamien määräysten ja päätösten täytäntöönpanoa;
- 3) koota ja ylläpitää alueellista tilannekuvaa verkko- ja viestintäpalveluiden tarjontaan ja käyttöön vaikuttavista asioista; ja
- 4) tiedottaa verkko- ja viestintäpalveluiden tarjonnassa tai käytössä tapahtuvista muutoksista.”

Vastaavasti liikenne- ja viestintäministeriö esittää, että pykälän perusteluihin lisättäisiin seuraava teksti:

”Alueellisen tietojärjestelmälain valmiusyksikön tehtävät on määritelty pykälän 2 momentissa. Sen tulisi pitää yhteyttä läänien johtokeskuksiin tai niiden osiin, puolustusvoimien alueorganisaatioon ja muihin alueellisiin viranomaisiin sekä alueen yrityksiin ja yhteisöihin, sovittaa alueellisesti yhteen liikenne- ja viestintäministeriön sekä Viestintäviraston tämän lain nojalla antamien määräysten ja päätösten täytäntöönpanoa, koota ja ylläpitää alueellista tilannekuvaa verkko- ja viestintäpalveluiden tarjontaan ja käyttöön vaikuttavista asioista ja tiedottaa verkko- ja viestintäpalveluiden tarjonnassa tai käytössä tapahtuvista muutoksista.

Valmiusyksiköt käyttäisivät poikkeusoloissa julkista valtaa, kun ne normaalioloissa toimivat puhtaasti koordinaatioryhminä. Kyseessä ei kuitenkaan olisi merkittävä julkinen valta, koska valmiusyksikölle valmiuslaissa osoitetut tehtävät olisivat edelleen lähinnä asioiden koordinointiin, tietojen kokoamiseen ja tiedotukseen liittyviä.”

Länsi-Suomen lääninhallituksen mukaan valmiusyksiköiden toimivalta jää lakiehdotuksessa hieman epäselväksi. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan valmiusyksiköt eivät käyttäisi julkista valtaa. Aikaisemmassa valmiusyksikön ohjeistuksessa on tehtävänä lääninhallituksen mukaan kuitenkin ollut muun muassa ”säännöstellä ja järjestellä tietojärjestelmälain toimintaa ylempien hallintoviranomaisten ohjauksessa”.

Länsi-Suomen lääninhallituksen liikenneosasto on sillä kannalla, ettei lakiehdotus anna valmiussuunnittelua varten selkeää ohjetta läänin jakamiseen valmiusyksikköalueisiin. Perusteluissa mainitaan: ”Alueellinen tietojärjestelmälain valmiusyksikkö pitäisi yhteyttä läänien johtokeskuksiin tai niiden osiin.” Osaston mukaan lain ja liikenne- ja viestintäministeriön ohjeiden lisäksi tietojärjestelmälain valmiusyksiköiden varautuminen vaatii neuvotteluja lääninhallituksen muiden osastojen ja mahdollisesti sisäasiainministeriön kanssa. Valmiusyksiköiden toimivalta jää osaston mielestä lakiehdotuksessa hieman epäselväksi.

Huoltovarmuuskeskus pitää hyvänä, että valmiusyksiköiden asemasta ja tehtävistä säädettäisiin lailla. Keskuksen mielestä on perusteltua, ettei yksiköiden tehtävissä mainita erikseen säännöstelyä tai sääntelyä. Keskuksen mukaan harjoituksissa on jäänyt epäselväksi mitä säännöstely tai sääntely tarkoittaisi. Tietojärjestelmälain valmiustoimikuntien normaaliolojen tehtävien kirjaamista lain perusteluihin Huoltovarmuuskeskus pitää tarpeellisena. Erityisesti tehtävä ”ylläpitää luetteloita tiedonsiirron etuoikeutetuista tilaajista” on keskuksen mukaan sopiva muotoilu, joka voitaneen tulkita ”tärkeysluokitusluetteloiden” ylläpidoksi

10 luku

Kuljetusten turvaaminen ja polttonesteen säännöstely

Liikenne- ja viestintäministeriö pitää toimivana ehdotukseen sisältyvää ratkaisua esittää neljä kuljetus- ja liikennemuotoa erikseen, vaikka varautuminen nykyisin kohdistuukin koko kuljetuslogistiseen ketjuun ja vaikka esimerkiksi puolustustaloudellisen suunnittelukunnan nykyisessä organisaatiossa on yhdistetty tie- ja rautatiekuljetukset maakuljetukset-nimikkeen alle. Eri kuljetusmuotojen toiminnan varmistamiseen sisältyy ministeriön mukaan erilaisia varautumistoimenpiteitä. Myös poikkeusolojen organisaatiot ja menettelytavat eroavat toisistaan.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, etteivät rautatiekuljetukset sisälly 66–76 §:n piiriin, koska niissä ehdotetut järjestelyt koskevat ainoastaan tiekuljetuksia sekä tieliikennettä koskevien ohjaus- ja säännöstelyorganisaatioiden perustamista. Ehdotuksen 81 §:n 1 momentin velvoite määrättyjen rautatiekuljetusten varmistamisesta tarkoittaa ministeriön mukaan myös velvoitetta kyseisten kuljetusten resurssien turvaamisesta, siis myös polttoaineen saannin varmistamisesta.

Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi polttonesteen ostolupien käsittely edellyttäne rekisterinpitoa.

Etelä-Suomen lääninhallituksen liikenneosasto on sillä kannalla, että tietojärjestelmäalan polttonesteiden säännöstelystä voisi olla oma lainkohtansa 10 luvussa.

Länsi-Suomen lääninhallituksen liikenneosasto huomauttaa, että kuljetusten valmiussuunnittelua varten lääninhallitusten liikenneosastot tarvitsevat ohjeistusta liikenne- ja viestintäministeriöltä sekä sisäasiainministeriöltä. Valmiussuunnittelu ja siitä aiheutuvat varautumiseen liittyvät toimenpiteet tulisi osaston mukaan suorittaa valmiuslakiesityksen valmistumisen rinnalla tai heti lainmuutoksen jälkeen.

65 §

Polttonesteen säännöstely liikenteessä

Polttonesteen saannin varmistamiseksi maanpuolustuksen, väestön toimeentulon ja maan talouselämän kannalta välttämättömiin tarkoituksiin 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa liikenne- ja viestintäministeriön asetuksella säädetään liikennepolttonesteen kokonaissäätön jakautumisesta tie-, vesi- ja lentoliikenteen kesken.

VR-yhtymä Oy toteaa, että poikkeusoloissa dieselkäyttöisen kaluston käyttötarve korostuu sähkönsaannin todennäköisesti häiriintyessä. Tämän vuoksi valmiuslakiin olisi yhtiön mukaan ehdottomasti otettava säännös rautatiekuljetusten tarvitseman polttonesteen saannin turvaamisesta.

Liikenne- ja viestintäministeriö ehdottaakin lisättäväksi pykälään myös rautatiekuljetukset, jolloin pykälän loppu kuuluisi ”... liikennepolttonesteen kokonaissäätön jakautumisesta tie-, rautatie-, vesi- ja lentoliikenteen kesken”. Näin ollen rautatiekuljetusten polttoaineen säästötarpeista päätettäisiin ministeriön asetuksella samassa yhteydessä kun muidenkin liikennemuotojen osalta.

66 §

Tieliikenteen polttonesteen säännöstely

Tämän lain 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa tieliikenteen polttonesteen kulutusta säännöstellään rajoittamalla kuluttajien oikeutta ostaa tai muuten hankkia polttonestettä sekä rajoittamalla oikeutta myydä polttonestettä. Polttonestettä saa myydä ja luovuttaa ainoastaan käyttö- tai ostolupaa vastaan.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tieliikenteen polttonesteen säännöstelyn toimeenpanoajasta. Liikenne- ja viestintäministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset polttonesteen säästötavoitteista eri kuluttajaryhmille ja kuluttajille myytävistä polttonesteen enimmäismääristä.

Merenkulkulaitos ehdottaa vielä pohdittavan, onko toimikunnan ehdottama säännöstelyjärjestelmä välttämätön. Merenkulkulaitos ehdottaa harkittavaksi järjestelmää, jossa uuteen valmiuslakiin otettaisiin säännökset säännöstelyjärjestelmän valmistelusta ja toiminnan kaikinpuolisesta varmistamisesta. Toimivaltasäännökset säännöstelyn täytäntöönpanosta olisivat tällöin puolustus-tilalaissa.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa, että järjestelmän tarve on nykyoloissa epätodennäköinen. Jos säännöstelyyn ankarissa poikkeusoloissa jouduttaisiin turvautumaan, on esitetty järjestelmä kuitenkin tarpeellinen muun muassa kansalaisten ja ajoneuvojen haltijoiden mahdollisimman tasapuolisen kohtelun mahdollistamiseksi.

67 §

Polttonesteen käyttöluva

Polttonesteen käyttöluva voidaan myöntää:

- 1) valtion viranomaisille ja valtion liikelaitoksille sekä kunnallisille viranomaisille niiden omistamia tai niiden hallinnassa olevia moottoriajoneuvoja varten; ja
- 2) maan talouselämän toimintaedellytysten turvaamiseksi välttämätöntä liikennettä harjoittaville liikenteenharjoittajille niiden harjoittamaa liikennettä varten tai muuta maan talouselämän toimintaedellytysten turvaamiseksi välttämätöntä toimintaa hoitaville yrityksille tai yhteisöille niiden omistamia tai hallinnassa olevia moottoriajoneuvoja varten.

Liikenne- ja viestintäministeriö myöntää käyttöluvan valtion viranomaisille ja valtion liikelaitoksille. Lääninhallituksen poliisiosaston liikenteen polttoaineyksikkö myöntää käyttöluvan kunnallisille viranomaisille sekä sellaiselle luvanvaraista liikennettä harjoittavalle liikenteenharjoittajalle tai muulle yritykselle tai yhteisölle, jonka toiminta on välttämätöntä maan talouselämän toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Tämän pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettut moottoriajoneuvot on merkittävä lääninhallituksen liikenneosaston ylläpitämään ajoneuvojen varaamista poikkeusolojen käyttöön koskevaan luetteloon.

Sisäasiainministeriön mukaan käyttöluvan tai myyntiluvan rajoittaminen vain viranomaisten omistamiin tai hallinnassa oleviin ajoneuvoihin saattaa aiheuttaa ongelmia erityisesti pelastustoimen kannalta. Merkittävä osa pelastustoimen raskaasta ajoneuvokalustosta on normaalioloissa sopimus- ja teollisuuspalokuntien omistuksessa tai hallinnassa. Vaikka nämä

palokunnat ovat palokuntasopimuksen perusteella osa alueen pelastustointia, säilyy niiden käytössä olevan kaluston omistus- ja hallintaoikeus oikeudellisesti pääsääntöisesti palokunnilla.

Edellä sanotun perusteella sisäasiainministeriö esittää, että lakiehdotuksen 67 §:n 1 momentin 1 kohta muutettaisiin näin kuuluvaksi: ”Polttonesteen käyttöluja voidaan myöntää:

1) valtion viranomaisille ja valtion liikelaitoksille sekä kunnallisille viranomaisille niiden omistamia tai niiden hallinnassa taikka niiden käytössä olevia moottoriajoneuvoja varten.”

Asiasta olisi ministeriön mukaan sopimuspalokuntien kaluston suhteellisen suuren merkittävyyden johdosta syytä ottaa maininta pykälien perusteluihin.

Myös Länsi-Suomen lääninhallituksen mukaan pykälässä tulisi ottaa huomioon ne sopimuspalokuntien ajoneuvot ja muu kalusto, jotka eivät ole kunnallisten viranomaisten omistamia eivätkä niiden hallinnassa. Länsi-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto ehdottaa pykälään lisättäväksi ”palokuntien hälytysvasteissa ja palokuntasopimuksissa (tai vastaavassa) mainitut ajoneuvot” niiden joukkoon, joille voidaan myöntää polttonesteen käyttöluja.

68 §

Polttonesteen ostolupa

Polttonestettä saa myydä muulle kuin 67 §:ssä tarkoitetun moottoriajoneuvon omistajalle tai haltijalle vain, jos hänellä on polttonesteen ostolupa.

Kihlakunnan liikenteen polttoaineyksikkö jakaa 1 momentissa tarkoitettujen ajoneuvorekisteriin merkittyjen moottoriajoneuvojen omistajille tai haltijoille polttonesteen ostoon oikeuttavat ostokortit, jotka oikeuttavat ostokortin haltijan ostamaan siinä osoitetun määrän polttonestettä tietyn ajanjakson aikana. Polttonesteen ostoluvan ulkomaan rekisterissä olevalle moottoriajoneuvolle, jonka haltijalla ei ole kotikuntaa Suomessa, voi myöntää se kihlakunnan liikenteen polttoaineyksikkö, jolle hakemus on jätetty.

Kihlakunnan liikenteen polttoaineyksikkö voi myöntää hakemuksesta luvan lisäpolttonesteen ostamista varten. Hakemus tehdään sille kihlakunnalle, johon hakijan kotikunta kuuluu. Polttonesteen lisäostolupa voidaan myöntää, jos se on tarpeellinen hakijan tai hänen perheenjäsenensä toimeentulon varmistamiseksi tai hakijalle tai hänen perheenjäsenelleen tärkeän matkan suorittamiseksi tai muusta vastaavasta hakijalle erityisen tärkeästä syystä. Polttonesteen lisäostolupien myöntämisperusteista voidaan säätää tarkemmin liikenne- ja viestintäministeriön asetuksella.

69 §

Polttonesteen myyntipisteiden toiminnan rajoittaminen

Säännösteltäessä polttonesteen myyntiä tai muuta jakelua 66–68 §:ssä tarkoitetulla tavalla polttonestettä saa toimittaa huoltoasemille tai muihin polttonesteen jakelupisteisiin vain sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

70 §

Tieliikenteen polttonesteen säännöstelyviranomaiset

Tieliikenteen polttonesteen säännöstelyviranomaisia ovat liikenne- ja viestintäministeriö sekä lääninhallitusten poliisiosastot ja kihlakunnat. Lääninhallitusten poliisiosastot ja kihlakunnat toimivat tässä luvussa tarkoitettuja tehtäviä hoitaessaan liikenne- ja viestintäministeriön johdon ja valvonnan alaisina. Lääninhallitusten poliisiosastoihin ja kihlakuntiin voidaan perustaa 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa liikenteen polttoaineyksiköt.

Tarkemmat säännökset liikenteen polttoaineyksiköiden organisaatiosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston mukaan nykyisin voimassa oleva liikenneministeriön valmiusohje 1/99 vastaa organisaation osalta nyt valmisteilla olevan lain 70 §:ssä olevaa organisaatiota. Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto näkee asian polttonesteiden säännöstelyorganisaation kannalta hieman ongelmallisena. Ehdotettu 70 §:n sääntely poikkeaa osaston mukaan poliisin normaalista substanssiviranomaisperiaatteesta, jonka mukaan poliisin lupahallintotehtävät liittyvät kiinteästi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden käsitteeseen. Poliisin myöntämiä lupia on osaston mukaan pidetty yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kannalta keskeisinä.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto arvioi, että poikkeusoloissa poliisin normaalit tehtävät moninkertaistuvat. Sen tehtäväksi tulee myös säännöstelyrikosten ja -rikkomusten tutkinta. Osasto huomauttaa, että poikkeusolojen polttonesteiden lupaorganisaatio ei sinällään liity käsitteeseen yleinen järjestys ja turvallisuus. Poikkeusolojen polttonesteiden säännöstelyorganisaatiota luotaessa 1980-luvun lopulla poliisilla oli lupapalvelutoimisto lähes jokaisessa pitäjässä, kuten myös molemmilla yhteistoimintaviranomaisilla, verohallinnolla ja postilla. Nyt kaikilla eri viranomaistahoilla on organisaatiota karsittu voimakkaasti. Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto esittää, että säännöstelyviranomaisena tule olla sellainen taho, jolla on kiinteä toimiva yhteistyöverkosto kuntiin. Paikallisviranomaisena tulisi olla esimerkiksi kunta ja aluetasolla esimerkiksi työvoima- ja elinkeinokeskus. Säännöstelylupajärjestelmän säilyttämistä poliisilla poliisiosasto ei näe perusteltuna.

Oulun lääninhallituksen hallinto-osaston mukaan käsite kihlakunnan liikenteen polttoaineyksikkö tulisi pykälätekstissä muuttaa esimerkiksi muotoon paikallispoliisin polttoaineyksikkö tai kihlakunnan poliisilaitoksen polttoaineyksikkö. Osasto huomauttaa, ettei kihlakunta sinänsä ole viranomainen vaan alue ja että kihlakunnanvirastojen olemassaolokin on riippuvainen eduskunnan vastauksesta hallintoselontekoon sekä hallituksen selonteon jälkeisistä linjauksista.

71 §

Tieliikenteen säännöstelyviranomaisten muut tehtävät

Sen lisäksi, mitä 67 ja 68 §:ssä säädetään, kuuluu liikenne- ja viestintäministeriön tehtäviin:

- 1) johtaa ja valvoo tieliikenteessä käytettävien moottoriajoneuvojen polttonesteen säännöstelyä;
- 2) tiedottaa säännöstelystä valtakunnallisesti.

Sen lisäksi, mitä 68 §:ssä säädetään, kuuluu lääninhallituksen poliisiosaston liikenteen polttoaineyksikön tehtäviin:

- 1) toimeenpanna säännöstely läänin alueella;

- 2) ohjata ja valvoa kihlakuntien liikenteen polttoaineyksiköiden toimintaa;
- 3) tiedottaa säännöstelystä läänin alueella;
- 4) valvoa säännöstelyä toimialueellaan.

72 §

Tiekuljetusviranomaiset

Tässä luvussa tarkoitettuja tiekuljetusviranomaisia ovat liikenne- ja viestintäministeriö sekä lääninhallitukset. Tiekuljetuksia johtaa ja valvoo 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa liikenne- ja viestintäministeriö valtakunnallisesti ja lääninhallituksen liikenneosasto läänin alueella. Ne voivat myös rajoittaa tiekuljetuksia siten kuin 73 §:ssä säädetään.

Lääninhallitukset voivat perustaa liikenneosastojen yhteyteen 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa kuljetusohjausyksiköjä, jotka toimivat liikenne- ja viestintäministeriön johdon ja valvonnan alaisina.

Etelä-Suomen lääninhallituksen liikenneosasto ei pidä selvänä pykälän soveltamisen rajaamista 3 §:n 1-3 kohtaan.

73 §

Tiekuljetukset ja niiden ohjaaminen poikkeusoloissa

Tiekuljetukset on 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa hoidettava siten, että varmistetaan yhteiskunnan toimivuuden, sotilaallisen puolustusvalmiuden sekä kansalaisten suojelun, turvallisuuden ja toimeentulon kannalta välttämättömät kuljetukset. Lisäksi hoidetaan muut yhteiskunnan toiminnan turvaamiseksi välttämättömät kuljetukset.

Yhteiskunnan toimivuuden kannalta tärkeiden kuljetusten varmistamiseksi 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voi tiekuljetusviranomainen ohjata luvanvaraisessa liikenteessä käytettävän tiekuljetuskaluston käyttöä ja rajoittaa luvanvaraista liikennettä ottaen huomioon yhteiskunnan kuljetustarpeet ja muut liikenteen rajoittamiseen vaikuttavat tekijät. Kuljetuksia on rajoitettava mahdollisimman tasapuolisesti ottaen huomioon liikenteenharjoittajien ja niiden asiakkaiden tarpeet.

Julkisen liikenteen turvaamiseksi 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voivat liikenne- ja viestintäministeriö sekä lääninhallituksen liikenneosasto muuttaa luvanvaraisen henkilöliikenteen aikatauluja ja reittejä sekä ohjata joukkoliikenteessä käytettävää kalustoa tilanteen edellyttämällä tavalla.

Sisäasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että 73 §:ssä on käytetty ilmaisua kansalainen, kun oikeampi muoto olisi väestö.

74 §

Tieliikenteen rajoittaminen

Poliisi voi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa tiekuljetusviranomaisen pyynnöstä 73 §:n 1 momentissa tarkoitettujen kuljetusten turvaamiseksi rajoittaa muuta moottori-

ajoneuvoliikennettä tai kieltää sen kokonaan määrääjäksi tiekuljetusviranomaisen määräämillä teillä tai alueilla.

Liikennöintirajoitus tai -kielto ei saa estää ketään kulkemasta vakituisena asuntonaan käyttämälleen kiinteistölle tai huoneistoon.

75 §

Liikenteenharjoittajan sekä moottoriajoneuvon omistajan ja haltijan velvollisuudet

Luvanvaraista liikennettä harjoittava liikenteenharjoittaja ja yksityiskäyttöön rekisteröidyn moottoriajoneuvon omistaja tai haltija on 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa velvollinen suorittamaan tiekuljetusviranomaisen määräämiä kuljetuksia, jos liikennetarve sitä välttämättä vaatii.

76 §

Moottoriajoneuvon käyttöoikeuden luovutusvelvollisuus

Moottoriajoneuvon omistajan tai haltijan on 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa maanpuolustuksen, väestönsuojelun, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tai yhteiskunnan toiminnan turvaamisen kannalta välttämättömien kuljetusten hoitamisen sitä vaatiessa luovutettava omistamansa tai hallinnassaan oleva moottoriajoneuvo tiekuljetusviranomaisen käyttöön.

Tarkemmat säännökset moottoriajoneuvojen käyttöoikeuden luovutuksessa noudatettavasta menettelystä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Pääesikunta esittää, että 76 §:ään tai sen yksityiskohtaisiin perusteluihin lisättäisiin selvyyden vuoksi maininta 110 §:ssä määritetystä puolustusvoimien erityisasemasta.

77 §

Vesikuljetusten turvaaminen

Merenkululaitos johtaa ja valvoo 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa vesikuljetuksia. Merenkululaitoksen päätöksellä maanpuolustuksen tai yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen kannalta välttämättömien vesikuljetusten toteuttamiseksi voidaan tilapäisesti poiketa voimassa olevista säännöksistä ja määräyksistä, jotka koskevat:

- 1) vesiväylien avaamista tai sulkemista;
- 2) jäänmurron, väyläaluspalveluiden taikka saariston yhteysalusliikenteen hoitamista;
- 3) luotsauspalvelujen käyttämistä tai järjestämistä;
- 4) vesiliikenteen ohjausta.

Merenkululaitoksen on ennen 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä kuultava asianomaista sotilasviranomaista ja rajavartiolaitosta. Tarvittaessa Merenkululaitoksen on kuultava ennen päätöksen tekemistä myös asianomaista poliisiviranomaista. Jos asia on erityisestä syystä ratkaistava viivytyksettä, Merenkululaitos voi tehdä päätöksen ilman kuulemista. Sen on kuitenkin välittömästi ilmoitettava päätöksestä edellä mainituille viranomaisille.

Satamien sulkemisesta lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa päättää valtioneuvosto. Merenkululaitos voi maanpuolustuksen tai yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen

turvaamisen kannalta välttämättömien vesikuljetusten loppuunsaattamiseksi lisäksi määrätä satamien ahtauskaluston sijoittamisesta sekä tilapäisesti, enintään kuukauden ajaksi kerrallaan, määrätä alusten lastaamisessa tai purkamisessa tarvittavan henkilöstön toimimaan muussa satamassa kuin missä heidän vakituinen työpaikkansa on. Annettaessa tässä tarkoitettu määräys henkilöstön sijoittumisesta valtio vastaa sen toimeenpanosta aiheutuvista matkakustannuksista ja kohtuullisista ylläpitokustannuksista.

Liikenne- ja viestintäministeriö voi lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa yhteiskunnan elintärkeiden vesikuljetusten turvaamiseksi päätöksellään määrätä alusrekisteriviranomaisen pidättäytymään enintään kuuden kuukauden määräajaksi kerrallaan poistamasta alusta Suomen alusrekisteristä.

Merenkulkulaitos pitää hyvänä, että sen tehtävistä poikkeusoloissa säädetään ehdotetulla tavalla.

Merenkulkulaitos toteaa, että 1.7.2004 voimaan tullessa kansainvälisessä alusten ja satamarakenteiden turvasäännöstössä (ISPS-säännöstö) määrätään merenkulkuviranomaisten ja poliisiviranomaisten toimivallasta. Siten laitos pitää perusteltuna, että ehdotuksen 77 §:n 2 momentti sisältää myös poliisin kuulemisvelvoitteen.

Merenkulkulaitos toteaa, että laitoksessa on parhaillaan vireillä hallintomalliuudistus. Toteutuessaan uudistus lakkauttaa merenkulkupiirit hallinnollisina yksiköinä ja piiripäällikön virat poistuvat. Siten ehdotetun valmiuslain voimaantullessa kaikki lain tarkoittamat päätökset ovat Merenkulkulaitoksen päätöksiä. Alueilla tehtävien päätösten tekijästä ei vielä ole ratkaisua. Joka tapauksessa perusteluissa oleva maininta piiripäälliköstä päättäjänä ei vastaisuudessa ole oikea. Myös liikenne- ja viestintäministeriö pitää perusteltuna poistaa lakiluonnoksen 77 §:n perusteluista 3 momentin viimeinen, merenkulkupiirin piiripäällikköä koskeva maininta.

Merenkulkulaitoksen mielestä ehdotetun 3 momentin kuukauden enimmäisaikaa voitaisiin pidentää ainakin neljään kuukauteen. Vertailun vuoksi laitos toteaa, että rahtilaivojen vuorottelujärjestelmät sallivat enimmillään 6 kuukauden yhtämittaisen työvuoron aluksella. Liikenne- ja viestintäministeriö pitää laitoksen ehdotusta perusteltuna.

Merenkulkulaitos on sillä kannalla, että ehdotetun 4 momentin sääntelyn lisäksi valmistelussa tulisi perusteellisesti selvittää muut vaihtoehtoiset järjestelyt merikuljetusten turvaamiseksi. Vaihtoehtoja olisi laitoksen mukaan ainakin kaksi: kauppa-alustuen vastaanottamiseen liittyvä ehto kuuden kuukauden mittaisesta ulosliputtamishakemuksen käsittelyajasta ja laivapankkijärjestelmä.

AKAVA ry kiinnittää huomiota siihen, että Merenkulkulaitos ja Ilmatieteenlaitos toimivat meripelastuslain mukaisena muuna viranomaisena ja että niiden asema ja tiedonsaanti tulee turvata.

78 §

Merenkulun ja muun vesiliikenteen polttonesteen säännöstely

Maanpuolustuksen tai yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta välttämättömien vesikuljetusten turvaamiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa Merenkulkulaitos voi päätöksellään rajoittaa yksityishenkilöiden ja yritysten sekä varustamotoimintaa harjoittavien yritysten ja laitosten oikeutta ostaa polttonestettä asettamalla niille määrällisen kiintiön, jota ne eivät ostoissaan saa tiettyä ajanjaksona ylittää. Merenkulkulaitos voi kuitenkin myöntää luvan kiintiön ylittämiseen, jos se on välttämätöntä maanpuolustuksen tai yhteiskunnan elintärkeiden

toimintojen kannalta tärkeitä kuljetuksia hoitavan yrityksen tai laitoksen toiminnan turvaamiseksi tai jos siihen on muu poikkeusolojen aikaisten vesikuljetusten järjestämisen kannalta painava syy.

Merenkulkulaitos toteaa valmiussuunnittelussa lähdetyn siitä, että laitoksen meriturvallisuustoiminto hoitaa laitokselle mahdollisesti määrättävät polttonesteiden säännöstelytehtävät.

79 §

Ilmakuljetusten turvaaminen

Ilmailuhallinto johtaa ja valvoo 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa ilmakuljetuksia ja -liikennettä yhteistoiminnassa ilmavoimien kanssa.

Ilmailuhallinto voi yhteiskunnan toimivuuden ja sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaamiseksi:

- 1) kieltää siviili-ilmailun tai rajoittaa sitä koko valtakunnan alueella tai sen osassa,
- 2) päättää lentopaikkojen tarkemmasta käyttämisestä ja niiden käyttämisen rajoittamisesta.

Ilmailuhallinnon on ennen 2 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä kuultava asianomaista sotilasviranomaista. Jos asia on erityisestä syystä ratkaistava viivytyksettä, Ilmailuhallinto voi tehdä päätöksen ilman kuulemista. Sen on kuitenkin välittömästi ilmoitettava päätöksestä asianomaiselle sotilasviranomaiselle.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää lentoasemien hallinnosta ja niiden toiminnan järjestämisestä 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

80 §

Lentoliikenteen polttonesteen sekä varaosien ja tarvikkeiden säännöstely

Ilmakuljetusten turvaamiseksi 3 §:n 1-3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa Ilmailuhallinto voi säännöstellä ilmakuljetuksissa käytettävää lentopetrolia ja lentobensiiniä. Säännöstelyn piiriin eivät kuulu valtion omistamat tai sen käyttöön ottamat ilma-alukset tai valtion tilaamat lennot, ellei valtioneuvoston asetuksella toisin säädetä.

Ilmailuhallinto päättää lentoliikenteen harjoittajille lentopetrolin ja lentobensiinin kiintiöstä kalenterikuukausittain etukäteen käyttäen laskentaperusteena kiintiön hakijan osoittamaa edellisen vuoden vastaavan ajankohdan Suomessa ostetun polttoaineen kulutusta. Mikäli toiminta on laskenta-ajankohdasta merkittävästi muuttunut, käytetään laskentaperusteena toiminnaltaan ja kalustoltaan vastaavan lentoliikenteen harjoittajan kiintiötä.

Ilmailuhallinto voi perustellusta syystä antaa luvan ylittää kiintiö tai siirtää kiintiö toiselle lentoliikenteen harjoittajalle osaksi tai kokonaan taikka vaihtaa polttoaineen toimittajaa tai ottaa polttoaineen toimittajalle uusi asiakas. Ilmailuhallinto voi lisäksi perustellusta syystä sallia polttoaineen jakamisen yksittäistä lentoa varten.

Jos 1 momentissa tarkoitettu polttonesteen säännöstely on otettu käyttöön, lentoliikenteen harjoittaja saa hankkia ilmakuljetusten järjestämiseksi tarpeellisia varaosia ja tarvikkeita vain Ilmailuhallinnon myöntämää ostolupaa vastaan. Ostolupa myönnetään, jos se on tarpeen maanpuolustuksen tai yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta tärkeitä kuljetusten

turvaamiseksi tai jos siihen on muu poikkeusolojen aikaisten ilmakuljetusten järjestämisen kannalta painava syy.

81 §

Rautatiekuljetusten järjestäminen poikkeusoloissa

Rautatiekuljetukset on edellä 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa järjestettävä siten, että varmistetaan yhteiskunnan puolustamisen ja toimivuuden sekä kansalaisten turvallisuuden ja toimeentulon kannalta välttämättömät kuljetukset sekä hoidetaan muut yhteiskunnan kannalta tarpeelliset kuljetukset.

Yhteiskunnan toimivuuden ja sotilaallisen puolustusvalmiuden kannalta tärkeiden rautatiekuljetusten turvaamiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa liikenne- ja viestintäministeriö voi päätöksellään rajoittaa rautatieyrityksen muuta toimintaa ja päätöksellään velvoittaa rautatieyrityksen hoitamaan yhteiskunnan toimivuuden tai maan talouselämän kannalta välttämättömiä kuljetuksia.

Ratahallintokeskus voi muuttaa rautatielain (198/2003) nojalla myöntämäänsä ratakapasiteettia, jos rautatiekuljetusten uudelleen järjestäminen sitä välttämättä vaatii.

VR-yhtymä Oy:n mukaan 81–83 §:n lakitekstistä ja perusteluista jää epäselväksi, mitä rautatiekuljetusten järjestämisellä täsmälleen tarkoitetaan. Ehdotetun 81 §:n lakitekstissä puhutaan kuljetusten järjestämisestä, perusteluissa taas käytetään ilmaisua keskitetty johtaminen ilmaisevammalla kuitenkin sitä, mitä keskitetty johtaminen tässä yhteydessä tarkoittaa.

Sisäasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että 81 §:ssä on käytetty ilmaisua kansalainen, kun oikeampi muoto olisi väestö.

82 §

Kiireelliset evakuointikuljetukset

Liikenne- ja viestintäministeriö, lääninhallituksen liikenneosasto, Ilmailuhallinto ja Merenkululaitos voivat omalla toimialallaan 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa määrätä luvanvaraista liikennettä harjoittavan liikenteenharjoittajan, rautatieyrityksen, luvanvaraista lentoliikennettä harjoittavan yhtiön tai muun yhteisön ja suomalaisen varustamon hoitamaan poikkeusolojen takia välttämättömiä henkilöiden ja omaisuuden evakuointikuljetuksia.

Kuljetukset on hoidettava ilman aiheetonta viivytystä.

Oulun lääninhallituksen pelastusosasto ehdottaa, että pykälän otsikkoa muutettaisiin selvyyden vuoksi. Otsikko voisi olla esimerkiksi ”laajamittaiset evakuointikuljetukset”. Osasto huomauttaa, että pelastusviranomaiset vastaavat onnettomuustilanteissa kiireellisistä evakuointikuljetuksista.

VR-yhtymä Oy kiinnittää huomiota siihen, että lakitekstissä käsitellään kaikki kuljetusmuotoja, vaikka perusteluissa todetaan lainkohdassa tarkoitettavan tilanteita, joissa varsinaisia poikkeusolojen tiekuljetusviranomaisia ei ole ehditty perustaa. Ilmaisuu saattaa yhtiön mukaan hämärtää käsitystä siitä, mistä kuljetuksista lainkohdassa on kyse.

83 §

Liikenne- ja viestintäministeriön toimivalta määrätä kuljetuksista

Maanpuolustuksen, väestönsuojelun ja yhteiskunnan toimivuuden turvaamisen sekä yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen varmistamisen kannalta välttämättömien kuljetusten turvaamiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa liikenne- ja viestintäministeriö voi päätöksellään antaa viranomaisille määräyksiä eri kuljetusmuotojen yhteistoiminnasta yksilöidyn kuljetuksen tai kuljetusten hoitamiseksi. Ministeriö voi myös päätöksellään velvoittaa luvanvaraista liikennettä harjoittavan liikenteenharjoittajan, varustamoliiketoimintaa harjoittavan yrityksen, ilmaitoimintaan oikeuttavan luvan tai hyväksynnän haltijan tai rautatieyrityksen hoitamaan kuljetuksen päätöksessä yksilöidyllä tavalla, jos kuljetusta ei voida hoitaa muulla tavalla.

VR-yhtymä Oy:n mukaan ehdotettu 83 § perusteluineen saattaa luoda kuvan siitä, että liikenne- ja viestintäministeriöllä olisi toimivaltaa kuljetusten operatiiviseen johtamiseen. Yhtiön käsityksen mukaan ministeriön tehtävänä ei voine kuitenkaan olla operatiivinen johtaminen, vaan kyse olisi joko kuljetusten keskitetystä ohjaamisesta ja koordinoinnista taikka määräysvallasta yksittäisten kuljetusten suorittamiseen. Tämä asia olisi yhtiön mukaan syytä selvittää perustelutekstissä nykyistä yksiselitteisemmin.

Liikenne- ja viestintäministeriön mukaan ehdotuksessa ole tarkoitettu, että ministeriö johtaisi operatiivisesti kuljetuksia. Tietyissä tilanteissa vakavan sotilaallisen kriisin aikana on ministeriöllä, tai tarkemmin sanottuna sen avuksi perustettavalla asiantuntijaelimellä, oltava mahdollisuus määrätä mitkä kuljetukset ja millä periaatteilla tilanteessa on hoidettava. Varsinaisen operatiivisen johtamisen hoitaa sen sijaan asianomainen kuljetusyritys itse. Sekaannus on saattanut syntyä lakitekstin perusteluista, jossa ko. elimestä on käytetty nimitystä ”operatiivinen johtoelin”. Nimitys on lähtöisin yleisestä tavasta jakaa ministeriön toimintoja sotilaallisen kriisin aikana kolmeen osaan, joista yksi on ”operatiivinen osa”. Ministeriö ei vastusta sanan ”operatiivinen” poistamista perustelutekstistä.

11 luku

Sosiaali- ja terveydenhuollon turvaaminen

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hyvänä sosiaalipalveluiden sisällyttämistä lakiin.

Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että luvussa tarkoitettu sosiaali- ja terveydenhuollon turvaaminen aiheuttaa muutoksia toimintaan liittyvien henkilötietojen, kuten potilastietojen, käsittelyyn.

84 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden toiminta

Väestön sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamiseksi 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa lääninhallitus voi päätöksellään velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksikön:

- 1) laajentamaan tai muuttamaan toimintaansa;
- 2) läänin alueella siirtämään toimintansa kokonaan tai osaksi oman toimialueensa tai sijaintipaikkansa ulkopuolelle taikka järjestämään toimintaa myös toimialueensa ulkopuolella;
- 3) sijoittamaan hoidon tai huollon tarpeessa olevia henkilöitä toimintayksikköönnsä siitä riippumatta, mitä asiasta on säädetty, määrätty tai sovittu;

4) luovuttamaan toimintayksikön tai osan siitä valtion viranomaisten käyttöön.

Sosiaali- ja terveysministeriö on sillä kannalla, että pykälässä tulisi säätää ministeriön toimivaltuuksista johtaa ja ohjata palvelujärjestelmää ja toimintayksiköiden toimintaa.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää 84 §:ää erittäin tarpeellisena. Lääninhallituksen päätösvalta asiassa on osaston mukaan perusteltu, sillä alueen kokonaistilanteen ja -tarpeen tuntemus löytyy lääninhallituksesta. Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto kiinnittää puolestaan huomiota siihen, että lääninhallituksen tehtävien määrittely laissa parantaa valmiussuunnittelua ja varautumista. Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää hyvänä, että pykälä laajentuu koskemaan myös sosiaalihuoltoa. Ehdotettu säännös lisää lääninhallituksen toimivaltuutta, mutta osaston mukaan tehtävä sopii lääninhallituksen rooliin alueellisena sosiaali- ja terveydenhuollon ohjaus- ja valvontaviranomaisena.

85 §

Muu terveydenhuollon ohjaaminen

Väestön terveydenhuollon turvaamiseksi 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa sosiaali- ja terveysministeriö voi päätöksellään velvoittaa lääketehtaan, lääketukkukaupan, apteekkioikeuden haltijan sekä sellaisen yhteisön ja yksityisen elinkeinoharjoittajan, joka toimittaa terveydenhuollossa käytettäviä tavaroita tai palveluja taikka muuten toimii terveydenhuollon alalla:

- 1) laajentamaan tai muuttamaan toimintaansa;
- 2) siirtämään toimintansa kokonaan tai osaksi oman toimialueensa tai sijaintipaikkansa ulkopuolelle taikka järjestämään toimintaa myös toimialueensa ulkopuolella.

Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää sopivana, että päätöksentekijänä pykälässä tarkoitetuissa asioissa on sosiaali- ja terveysministeriö.

86 §

Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä terveydensuojelu

Väestön sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamiseksi 3 §:n 1 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää, että kunta voi luopua seuraavista asioista:

- 1) kansanterveyslaissa (66/1972) ja erikoissairaanhoidolaissa (1062/1989) säädettyjen määräaikojen noudattamisesta kiireettömän hoidon järjestämisessä, jos se on välttämätöntä kiireellisen hoidon järjestämiseksi ja jos määräajan ylittäminen ei vaaranna potilaan terveyttä;
- 2) sosiaalihuoltolain (710/1982) mukaisista palvelujen tarvearvioinneista;
- 3) lasten päivähoitolain (36/1973) mukaisen päivähoidon järjestämisvastuusta, jos lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat järjestää lapsen hoidon muutoin;
- 4) terveydensuojelulain (763/1994) mukaisen ilmoituksenvaraiseen toimintaan liittyvien ilmoitusten käsittelystä ja päätöksenteosta sekä asuntojen terveyshaittojen selvittämiseen liittyvistä tehtävistä.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää ehdotusta 86 §:ksi perusteltuna. Ministeriö huomauttaa kuitenkin, että 3 kohdassa tarkoitettun säädöksen nimi on laki lasten päivähoidosta ja että 4 kohdan perustelut tulee tarkistaa vastaamaan elintarvikelainsäädännön muutoksia.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että laajamittaisissa ja pitkittyvissä poikkeusoloissa voitaisiin joutua luopumaan muistakin kuin pykälässä mainituista palveluista. Tämä saattaisi ministeriön käsityksen mukaan olla hyvä tuoda esiin pykälässä. Ministeriö huomauttaa myös, ettei poikkeusoloissa välttämättä voida turvata omankielisiä palveluita, minkä vuoksi poikkeamismahdollisuus kielilain (423/2003) säännöksistä voisi olla tarpeen.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää ehdotettua pykälää varsin perusteltuna. Osasto huomauttaa myös, että 4 kohdassa tarkoitettu lainsäädäntömenettely on vanhentunut. Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto kiinnittää puolestaan huomiota siihen, että lain 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan joutua käyttämään asukkaan tahdonvastaista asunnontarkastusmahdollisuutta (terveydensuojelulaki 46 §) esimerkiksi tarttuvien tautien leviämisen ehkäisemiseksi.

AKAVA ry pitää kiireettömän hoidon rajausta perusteltuna terveydenhuoltoa suuresti kuormittavan epidemian oloissa, joka todennäköisesti aiheuttaisi työvoimapulaa myös terveydenhuollon ammattihenkilöiden sairastumisen myötä.

12 luku

Valtiontalouden hoito poikkeusoloissa

87 §

Lisätalousarvion välitön soveltaminen

Edellä 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa eduskunnalle annettua esitystä lisäyksistä ja muutoksista valtion talousarvioon sovelletaan jo ennen kuin eduskunta on päättänyt lisätalousarviosta, jos eduskunta antaa tähän suostumuksensa.

Valtiovarainministeriö pitää tärkeänä sitä, että valmiuslain valtiontalouden hoitoa koskevilla toimivaltuuksilla pyritään varmistamaan mahdollisuus reagoida tarvittaessa nopeastikin menojen kasvuun lisätalousarvion välittömällä soveltamisella sekä valtion menojen maksatuksen siirtämisellä. Ministeriöllä ei ole huomautettavaa kriisitilanteessa sovellettavaksi ehdotettuun lisätalousarviokäsittelyyn. Lakiehdotusluonnoksen 87 §:ssä tulee kuitenkin käyttää sanontaa "hallituksen esitystä lisätalousarvioksi", eikä kutsua lisätalousarvioesitystä "esitykseksi lisäyksistä ja muutoksista valtion talousarvioon". Myös valtiovarain controller-toiminto kiinnittää huomiota tähän sanamuotoon.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan pykälää tulisi tarkentaa sillä, mikä katsotaan eduskunnan suostumukseksi.

88 §

Valtion menojen maksatuksen siirtäminen

Valtion maksuvalmiuden turvaamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtioneuvosto voi siirtää sellaisten valtion menojen maksatusta, joiden maksatusajankohta on säädetty laissa tai asetuksessa ja jotka eivät ole erääntyneet. Menon maksatusajankohtaa saadaan siirtää enintään kahdella viikolla kerrallaan.

Valtiovarainministeriä toteaa ehdotetun 88 §:n asiallisesti vastaavan voimassa olevan lain 20 §:n sisältöä. Tällaisten maksujen siirtomenettelyyn ministeriöllä ei ole huomauttamista. Ministeriö toteaa maksuihin laajemmin liittyen, että poikkeusolojen pidentyessä voi tulla esiin tarve varautua neuvottelemaan mahdollisuuksista valtion velanmaksun lykkäykseen. Hallitsematon maksuviiveeseen joutuminen ei ministeriön mukaan ole hyväksyttävä vaihtoehto.

13 luku

Julkis- ja yksityisoikeudelliset palvelussuhteet

Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskus pitää hyvänä ja tärkeänä uudistuksena lakiehdotuksen 13 ja 14 luvun säädösehdotuksia. Myös AKAVA ry pitää hyvänä, että palvelussuhteiden poikkeamisen osalta tehdään täsmentävät muutokset.

89 §

Työnvälityspakko

Työvoiman saannin turvaamiseksi maanpuolustuksen, väestön terveydenhuollon tai toimeentulon taikka huoltovarmuuden kannalta erityisen merkityksellisille toimialoille 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa työnantaja saa uusia työntekijöitä palkatessaan ottaa palvelukseensa vain työvoimaviranomaisten osoittamia työnhakijoita (*työnvälityspakko*).

Työnvälityspakko ei koske sellaisia toimialoja, jotka ovat erityisen merkityksellisiä maanpuolustuksen, väestön terveydenhuollon tai toimeentulon taikka huoltovarmuuden kannalta. Näistä toimialoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Työministeriö tarkentaa, että työnvälityspakko ei koskisi tilanteita, joissa työnantaja haluaa palkata avoimeen työpaikkaan jo palveluksessaan olevan työntekijän. Pykälän 2 momentissa tehty rajausta työnvälityspakon soveltamisalaan liittyvästä poikkeuksesta on ministeriön mukaan perusteltu säännöksen tavoitteen kannalta: yhteiskunnan elintärkeille aloille on turvattava tarvittava työvoima. Tämän vuoksi näillä aloilla toimivilla yrityksillä tulee olla vapaa oikeus palkata palvelukseensa tarvitsemiaan työntekijöitä.

Länsi-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto on sillä kannalla, että myös pelastusalalle tulisi myöntää poikkeus työnvälityspakosta.

90 §

Palkkasäännöstely

Hintavakauden ja julkisen talouden turvaamiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa julkis- tai yksityisoikeudelliseen palvelussuhteeseen perustuvia palkkoja ei saa korottaa valtioneuvoston asetuksessa säädettävää määrää enempää.

Puolustusministeriön mukaan säännöksessä olisi tarkoituksenmukaista käyttää palkkojen korottamisen sijaan muuta termiä, kuten pykälän otsikossa mainittua palkkasäännöstelyä. Myös palkkojen alentamisen mahdollistaminen olisi perusteltua, koska sosiaaliturvaan liittyvissä lakisääteisen vakuutuksen (55 §) ja sosiaaliavustuksen (56 §) muutoksissa etuuden maksaminen voidaan keskeyttää tai lykätä määräajaksi taikka maksaa alennettuna säännöksissä mainituin edellytyksin. Ehdotettu säännösten muotoilu voisi ministeriön mukaan antaa vaikutelman kansalaisten eriarvoisesta kohtelusta poikkeusoloissa.

Puolustusministeriö toteaa, että palkkasäännöstelyn aikana valtion uuteen palkkausjärjestelmään perustuva henkilön tehtävien ja henkilökohtaisen suorituksen arviointi ei ole kaikilta osin toimiva järjestelmä. Tämän vuoksi puolustusministeriön näkemyksen mukaan virka- ja työehtosopimuksen mukaisesta arviointijärjestelmästä olisi voitava luopua ja otettava käyttöön työnantajan määritykseen perustuvat palkkaukset, mistä asiasta tulisi laatia säännökset valmiuslakiin.

Pääesikunta pitää 90 §:ssä esitettyä valtioneuvoston toimivaltaa säännellä julkis- ja yksityisoikeudellisia palkkoja ainoastaan niiden korottamisen osalta puolustusvoimien näkökulmasta riittämättömänä. Pääesikunta katsoo, että pitkien poikkeusolojen mahdollisuuden kannalta olisi tarkoituksenmukaista, että myös palkkojen leikkaaminen olisi äärimmäisenä keinona mahdollista kuten nyt voimassa olevassa valmiuslaissa.

Suomen Ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ry ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry edellyttävät 90 §:ssä mainittavan, että sitä sovellettaessa on kuultava keskeisiä työmarkkinajärjestöjä, vaikka valmiuslakia sellaisenaan sovellettaisiinkin

91 §

Palvelussuhteen ehdoista poikkeaminen

Maanpuolustuksen, väestön toimeentulon tai maan talouselämän turvaamisen välttämättä edellyttäessä työajan pidentämistä tai työajan poikkeavaa sijoittelua 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa saadaan tilapäisesti poiketa:

- 1) työaikalain (605 /1996) lepoaikoja ja ylityötä koskevista säännöksistä;
- 2) vuosilomalain (162/2005) vuosiloman antamista koskevista säännöksistä.

Terveydenhuollossa, sosiaalitoimessa ja pelastustoimessa palvelussuhteen ehdoista voidaan poiketa 1 momentissa tarkoitettulla tavalla väestön terveydenhuollon, toimeentulon ja turvallisuuden vuoksi myös 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

Palvelussuhteen ehdoista poikkeaminen ei saa aiheuttaa vaaraa työturvallisuudelle tai työntekijän terveydelle. Poikkeamisen rajoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Sisäasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että hätäkeskukset on voimassa olevassa lainsäädännössä erotettu omaksi toimialakseen, eivätkä ne sisälly mihinkään 2 momentissa lueteltuun toimialaan. Ministeriö esittääkin, että lakiehdotuksen 91 §:n 2 momentti muutettaisiin näin kuuluvaksi: ”Terveydenhuollossa, sosiaalitoimessa, pelastustoimessa ja hätäkeskustoiminnassa palvelussuhteen ehdoista voidaan poiketa 1 momentissa tarkoitettulla tavalla väestön terveydenhuollon, toimeentulon ja turvallisuuden vuoksi myös 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.”

Puolustusministeriö on sillä kannalla, että puolustushallinnossa pitäisi olla poikkeusoloissa mahdollista poiketa virka- ja työehtosopimukseen perustuvista palvelussuhteen ehdoista laajemmin kuin mitä ehdotuksessa on esitetty. Tämän johdosta puolustusministeriö esittää lakiehdotuksen 91 §:ää täydennettävän valtuutussäännöksellä, jonka mukaan poikkeusoloissa puolustusvoimien palvelussuhteen ehdoista voidaan tilapäisesti poiketa valtioneuvoston asetuksella.

Työministeriö toteaa, että 91 §:ssä mainittujen lakien toisin sopimista koskevien säännösten nojalla työehtosopimuksissa on sovittu laajasti työajasta ja vuosilomasta. Siltä osin kuin työ- ja

virkaehtosopimusten määräykset perustuvat työaikalain 40 §:ään ja vuosilomalain 30 §:ään, työ- ja virkaehtosopimusmääräyksen kelpuutus tulee laista. Voitaneen ajatella, kuten perusteluissa todetaan, että lakiehdotuksen 91 §:ssä säädetty poikkeaminen lepoaikoja koskevista vaatimuksista sekä vuosiloman ajankohdasta, koskee myös mainittuja työ- ja virkaehtosopimusmääräyksiä.

Pääesikunnan näkemys on, että poikkeusoloissa puolustusvoimilla työnantajana tulee olla mahdollisuus puuttua palvelussuhteen ehtojen osalta työ- ja lepoaika-, vuosiloma-, virkavapaus- sekä irtisanoutumissäännöksiin.

Pääesikunnan mukaan työnantajalla tulee olla myös lakiin kirjatut poikkeusvaltuudet varmistaa tarvittaessa henkilöstön käytettävyys sekä valmiustehtävien toimeenpanemiseksi että valmiuden ylläpitämiseksi. Tämä edellyttää oikeutta antaa määräyksiä työ- ja lepoajoista, vuosilomista ja lakisääteisistä virkavapauksista sekä oikeutta rajoittaa irtisanoutumista esitettyä laajemmin. Puolustusvoimien kannalta on erittäin tärkeää, että työnantajalla olisi tarvittaessa myös oikeus peruuttaa lomia tilapäisesti.

Perusteluissa yhteys vuosilomaoikeuden ja työturvallisuuden ylläpidon välillä on Pääesikunnan mukaan epäselvä ja puutteellinen. Pääesikunta pitää 91 §:n kolmannen momentin mainintaa työturvallisuus- ja terveystarkoituksista on riittävänä.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry edellyttävät 91 §:ään lisättävän maininta siitä, että sitä sovellettaessa on kuultava keskeisiä työmarkkinajärjestöjä, vaikka valmiuslakia sellaisenaan sovellettaisiinkin

92 §

Irtisanomisoikeuden rajoittaminen

Tämän lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa työnantajan oikeutta irtisanoa työ- tai virkasuhde voidaan valtioneuvoston asetuksella rajoittaa siitä, mitä irtisanomisoikeuden perusteista työsopimuslain (55/2001) 7 luvussa, kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain (304/2003) 8 luvussa ja valtion virkamieslain (750/1994) 27 §:n 1 momentissa säädetään, jos tällainen rajoittaminen on tarpeen maanpuolustuksen kannalta tärkeän tuotannon, väestön toimeentulon tai huoltovarmuuden edellytysten turvaamiseksi. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset siitä, miltä osin irtisanomisoikeutta rajoitetaan ja mitä tuotantotoiminnan aloja rajoittaminen koskee.

Jos 1 momentissa tarkoitettujen tuotannon turvaaminen välttämättä vaatii, työnantajalla ei ole oikeutta irtisanoa työ- tai virkasuhdetta. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset siitä, mitä tuotannonaloja irtisanomisoikeuden tilapäinen poistaminen koskee. Tällainen asetus voi olla voimassa enintään kaksi kuukautta kerrallaan.

Työntekijän, virkamiehen ja kunnallisen viranhaltijan irtisanoessa palvelussuhteensa irtisanomisaika on vähintään kuukauden pidempi kuin se asianomaisen lain taikka työ- tai virkaehtosopimuksen mukaan muutoin olisi, enintään kuitenkin kuusi kuukautta. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin irtisanomisajan pituudesta eri tehtävryhmissä.

Terveystarkoituksissa, sosiaalitoimissa ja pelastustoimissa irtisanomisoikeutta voidaan rajoittaa 1-3 momentissa tarkoitettulla tavalla väestön terveydenhuollon, toimeentulon ja turvallisuuden vuoksi myös 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

Työministeriö tarkentaa, että ehdotuksen 1 ja 2 momentin säännökset koskevat ainoastaan työnantajan suorittamia irtisanomisia. Säännös ei siis koskisi työntekijän "vapaata" irtisanomisoikeutta eikä kummankaan osapuolen oikeutta purkaa työ sopimus, kun siihen on erittäin painava syy.

Työministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, ettei pykälän 3 momentissa erikseen säädetty, minkälaisissa oloissa irtisanomisajan pidentäminen voi tulla kysymykseen.

Pääesikunta pitää poikkeusvaltuutta puutua työntekijän oikeuteen irtisanoutua virka- tai työsuhteesta riittämättömänä. Puolustusvoimilla tulee Pääesikunnan mukaan olla poikkeusoloissa mahdollisuus estää puolustusvoimien palkatun henkilökunnan irtisanoutumiset. Irtisanoutumiskiellon tulisi koskea myös laissa määritettyä sotilasviranhaltijoiden eroamisikää ja siviiliviranhaltijan tai työsuhteisen eläkeikää siten, että työnantaja voisi kieltää virkamiestä tai työsuhteista henkilöä eroamasta, vaikka eroamisikä (sotilasvirassa 55 vuotta) tai eläkeoikeus täytyisi 3 §:n 1 tai 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

14 luku

Työvelvollisuus

Työministeriö pitää hyvänä, että työvelvollisuutta koskevat säännökset on erotettu omaksi luvukseen ja että luvussa on määritelty työvelvollinen ja työvelvollisuussuhde. Lisäksi ministeriön mukaan on perusteltua säätää työvelvollisuussuhteessa noudatettavista työnteon ehdoista. Myös Hämeen ja Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskukset suhtautuvat myönteisesti 14 luvun sääntelyyn.

93 §

Työvelvolliset

Jos 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa työnvälityspakko ja irtisanomisoikeuden rajoittaminen eivät ole riittäviä toimenpiteitä, on jokainen Suomessa asuva, jolla on kotikuntalain (201/1994) mukaan kotikunta Suomessa ja joka on täyttänyt 18 mutta ei 68 vuotta, velvollinen tekemään tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi välttämätöntä työtä.

Tämän lain 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa on jokainen Suomessa asuva, jolla on kotikuntalain mukaan kotikunta Suomessa, joka toimii terveydenhuollon alalla, on saanut koulutusta tällä alalla tai on muuten sopiva tämän alan tehtäviin ja joka on täyttänyt 18 mutta ei 68 vuotta, velvollinen tekemään tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi välttämätöntä työtä, johon hän koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella pystyy.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan vakavissa onnettomuuksissa ja tartuntatautilanteissa voi syntyä lisätarvetta sosiaalihuollon hoito- ja hoivatyöhön. Siksi ministeriö ehdottaa 1 momentissa tarkoitettua yleisen työvelvollisuuden laajentamista koskemaan myös 3 §:n 4 kohdassa tarkoitettuja poikkeusoloja.

Länsi-Suomen lääninhallitus on sillä kannalla, että sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamiseksi lääninhallituksen tulee osallistua työvoiman hallinnointiin. Tästä tulisi lääninhallituksen mukaan mainita esimerkiksi 93 §:ssä.

Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto katsoo, että ennen työmääräystä lääninhallituksen tulisi yhteensovittaa terveydenhuollon henkilöstön tarve sosiaali- ja

terveydenhuollon laitoksissa ja ottaa huomioon myös puolustusvoimien tarpeet. Menettelytapaa puoltaisi lääninhallituslaki ja nykyinen terveydenhuollon henkilöstön varauskäytäntö. Osasto toteaa, että alueellisesti käydään kahden vuoden välein lääninhallituksen johdolla terveydenhuollon henkilöstön varausneuvottelut puolustusvoimien ja sairaanhoitopiirien kanssa.

Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää työvelvollisuusikärajojen muutosta oikeasuuntaisena. Osasto pitää hyvänä myös sitä, että 2 momentissa säädetään terveydenhuollon työvelvollisuudesta erikseen.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry eivät pidä hyvänä ehdotusta 93 §:n 2 momentiksi, jonka mukaan terveydenhuollon koulutuksen saaneiden rinnalla myös tämän alan tehtäviin muuten sopivat henkilöt olisivat velvollisia tekemään pykälässä tarkoitettua työtä. Toteutuessaan ehdotus merkitsisi järjestöjen mukaan sitä, että muutkin kuin terveydenhuollon asianmukaisen koulutuksen saaneet henkilöt joutuisivat hoitamaan laajalle levinneeseen vaaralliseen tartuntatautiin sairastuneita, mikä voisi johtaa kestävämpään tilanteeseen potilasturvallisuuden sekä työvelvollisten oman turvallisuuden kannalta. Riskiä ei järjestöjen käsityksen mukaan voida riittävästi minimoida kyseiseen lainkohtaan otettavalla maininnalla koulutukseen ja kokemukseen liittyvästä osaamisesta eikä edes 97 §:n 1 momentiksi ehdotetulla säännöksellä, jonka mukaan työvoimaviranomainen saisi antaa työvelvolliselle työmääräyksen vain sellaiseen työhön, jota tämä pystyy kohtuudella tekemään ottaen huomioon mm. hänen koulutuksensa, aikaisempi työkokemuksensa sekä tehtäväksi määrättävän työn luonne.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry ja Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry esittävätkin ehdotusta 93 §:n 2 momentiksi muutettavaksi siten, että työvelvollisuus 3 §:n 4 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa olisi vain terveydenhuollon koulutuksen saaneilla henkilöillä.

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry kiinnittää huomiota siihen, että 93 §:n 1 momentissa todetaan tehtävästä työstä vain, että se on "lain tarkoituksen toteuttamiseksi välttämätöntä". Koska ehdotuksen perusteluissa ei ole esimerkeinkään tuotu esille näitä muita mahdollisia töitä, olisi tarkentaminen järjestön mukaan tarpeen lain soveltamisen helpottamiseksi. Järjestö pitäisi perusteltuna mainita tässä yhteydessä muun muassa maatalouden tarve saada ainakin sesonkiluonteista työvoimaa sadonkorjuunaikana.

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry:n mukaan työvelvollisuuden ulottamisessa maatilatalouden harjoittajien perheenjäseniin tulee ottaa huomioon yrityksen tarvitsema yksilöllinen työvoimamäärä eikä työvelvollisuutta voida toteuttaa siten, että maatalon toiminnan jatkuminen häiriintyisi tai vaarantuisi. Työvelvollisten piiriä ei järjestön kannan mukaan myöskään saisi ulottaa maatalouden kuntien sijaisapupalvelujen suorittajiin, vaan sijaispalvelut tulisi turvata poikkeusoloissakin.

94 §

Työvelvollisen ilmoittautumisvelvollisuus

Työvelvollisen tulee tietojen antamista ja työhön määräämistä varten kutsusta ilmoittautua asuin- tai oleskelupaikkansa työvoimaviranomaiselle.

Työvoimaviranomaisen kutsu voidaan antaa tiedoksi tavallisena tiedoksiantona tai yleistiedoksiantona.

95 §

Työmääräys

Työvoimaviranomainen antaa työvelvolliselle työmääräyksen, josta käyvät ilmi ainakin seuraavat tiedot:

- 1) työvelvollisen nimi;
- 2) työnantajan nimi;
- 3) työpaikan osoite;
- 4) tehtävä;
- 5) ajankohta, jolloin työvelvollisen tulee ottaa työvelvollisuustyö vastaan.

96 §

Työmääräyksen antamisen rajoitukset

Työmääräystä ei saa antaa henkilölle:

- 1) joka ei voi työn vaatimaksi ajaksi poistua kotoaan jatkuvaa huolenpitoa tarvitsevan lapsen tai muun henkilön hoitamisen vuoksi, jos hoitoa ei voida muuten järjestää;
- 2) joka on sellaisessa virassa, toimessa tai julkisessa tehtävässä, että hänet, siten kuin erikseen säädetään, jätetään toistaiseksi kutsumatta puolustusvoimien palvelukseen sodan aikana;
- 3) joka on puolustusvoimien palveluksessa; tai
- 4) joka on etukäteen varattu väestönsuojelutehtäviin.

Jos henkilö on julkisessa virassa tai toimessa taikka tarpeellinen sellaisen julkisen tai yksityisen laitoksen tai yrityksen palveluksessa, jonka toiminnan jatkuminen on poikkeusoloissa välttämätöntä tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi, häntä ei saa määrätä muuhun työhön, ellei erityinen syy sitä vaadi.

97 §

Työmääräystä annettaessa huomioon otettavat seikat

Työvoimaviranomainen saa antaa työvelvolliselle työmääräyksen vain sellaiseen työhön, jota tämä pystyy kohtuudella tekemään ottaen huomioon hänen ikänsä, terveydentilansa, mahdollinen vammaisuutensa, perhesuhteensa, koulutuksensa, aikaisempi työkokemuksensa sekä tehtäväksi määrättävän työn luonne. Jos työvelvolliselle ei voida antaa määräystä kokopäivätyöhön, hänet voidaan määrätä tekemään työtä osa-aikaisesti. Jos työvelvollinen vetoaa siihen, ettei hän terveydellisistä syistä voi tehdä työmääräyksessä mainittua työtä, hänen on esitettävä luotettava selvitys terveydentilastaan työvoimaviranomaisen asettamassa kohtuullisessa määräajassa.

Alle 7-vuotiaan tai pysyvästi taikka pitkäaikaisesti sairaan lapsen huoltajalle saadaan antaa työmääräys työttömyysturvalain (1290/2002) 9 §:ssä tarkoitettun työssäkäyntialueen ulkopuolelle vain, jos maanpuolustuksen kannalta tärkeän tuotannon ylläpitäminen sitä henkilön erityinen koulutus tai muu siihen rinnastettava syy huomioon ottaen välttämättä vaatii.

Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimiston mukaan pykälässä ehdotettu tarkempi ja yksityiskohtaisempi määrittely selkiyttää ja rajaa tarkemmin työmääräystä.

Lapin työvoima- ja elinkeinokeskus esittää 97 §:n 2 momentissa olevaa ikärajaa poistettavaksi, koska asia on jo määritelty 96 §:n 1 momentin 1 kohdassa.

98 §

Työvelvollisuussuhde

Työvelvollisuussuhteessa on henkilö, jonka työvoimaviranomainen määrää 95 §:ssä säädetyllä tavalla tekemään 93 §:ssä tarkoitettua työtä vastiketta vastaan työnantajalle tämän johdon ja valvonnan alaisena.

Työvelvollisuussuhde alkaa siitä, kun työvelvollinen on saapunut työmääräyksessä mainitulle työpaikalle tai, jos hänet on määrätty työhön toiselle paikkakunnalle, määrättyyn lähtöpaikkaan.

Työvelvollisuussuhde lakkaa, kun työvoimaviranomainen vapauttaa työvelvollisen työmääräyksessä tarkoitettua työstä. Jos työvelvollinen on määrätty työhön toiselle paikkakunnalle, lakkaisi työvelvollisuussuhde kuitenkin vasta työvelvollisen palattua työpaikkakunnalta lähtö- tai asuinpaikkakunnalleen.

99 §

Työvelvollisuussuhteen ehdot

Työvelvollisuussuhteessa sovellettavat ehdot määräytyvät työnantajaa työehtosopimuslain (436/1946) tai työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 7 §:n mukaan sitovan työehtosopimuksen mukaan. Jollei tällaista työehtosopimusta ole, työvelvolliselle on maksettava palkka, joka kohtuudella vastaa hänen suoritettavakseen määrättyjä tehtäviä.

Työvelvollisuussuhteessa ja sen perusteella suoritettavassa työssä on muutoin soveltuvin osin noudatettava vastaavasti, mitä työ- tai virkasuhteesta ja sen perusteella suoritettavasta työstä on säädetty.

Työvelvollisen aikaisempi palvelussuhde ei katkea työmääräyksen johdosta.

Työministeriö toteaa lain 99 §:n lähtökohtana olevan, että työnantajan on myös työvelvollisuussuhteessa noudatettava häntä työehtosopimuslain nojalla sitovaa (normaalisitovaa) työehtosopimusta tai, jos työnantaja ei ole työehtosopimuslain nojalla sidottu työehtosopimukseen, alalla noudatettavaa yleissitovaa työehtosopimusta. Ministeriö arvioi normaalisitovan ja yleissitovan työehtosopimuksen etusijajärjestyksen määräytyvän työsopimuslain 2 luvun 7 §:ssä säädetyllä tavalla.

Työministeriö arvioi, että ennen kuin työvelvollisuus tulisi otettavaksi käyttöön, olisi todennäköisesti käytetty valtuutta poiketa työaikaa ja vuosilomaa koskevista säännöksistä 91 §:ssä säädetyllä tavalla. Näin ollen 99 §:ssä on paikallaan säätää, että työvelvollisuussuhteessa ja sen perusteella suoritettavassa työssä on muutoin soveltuvin osin noudatettava vastaavasti, mitä työ- ja virkasuhteesta ja sen perusteella suoritettavasta työstä on säädetty. Tällä tavoin rajoitettaneen myös 99 §:n 1 momentin nojalla sovellettavien lepoaikoja ja vuosiloman ajankohtaa koskevien työehtosopimusmääräysten noudattamista vastaavalla tavalla kuin 91 §:ssä säädetään työ- ja virkasuhteiden osalta.

AKAVA ry toteaa 99 §:n 3 momentin säännöksen olevan järkevä työoikeudellinen periaate.

100 §

Työnantajan tietojenantovelvollisuus

Työnantajan on työvoimaviranomaisen pyynnöstä annettava tarpeellisia tietoja palveluksessaan olevasta työvelvollisuussuhteisesta työvoimasta ja sen käytöstä.

Työnantajan on ilmoitettava työvoimaviranomaiselle välittömästi, kun työvelvollinen vapautuu työmääräyksen mukaisesta työstä.

101 §

Työvelvollisuusrekisteri

Työvoimaviranomaiset perustavat 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa työvelvollisuuden toteuttamista ja työvoiman ohjausta varten työvelvollisuusrekisterin, jonka rekisterinpitäjä on työministeriö. Rekisterin tietoja käyttävät ja tietoja rekisteriin tallettavat myös työvoima- ja elinkeinokeskukset sekä työvoimatoimistot. Nämä viranomaiset vastaavat rekisteriin tallettamiensa tietojen virheettömydestä sekä tallettamisen ja käytön laillisuudesta omien tehtäviensä hoidossa.

Työvelvollisuusrekisteri sisältää tietoja työvelvollisista ja työnantajista. Rekisteriin talletetaan työvelvollisen tunnistetietoina henkilön nimi, syntymäaika ja henkilötunnus sekä osoite ja muut yhteystiedot. Rekisteriin voidaan lisäksi tallettaa tietoja työvelvollisen ammatista, koulutuksesta ja työllisyydestä sekä huoltovelvollisuudesta, työkyvystä ja käytettävyydestä. Rekisteriin talletetaan lisäksi tietoja työnantajien nimistä ja tuotanto- tai palvelutoimialasta sekä toimipaikkojen sijainnista.

Työvoimaviranomaisella on sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, oikeus saada 1 momentissa tarkoitettua rekisteriä varten tarpeellisia tietoja rekisteröidyn lisäksi myös väestö- ja eläketurvarekistereistä, Tilastokeskuksen rekistereistä sekä Terveystieteiden tutkimuskeskuksen rekistereistä. Lisäksi työvoimaviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada muilta viranomaisilta työvelvollisuuden tarkoituksenmukaisen toteuttamisen kannalta tarpeellisia tietoja yritysten tai muiden yhteisöjen merkityksestä maanpuolustukselle tai maan talouselämän jatkuvuuden turvaamiselle.

Työvelvollisuusrekisteristä voidaan sen estämättä, mitä tietojen salassapidosta säädetään, luovuttaa terveydenhuollossa työskentelevien henkilöiden tietoja sosiaali- ja terveysministeriölle sekä lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastoille.

Tiedot poistetaan työvelvollisuusrekisteristä kuuden kuukauden kuluttua sen jälkeen, kun tämän lain II osan soveltaminen on päättynyt. Poistettavat tiedot arkistoidaan. Arkistotoimen tehtävistä ja arkistoon siirrettävistä asiakirjoista on voimassa, mitä arkistolaisissa (831/1994) tai sen nojalla säädetään tai määrätään.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää 101 §:ää erittäin tarpeellisena säännöksenä. Ministeriön mukaan se selkeyttää työvelvollisuusrekistereitä koskevia vastuita, tehostaa rekisterihallintoa ja vähentää päällekkäistä työtä.

Tietosuojavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että tietojensaantioikeus terveydenhuollon oikeusturvarekisteristä koskisi ilmeisesti terveys- ja lääkintähuollossa työskenteleviä henkilöitä.

Lisäksi tietosuojavaltuutettu huomauttaa, että ainakin henkilön työkykyä koskevat tiedot ovat pääsääntöisesti henkilötietolain 11 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja. Nämä tiedot ovat myös viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 25 kohdan mukaan salassa pidettäviä tietoja.

Tietosuojavaltuutettu toteaa myös, että tilastokeskuksen rekistereitä pidetään tilastojen tuottamista varten. Tilastolain (280/2004) 13 §:n mukaan riippumatta siitä, mitä viranomaisten velvollisuudesta luovuttaa salassa pidettäviä tietoja muulla lailla säädetään, tilastoviranomaisen tilastotarkoituksiin saamia tietoja voidaan luovuttaa ulkopuolisille vain tilastolaissa tai muussa erityisesti valtion tilastotointa koskevassa laissa säädetyin perustein taikka sen nimenomaisella suostumuksella, jota ne koskevat. Näitä tietoja ei saa luovuttaa käytettäväksi tutkinnassa, valvonnassa, oikeudenkäynnissä, hallinnollisessa päätöksenteossa tai muussa vastaavassa henkilöä, yritystä, yhteisöä tai säätiota koskevan asian käsittelyssä. Tietosuojavaltuutettu huomauttaakin, ettei tietojen saanti ehdotetulla tavalla tilastokeskuksen rekistereistä ole mahdollista.

Tietosuojavaltuutetun mukaan lakitekstissä on mainittava ne rekisterit joita tietojen saantioikeus koskee. Perustelujen tasolla tulisi määritellä, minkälaisia tietoja rekistereistä saataisiin. Oikeudesta saada tietoja rekisteriä varten tulisi siten edellä mainituilla perustella arvioida uudestaan erityisesti siltä osin kun on kysymys tiedonsaannista tilastokeskuksen rekistereistä.

15 luku

Hallinnon järjestäminen poikkeusoloissa

Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisin lääninjohtoon sillä kannalla, että ehdotettu 15 luku on erittäin tarpeellinen viranomaistoiminnan kannalta poikkeusoloissa. Valtiovarain controller-toiminto on puolestaan sitä mieltä, että valtioneuvostolle olisi annettava valtuudet asetuksella säätää valtion virkamiesten työnjaosta ja tehtävistä poikkeavalla tavalla. Viranomaisten tehtäväjaosta säätäminen on controller-toiminnon mukaan epätarkoituksenmukaisen yksityiskohtaista.

102 §

Valtion viraston ja laitoksen sekä henkilöstön siirtäminen

Hallintotehtävien hoitamiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtioneuvosto voi päättää alaisensa viraston, laitoksen tai valtion liikelaitoksen siirtämisestä tilapäisesti toiselle paikkakunnalle.

Sen estämättä, mitä valtion virkamieslaissa säädetään, ministeriö voi päätöksellään velvoittaa valtion palveluksessa olevan henkilön siirtymään hoitamaan tilapäisesti toista virkaa tai tehtävää. Valtion palveluksessa olevan henkilön siirtymisestä hallinnonalalta toiselle päättää kuitenkin valtiovarainministeriö. Tällöin valtiovarainministeriön on ennen siirtämisspäätöstä kuultava asianomaista ministeriötä.

Valtiovarain controller-toiminto on sillä kannalla, että 102 §:n 2 momentissa tulisi hallinnonalojen välillä tapahtuvien henkilösiirtojen osalta kuulla molempia asianomaisia ministeriöitä. Henkilön siirtyessä hallinnonalalta toiselle sekä lähettävän että vastaanottavan hallinnonalan ministeriöt ovat asianomaisia.

103 §

Tuomioistuimen ja tuomarin siirtäminen

Tuomioistuimen tehtävien hoitamiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voi korkein oikeus yleisten tuomioistuinten ja työtuomioistuimen osalta sekä korkein hallinto-oikeus hallintotuomioistuinten, vakuutusosoikeuden ja markkinaoikeuden osalta päättää tuomioistuimen tai tuomarin siirtämisestä tilapäisesti toiselle paikkakunnalle.

Helsingin hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, ettei lainkohdassa säädettäisi tarkemmin siirtämisestä ja siirretyn tuomarin asemasta. Myös ehdotuksen perustelut ovat tältä osin hyvin suppeat. Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että valtion virkamieslain (750/1994) 20 §:n säännöstä virkamiehen siirtämisestä suostumuksesta työskennelemään toisessa virastossa sovelletaan myös tuomareihin. Ehdotettu 103 §:n säännös koskisi siten siirtämistä ilman tuomarin suostumusta. Tuomioistuinten riippumattomuuden takeena oleva tuomarien vahva virassapysymisoikeus edellyttää hallinto-oikeuden mukaan, että laissa säädettäisiin tarkemmin, millä edellytyksillä siirtäminen on mahdollinen. Muutoinkin olisi säädettävä siirtämisessä noudatettavasta menettelystä ja tuomarin asemasta.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus on sillä kannalla, että siirtämismenettely voi olla perusteltu ja tarpeellinen esimerkiksi väestön evakuointitilanteessa. Hallinto-oikeus kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ehdotetun lainkohdan sanamuodon mukaan se tarkoittaa pelkästään tuomioistuimen tai tuomarin fyysistä tilapäistä siirtämistä toiselle paikkakunnalle, eikä kysymys hallinto-oikeuden mukaan olisi esimerkiksi tuomarin siirtämisestä suostumuksetta toiseen virkaan toiselle paikkakunnalle, mikä sinänsä olisi perustuslain 103 §:n vastaista. Lainkohdan yksityiskohtaisista perusteluista voi kuitenkin saada sellaisenkin käsityksen, että tuomari voitaisiin siirtää kokonaan toisiin tehtäviin. Tarkoitus jää hallinto-oikeuden mukaan näin ollen epäselväksi. Myös Hämeenlinnan hallinto-oikeus kiinnittää huomiota perustuslain 3 §:n 3 momentissa taattuun tuomioistuinten riippumattomuuteen.

Turun hallinto-oikeus pitää perusteltuna, että tuomioistuimia koskeva säännös on sijoitettu erilleen yleisestä valtion virastoja, laitoksia ja henkilöstöä koskevasta sääntelystä. Turun hallinto-oikeus katsoo kuitenkin, että mikäli uusien määräaikaisten tuomareiden nimittäminen ei olisi taloudellisesti mahdollista, tulisi tuomareiden tai tuomioistuinten siirtämisen sijasta turvautua asioiden siirtämiseen ruuhkautuvista tuomioistuimista niihin, joissa resursseja on vajaakäytössä. Hallinto-oikeuden mukaan vireillä olevien tai vireille tulevien asioiden siirtäminen niihin tuomioistuimiin, jotka pystyisivät ne tehokkaimmin ratkaisemaan, olisi tuomareiden tai tuomioistuinten siirtämiseen verrattuna helposti toteutettava ja halpa ratkaisu. Tämä järjestely ottaisi myös ehdotettua säännöstä paremmin huomioon tuomioistuinten valtiosääntöoikeudellisen erityisaseman.

Turun hallinto-oikeus kiinnittää huomiota myös siihen, että poikkeusoloissa asiamäärät kaikissa hallinto-oikeuksissa todennäköisesti kasvaisivat, kun taas asiamäärät yleisissä tuomioistuimissa saattaisivat jopa pienentyä. Tällaisessa tilanteessa olisi hallinto-oikeuden mukaan tarpeen siirtää resursseja yleisistä tuomioistuimista hallintotuomioistuimiin. Ehdotuksen mukaan (ehdotuksen 102 § 2 mom.) oikeusministeriö voisi siirtää tuomioistuinten muuta henkilöstöä kuin tuomareita tuomioistuimesta toiseen ja myös tuomioistuinsektorilta toiselle. Ehdotuksesta puuttuu kuitenkin mahdollisuus siirtää tuomareita tuomioistuinsektorilta toiselle, kun toimivalta yleisten tuomioistuinten tuomareiden siirtämiseen esitetään annettavaksi korkeimmalle oikeudelle ja hallintotuomioistuinten tuomareiden siirtämiseen korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

104 §

Valtion tietohallinnon ohjaus

Valtiovarainministeriö voi määrätä 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtion tietohallinnon, tiedonkäsittelyn, sähköisten palveluiden, tietoliikenteen ja tietoturvallisuuden järjestämisestä.

Valtiovarainministeriön ohjaus ei koske kuitenkaan puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, poliisin ja pelastusviranomaisten toiminnallisia tietojärjestelmiä.

Sisäasiainministeriö esittää, että lakiehdotuksen 104 §:n 2 momentti muutettaisiin näin kuuluvaksi: ”Valtiovarainministeriön ohjaus ei koske kuitenkaan puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, poliisin, pelastusviranomaisten ja hätäkeskusten toiminnallisia tietojärjestelmiä.”

Puolustusministeriö ehdottaa, että toiminnalliset tietojärjestelmät määriteltäisiin 104 §:n perusteluissa. Puolustusministeriön tietohallintoyksikkö on sillä kannalla, että 104 § voitaisiin sisällyttää sähköisiä tieto- ja viestintäjärjestelmiä koskevaan 9 lukuun.

Myös liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota siihen, että esityksen 104 §:n valtion tietohallinnon ohjausta koskeva sääntely on läheisessä yhteydessä liikenne- ja viestintäministeriön toimialaa koskevan 9 luvun säännösten kanssa. Ministeriön mukaan sääntely muodostaa yhdessä toimivan kokonaisuuden. Siksi ministeriön mukaan on olennaista, että 104 §:ään sisältyvä sääntely on selkeästi rajattu koskemaan valtionhallinnon tietoturvaa.

Rajavartiolaitoksen esikunta pitää 104 §:n 2 momentissa olevaa rajavartiolaitoksen toiminnallisia tietojärjestelmiä koskevaa poikkeussäännösehdotusta kannatettavana ja oikeaan osuneena.

Viestintävirasto kiinnittää esimerkiksi 104 §:n kannalta huomiota siihen, että 106 §:n mukaan valtioneuvoston yleisistunto ratkaisee toimivaltaerimielisyydet hallinnonalojen kesken. Viestintävirasto kysyy, onko poikkeusoloissa näin moniportainen menettely mahdollista tai suotavaa vai voisiko valmiuslaissa määrittää yksiselitteisesti toimivallan.

AKAVA ry:n mukaan tulisi harkita myös terveydenhuollon aluetietojärjestelmien mainitsemista 104 §:n 2 momentissa, sillä niillä on yhä strategisempi merkitys. Säännöksellä on järjestön mukaan relevanssia enemmän muissa kuin epidemiasta johtuvissa lain soveltamistarpeissa.

105 §

Hallintoviranomaisten viestintä poikkeusoloissa

Kansalaisten tiedonsaannin turvaamiseksi ja viranomaisten viestinnän yhteensovittamiseksi 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtionhallinnon viestinnän välitön johto kuuluu valtioneuvoston kanslialle. Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa perustaa Valtion viestintäkeskus.

Valtioneuvoston kanslia ja Valtion viestintäkeskus voivat antaa viestinnän sisältöä koskevia määräyksiä valtionhallinnon viranomaisille.

Tämän lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtioneuvoston kanslia ja Valtion viestintäkeskus voivat velvoittaa valtioneuvoston alaisen viranomaisen tai kunnallisen viranomaisen

omassa viestinnässään julkaisemaan tietynsisältöisen viestin tai kieltää tietynsisältöisen viestin julkaisemisen.

Valtioneuvoston kanslia toteaa, että ehdotetussa 105 §:ssä säädettäisiin valtionhallinnon viestinnän välittömän johdon kuuluvan valtioneuvoston kanslialle poikkeusoloissa. Tähän ei ole kuitenkaan kanslian näkemyksen mukaan tällä hetkellä olemassa riittäviä resursseja. Vaikka käytännön viestintä poikkeusoloissa hajautetaan viranomaisille, tulee kanslian mielestä huolehtia kuitenkin myös siitä, että johtamisresurssitkin ovat riittävät. Johtamistehtävän hoitaminen edellyttää lisäksi toimivia välineitä, joita tulee myös ylläpitää säännöllisesti.

Puolustusministeriön tiedotusyksikkö pitää tärkeänä, että pääministerin päätösvallasta olisi nimenomainen maininta valmiuslain 105 §:ssä, jolloin viestinnällä olisi kaikissa oloissa riittävä poliittinen ohjaus. Yksikön mukaan säännöksen nykyinen muotoilu saattaa aiheuttaa ongelmia tilanteessa, jossa pääministeri syystä tai toisesta on estynyt tekemästä päätöksiä. Tällöin valmiuslain 105 §:n mukaan päätösvalta siirtyisi valtioneuvoston kansliassa astetta alemmaksi, mutta 106 §:n mukaan pääministerin tehtäviä hoitavalle henkilölle.

Päeesikunta puolestaan katsoo, että muissa kuin 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa tulisi täyden määräämävallan sijasta antaa valtioneuvoston viestintäorganisaatiolle ohjaava ja koordinoiva tehtävä. Päeesikunnalle tärkeää on myös puolustusvoimien edustajan kuuluminen valtioneuvoston viestinnän johtoryhmän kokoonpanoon.

Päeesikunta katsoo, että Valtion viestintäkeskuksen resurssien sitominen vasta valmiuslain toimivaltuuksien käytönoton hetkeen sisältää toiminnallisia riskejä ja voi pakottaa muita viranomaisia luomaan korvaavia resursseja ylläpitämään toiminnallisuutta, joka valtioneuvoston poikkeusolojen viestintäohjeen mukaan kuuluisi Valtion viestintäkeskukselle. Lisäksi Päeesikunta on sillä kannalla, ettei puolustusvoimien viestintäorganisaatiolla ole edellytyksiä luovuttaa poikkeusoloajan viestintäorganisaatioonsa kuuluvaa henkilöstä muille organisaatiolle varsinkaan sotilaallisissa poikkeusoloissa.

Viestinnän sääntelyn lisäksi Päeesikunta pitäisi toivottavana esimerkiksi kansallisen kriisikeskuksen organisaation sekä perustamisvastuun kirjaamista valmiuslakiin.

Sisäasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että 105 §:ssä on käytetty ilmaisua kansalainen, kun oikeampi muoto olisi väestö.

Viestintäviraston näkemyksen mukaan viestintä-termi on huomattavasti laaja-alaisempi kuin tiedotustoiminta.

106 §

Toimivallan ratkaiseminen

Edellä 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtioneuvoston yleisistunto ratkaisee pääministerin esityksestä hallinnonalojen välillä erimielisyyden siitä, minkä valtionhallinnon viranomaisen tai muun toimintayksikön käsiteltäväksi jokin asia kuuluu. Ministeriö ratkaisee erimielisyyden hallinnonalallaan.

Valtioneuvoston yleisistunto ja ministeriö hallinnonalallaan voivat poikkeusoloissa myös päättää, mikä valtioneuvoston alainen viranomainen hoitaa sellaisen tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi

tärkeän asian tai tehtävän, joka koskee useamman kuin yhden yksikön toimialaa tai josta ei ole erikseen säädetty.

Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskus pitää tärkeänä, että valmiuslaissa olisi selvät säännökset toimivallan ratkaisemisesta 106 §:n mukaisesti tilanteissa, joissa hallinnonalojen välillä on erimielisyyttä siitä, minkä valtionhallinnon viranomaisen tai muun toimintayksikön käsiteltäväksi jokin asia kuuluu.

107 §

Opetus ja koulutus

Tämän lain 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa opetusministeriö voi enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan määrätä perusopetuslaissa (628/1998), lukiolaissa (629/1998), ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (630/1998), ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998), vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998), ammattikorkeakoululaissa (351/2003) ja yliopistolaissa (645/1997) säädetyn opetus- ja muun toiminnan keskeytettäväksi tai siirrettäväksi toiselle paikkakunnalle, kun se on välttämätöntä väestön siirtämisen tai oleskelu- ja liikkumisrajoitusten vuoksi taikka muutoin väestön suojaamiseksi. Jos tietyn alueen väestöä siirretään 119 §:n nojalla muualle, valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että esi- ja perusopetuksen järjestämisestä siirretyille oppilaille vastaa tilapäisesti oppilaan asuinkunnan sijasta se kunta, jonka alueelle oppilas on siirretty.

Opetuksen ja koulutuksen turvaamiseksi 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan valtioneuvoston asetuksella rajoittaa opetuksen ja koulutuksen järjestäjien velvollisuuksia, jotka koskevat kaikille yhteisten aineiden opettamista, ateria- ja kuljetusetuuden antamista sekä majoitusta. Lisäksi opetusministeriö voi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain (672/2005) 3 §:n 1 momentin estämättä lykätä ylioppilastutkinnon järjestämistä enintään kuudella kuukaudella.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen toimenpiteiden vaikutukset toiminnan kustannuksiin voidaan ottaa huomioon opetustoimen valtionosuuksia ja -avustuksia myönnettäessä siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Opetusministeriö pitää opetusta ja koulutusta koskevien valtuussäännösten sisällyttämistä uuden valmiuslain 107 §:ään tarpeellisena ja ajankohtaisena. Pykälän 1 momentin 1. virkkeen luetteloon tulisi kuitenkin lisätä laki taiteen perusopetuksesta (633/1998). Esi- ja perusopetuksen järjestämisvelvollisuuden siirtoa koskeva 1 momentin viimeinen virke saattaa ministeriön käsityksen mukaan olla tarpeeton. Esi- ja perusopetuksen järjestämisvelvollisuus määräytyy oppilaan asuinkunnan mukaan. Jos väestönsiirron kohteena oleva kunta tulkitaan siirrettyjen oppilaiden asuinkunnaksi, opetuksen järjestämisvelvollisuus siirtyy kyseiselle kunnalle suoraan perusopetuslain nojalla.

Lisäksi opetusministeriö esittää pykälän 2 momentin 1. virkkeen muuttamista seuraavasti: "Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan välttämättömien opetus- ja koulutuspalveluiden turvaamiseksi rajoittaa mainitussa momentissa tarkoitettun toiminnan järjestäjälle säädettyä tai määrättyä opetus- tai muun toiminnan järjestämisvelvollisuutta sekä velvollisuutta ateria-, kuljetus- ja majoitusetuuksien järjestämiseen siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään."

Etelä-Suomen lääninhallituksen sivistysosasto on sillä kannalla, että 3 momentin valtionosuuksia ja -avustuksia koskeva lisäys on tarpeellinen ottaen huomioon opetustoimen valtionosuusjärjestelmän yksikköhintaperusteisen määräytymisen.

Oulun lääninhallituksen sivistysosaston mukaan voisi olla perusteltua, että opetusministeriöllä olisi toimivalta keskeyttää opetus toistaiseksi. Lisäksi osasto pitäisi johdonmukaisena, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjien velvollisuuksien rajaamisesta päättäisi sama taho kuin 1 momentissa tarkoitetusta opetuksen keskeyttämisestä.

16 luku

Sotilaallinen puolustusvalmius

Puolustusministeriön mukaan ehdotetussa 16 luvussa on huomioitu hyvin puolustusvoimien tarpeet lisätoimivaltuuksille valmiutta kohotettaessa ja sitä ylläpidettäessä.

108 §

Tavaroiden luovutusvelvollisuus

Sotilaallisen puolustusvalmiuden kohottamiseksi tai ylläpitämiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa jokainen on velvollinen luovuttamaan puolustusvoimien hallintaan sellaisia tavaroita, jotka ovat välttämättömiä joukkojen majoittumisen, linnoittamisen tai energiahuollon turvaamisen kannalta taikka muita puolustusvalmiuden kohottamisen ja ylläpitämisen kannalta välttämättömiä irtaimia esineitä.

109 §

Palvelujen suorittamisvelvollisuus

Sotilaallisen puolustusvalmiuden kohottamiseksi tai ylläpitämiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa yritykset, yhteisöt, laitokset sekä ammatin- ja elinkeinonharjoittajat ovat velvollisia suorittamaan puolustusvoimille muonitus-, majoitus-, korjaamo-, huolto-, rakentamis- ja muita vastaavia palveluja.

Tarkemmat säännökset suoritettavien palvelujen täytäntöönpanossa sovellettavasta menettelystä annetaan puolustusministeriön asetuksella.

Valtiovarain controller-toiminto on sillä kannalla, että 109 §:ään tulisi lisätä sähköisen viestinnän ja tiedonkulun käsittelypalvelut. Näiltä osin kumppanuusperiaatteen mukaisesti maassa oleva kapasiteetti otettaisiin tehokkaasti käyttöön kriisitilanteen hoidossa.

Pääesikunta katsoo, että 109 §:n palveluita koskevaa esimerkkiluetteloon tulisi lisätä kuljetuspalvelut. Edelleen yksityiskohtaisiin perusteluihin tulisi lisätä maininta siitä, että säännöksen tarkoittamat palvelut voivat tarvittaessa sisältää jopa laajaa teollisuustuotantoa, mm. massa- ja kulutusmateriaalin osalta.

110 §

Ajoneuvojen, alusten ja ilma-alusten luovutusvelvollisuus

Sotilaallisen puolustusvalmiuden kohottamisen tai ylläpitämisen sitä edellyttäessä 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa on:

- 1) moottorikäyttöisen ajoneuvon tai hinattavan ajoneuvon omistajan tai haltijan luovutettava omistamansa tai hallinnassaan oleva moottorikäyttöinen ajoneuvo tai hinattava ajoneuvo puolustusvoimien hallintaan;
- 2) ilma-aluksen omistajan, haltijan tai käyttäjän luovutettava omistamansa, hallinnassaan oleva tai käytössään oleva ilma-alus puolustusvoimien hallintaan;
- 3) moottoriveneen omistajan tai haltijan luovutettava omistamansa tai hallinnassaan oleva vene puolustusvoimien hallintaan;
- 4) aluksen omistajan, vuokraajan tai sen, joka käyttää tosiasiallista määräämisvaltaa aluksen liikennöintiin liittyvissä kysymyksissä, luovutettava alus puolustusvoimien hallintaan.

111 §

Alueiden ja tilojen luovutusvelvollisuus

Sotilaallisen puolustusvalmiuden kohottamiseksi tai ylläpitämiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa maa- ja vesialueen, rakennuksen taikka huone- tai varastotilan omistajan tai haltijan on luovutettava omistamansa tai hallinnassaan oleva maa- ja vesialue, rakennus taikka huone- tai varastotila puolustusvoimien tai liikenne- ja viestintäministeriön hallintaan. Valtioneuvoston asetuksella säädetään, missä kunnissa toimivaltuutta voidaan käyttää.

Vakituksessa asumiskäytössä olevan rakennuksen tai huoneiston hallinta on luovutettava vain erittäin painavien sotilaallisten syiden sitä edellyttäessä.

Puolustusvoimilla on oikeus 1 momentissa mainituilla alueilla ja tiloissa ryhtyä välittömästi tarvittaviin toimenpiteisiin varastotilojen, linnoituskohteiden, teiden ja muiden puolustuslaitteiden rakentamiseksi ja valmiuden ylläpitämiseksi.

112 §

Luovutusvelvollisuuden toteuttaminen

Puolustusvoimiin voidaan perustaa tämän lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa tässä luvussa tarkoitettujen luovutusvelvollisuuksien täytäntöönpanoa varten luovutuslautakuntia, joiden tehtävistä ja kokoonpanosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Tarkemmat säännökset luovutusvelvollisuuksien täytäntöönpanossa sovellettavasta menettelystä annetaan puolustusministeriön asetuksella.

Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskus on sillä kannalla, että ainakin ehdotetun 112 §:n nojalla annettavassa puolustusministeriön asetuksessa pitäisi olla selvä säännös niin sanottujen varattujen viljelijöiden ja tärkeysluokiteltujen yritysten erilaisesta kohtelusta. Keskuksen mukaan harjoituskokemus on osoittanut, että ajoneuvojen, tilojen ja henkilöiden varausmenettelyissä ja niiden koordinoinnissa on toivomisen varaa.

113 §

Liikkumis- ja oleskelurajoitukset

Sotilaallisten syiden vuoksi tai sivullisten suojaamiseksi vaaroilta 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan puolustusministeriön asetuksella kieltää tietyllä alueella tai kohteessa oleskelu ja liikkuminen taikka rajoittaa niitä.

Pääesikunta kiinnittää huomiota 113 §:n perusteluihin, joissa todetaan: "merimiinoitusalueen liikkumisrajoitusta ei voida toteuttaa aluevalvontalain 16 §:n nojalla suoja-alueen laajentamisen kautta taikka aluevalvontalain 26 §:n nojalla". Varsinkin viimeksi mainittu viittaus aluevalvontalain 26 §:n soveltumattomuudesta liikkumisrajoitusten määräämiseen on kyseisellä tavalla muotoiltuna Pääesikunnan mielestä harhaanjohtava.

Pääesikunta huomauttaa, että ennen valmiuslain toimivaltuuksien käyttöön saamista voi syntyä tilanteita, jolloin minkä tahansa sotilaallisten voimakeinojen käyttö, mukaan lukien merimiinoitteiden laskeminen, voi aiheuttaa vaaraa muulle vesiliikenteelle. Tällöin vesiliikenne on ehdottomasti aluevalvontaviranomaisen aloitteesta puolustusministeriön päätöksellä keskeytettävä. Valmiuslain toimivaltuuksien nojalla tapahtuva vesiliikenteen keskeyttäminen ja liikkumisrajoitukset ovat Pääesikunnan mukaan toki se tila, johon pyritään kriisin pitkittyessä ja valmiuslain tarkoitettujen poikkeusolojen ollessa olemassa.

Pääesikunta huomauttaa myös, että edellä mainitun kaltaisesta vesiliikenteen keskeyttämisestä ja liikkumiskiellon asettamisesta vaarallisella vesialueella on rantavaltion tehtävä Kansainvälisen Merioikeusyleissopimuksen 25 artiklan 3 kohdan mukainen ilmoitus viattoman kauttakulun tilapäisestä keskeyttämisestä.

Pääesikunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että ehdotetun 113 §:n yksityiskohtaisten perustelujen toisessa ja neljännessä kappaleessa todetaan, että puolustusvoimista annetun lain 2 b §:n nojalla voidaan rajoittaa liikkumista puolustusvoimien hallussa olevilla alueilla. Viidennessä, kuudennessa ja seitsemännessä kappaleessa todetaan, että puolustusvoimista annetun lain 2 b §:n nojalla voitaisiin ottaa valmiuden kohottamisen myötä perustettavia tärkeitä kohteita puolustusvoimien hallintaan. Pääesikunnan käsityksen mukaan kohteiden ottaminen puolustusvoimien hallintaan voi perustua tässä yhteydessä ainoastaan ehdotettuun 111 §:ään

Rajavartiolaitoksen esikunta toteaa, että rajavartiolaitoksen normaaliolojen aikaista toimintaa koskeva 113 §:ää vastaava säännös on rajavartiolain 71 §:ssä. Valmiuslakiin nyt sisällytettäväksi ehdotettava poikkeusoloja koskeva säännös on rajavartiolaitoksen esikunnan mukaan asianmukainen ottaen nimenomaan huomioon ne tilanteet, joissa 113 §:n mukaisia liikkumisrajoituksia voitaisiin ottaa käyttöön.

17 luku

Väestönsuojelu ja evakuointi

Etelä-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto pitää ehdotettuja muutoksia, sääntelyn täsmentämistä ja sen kokoamista yhteen erittäin tarpeellisina.

Oulun lääninhallituksen pelastusosasto toteaa, että pelastusviranomainen on 117, 118 ja 120 §:ssä laaja käsite ja se voi tarkoittaa alueen pelastuslaitoksen yksittäistä pelastajaa tai valtion pelastusviranomaisesta lääninhallituksessa tai sisäasianministeriössä. Ehdotetussa 115 §:ssä pelastusviranomainen taas on määritelty tarkemmin.

Oulun lääninhallituksen pelastusosasto ehdottaa 17 luvun pykälien soveltamisalan laajentamista koskemaan kaikkia 3 §:ssä tarkoitettuja poikkeusoloja. Osasto kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi valmiuslain 116 §:n perusteella voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella ydinvoimalaonnettomuudessa oleskelukielto alueelle, mutta 119 § ei mahdollistaisi väestönsiirtoa vaan siihen riittäisivät pelastuslain säädökset. Kunnat voivat osaston mukaan joutua lain 3 §:n 3 ja

4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa perustamaan johtokeskuksen vastaanottamaan ja asuttamaan ihmisiä.

Oulun lääninhallituksen pelastusosasto kiinnittää huomiota myös siihen, ettei lakiehdotukseen sisälly säännöksiä kuntien väestönsuojeluun ja evakuointiin liittyvistä velvollisuuksista poikkeusoloissa.

Itä-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetussa 17 luvussa sekä sen perusteluissa puhutaan väestönsuojeluyksiköistä tarkoittaen operatiivisia väestönsuojelumuodostelmia, joita perustetaan esimerkiksi sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustehtäviä varten. Yksikkö-termiä olisi osaston mukaan sekaannusten välttämiseksi edelleenkin tarkoituksenmukaista käyttää ainoastaan puhuttaessa väestönsuojelun toiminnallisista aluejaoista (suojelupiiri, -lohko ja -yksikkö).

114 §

Väestönsuojeluvollisuus

Tämän lain 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa jokainen Suomessa asuva, jolla on kotikuntalain mukaan kotikunta Suomessa ja joka on täyttänyt 18 mutta ei 68 vuotta, on velvollinen suorittamaan sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustehtäviä sekä väestönsuojeluorganisaation johto- ja erityistehtäviä taikka muita näihin rinnastettavia, väestön suojelemiseksi välttämättömiä tehtäviä.

Väestönsuojeluvollisuutta toimeenpantaessa otetaan huomioon 97 §:ssä tarkoitettut rajoitukset. Väestönsuojeluvollisuuden perusteella tehtävään työhön sovelletaan 99 §:ää. Tarkemmat säännökset väestönsuojeluvollisuuden täyttämisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Väestönsuojelun henkilökisteristä säädetään erikseen.

Sisäasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, ettei pykälästä tai sen perusteluista selkeästi käy ilmi, koskeeko velvoite myös hätäkeskuksissa poikkeusoloissa tarvittavaa lisä- ja varahenkilöstöä. Sisäasiainministeriö katsoo, että hätäkeskusten tarvitsema henkilöstö tulisi lukea väestönsuojelun erityishenkilöstöön ja asiasta ottaa selvyuden vuoksi nimenomainen maininta ainakin pykälän perusteluihin. Tämä tehtävä edellyttää erityistä koulutusta ja määritelmällä olisi merkitystä sovellettaessa pelastuslain väestönsuojelukoulutusta koskevia 53–57 §:ää

Etelä-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto pitää 114 §:ää pelastustoimen kannalta ehdotetun valmiuslain keskeisimpänä säännöksenä. Uudistettu säännös täsmentää osaston mukaan huomattavasti pelastustoimen organisaatioon varattujen henkilöiden tehtäviä. Lääninhallituksen pelastusosasto yhtyy ehdotettuihin muutoksiin pitäen niitä välttämättöminä.

Oulun lääninhallituksen pelastusosasto kiinnittää huomiota siihen, ettei väestönsuojelutehtäväksi ole määritelty johtopaikkojen tai esimerkiksi säännöstelyyn liittyvien jakelupaikkojen suojaustehtäviä. Osasto ehdottaa valmiuslakia täydennettäväksi siten, että väestönsuojeluun liittyvien johtopaikkojen ja muiden toimitilojen suojauksesta säädettäisiin erikseen erilaisissa poikkeusoloissa.

115 §

Pelastustoimessa tarvittavien tavaroiden luovutusvelvollisuus

Tämän lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa jokainen on väestönsuojelun toteuttamiseksi velvollinen luovuttamaan pelastuslaissa (468/2003) tarkoitettulle valtion tai pelastustoimen alueen pelastusviranomaiselle pelastus-, sammutus-, raivaus- ja ensiapukalustoa tai muita vastaavia pelastustoimen hoitamiseksi välttämättömiä tavaroita.

Etelä-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto huomauttaa, että pelastuslain 45 §:n mukaiset pelastusviranomaisen säännölliset toimivaltuudet voivat osoittautua joissakin tapauksissa riittämättömiksi poikkeusoloissa. Pelastusosasto katsoo, että tavaroiden luovutusvelvollisuuden olisi katettava myös 3 §:n 4 kohdassa mainitut poikkeusolot.

Pääesikunta pitää perusteltuna täsmentää myös luvun 17 luovutusvelvollisuuden toteuttamista samaan tapaan kuin 112 §:ssä säädettäisiin.

116 §

Oleskelurajoitukset väestön suojaamiseksi

Tämän lain 3 §:n 1, 2 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valtioneuvoston asetuksella voidaan tilapäisesti, enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan, kieltää oikeus oleskella tietyllä paikkakunnalla tai alueella, jos se on välttämätöntä ihmisten henkeä tai terveyttä uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

117 §

Väestönsuojeluun tarvittavien alueiden ja tilojen luovutusvelvollisuus

Väestönsuojelun toteuttamiseksi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa pelastusviranomaisen voi päätöksellään velvoittaa maa- ja vesialueen omistajan ja haltijan luovuttamaan kiinteistönsä rakennuksineen ja muine huone- ja varastotiloineen pelastusviranomaisen hallintaan.

Lain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voi pelastusviranomaisen päätöksellään velvoittaa kiinteistönomistajan tai -haltijan rakentamaan ja järjestämään väestön suojaamiseksi tilapäisiä väestönsuojia.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään, missä kunnissa 1 momentissa tarkoitettua toimivaltuutta voidaan käyttää taikka 2 momentissa tarkoitettuja suojia on rakennettava. Sisäasiainministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset 2 momentissa tarkoitettujen tilapäisten väestönsuojien ominaisuuksista.

Etelä-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto on sillä kannalla, että 117 §:ää olisi voitava soveltaa samoissa poikkeusoloissa kuin väestönsuojeluvollisuuttakin. Säännöstä olisi osaston mukaan siis voitava soveltaa myös erityisen vakavien suuronnettomuuksien (esimerkiksi suuri pato-onnettomuus tai ydinvoimalaräjähdyks) muodostamissa poikkeusoloissa. Lääninhallituksen pelastusosasto huomauttaa, että pelastuslain 45 §:n 1 momentin 3 kohdassa ei ole säädetty maa- ja vesialueiden luovuttamisvelvollisuudesta. Lääninhallituksen pelastusosasto pitää muutoin 1-3 momenteissa esitettyjä muutoksia tarpeellisina. Lääninhallituksen pelastusosasto kiinnittää

kuitenkin huomiota siihen seikkaan, että "tilapäisistä väestönsuojista" ei ole ollut lainsäädännössä mitään säännöstä 1.9.1999 kumotun väestönsuojelulain 9 b §:n (23.3.1990/304) 3 momentin jälkeen.

Oulun lääninhallituksen pelastusosasto on sillä kannalla, että tilapäissuojien rakentamisvelvollisuus olisi ulotettava koskemaan myös 3 §:n kohdan 2 poikkeusoloja. Ehdotetussa 2 momentissa määritelty tilapäisten suojien rakentamis- ja järjestämisvelvollisuus tulisi osaston mukaan säätää valtioneuvoston asetuksella kuten väestön siirtämisestä säädetään 119 §:ssä tai ainakin valtion pelastusviranomaisen päätöksellä. Osasto ehdottaa "tilapäisten suojien ominaisuudet" -ilmaisun korvattavaksi ilmaisulla "tilapäisten suojien rakenteesta ja teknisistä yksityiskohdista" (varusteista ja laitteista) kuten pelastustoimen säädöksissä säädetään väestönsuojista.

118 §

Pelastustoimen ja väestönsuojelun erityisjärjestelyt

Tämän lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa väestön suojaamiseksi ja väestönsuojelun johtamisen tehostamiseksi pelastustoimen viranomaiset perustavat johtokeskuksia sekä sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustehtäviä tai muita näihin rinnastettavia, väestön suojaamiseksi välttämättömiä tehtäviä varten väestönsuojeluyksiköitä.

Sisäasiainministeriö voi 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa tilapäisesti päätöksellään velvoittaa pelastustoimen tehtäviä hoitavan viranomaisen huolehtimaan muistakin velvollisuuksista ja tehtävistä sekä päätöksellään muuttaa pelastuslaissa tarkoitettujen pelastusviranomaisten sekä edellä 1 momentissa tarkoitettujen johtokeskusten ja väestönsuojeluyksiköiden johto- ja alistussuhteita, jos se on välttämätöntä pelastustoimen hoitamisen turvaamiseksi.

Sisäasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että valmiuslain kannalta olennaiset kuntien johtokeskukset on mainittu pykälän perusteluissa, mutta ei lakitekstissä. Pykälän sanamuoto ja sen perustelut ovat näin ollen ristiriidassa keskenään. Lisäksi lakiehdotuksessa käytetään ilmaisua "väestönsuojeluyksikkö". Samoin perusteluiden mukaan väestönsuojeluyksiköitä voitaisiin tarvita väestön suojaamiseksi välttämättömiä tehtäviä varten. Ministeriö toteaa, että asiayhteyden perusteella tässä lienee tarkoitettu puhua operatiivisista väestönsuojelumuodostelmista väestönsuojelun toiminnallisten aluejakojen sijaan.

Sisäasiainministeriö esittääkin, että lakiehdotuksen 118 §:n 1 momentti muutettaisiin näin kuuluvaksi: "Tämän lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa väestön suojaamiseksi ja väestönsuojelun johtamisen tehostamiseksi pelastustoimen viranomaiset ja kunnat perustavat johtokeskuksia sekä sammutus-, pelastus-, ensiapu-, huolto-, raivaus- ja puhdistustehtäviä tai muita näihin rinnastettavia, väestön suojaamiseksi välttämättömiä tehtäviä varten väestönsuojelumuodostelmia."

Etelä-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto katsoo, että 118 §:ää olisi voitava soveltaa samoissa poikkeusoloissa kuin väestönsuojeluvollisuuttakin. Osasto toteaa, että kuntien ja alueen pelastustoimen johtokeskuksia, joissa toiminta on mahdollista kaikissa poikkeusoloissa, on perustettu pelastuslain 64 §:n nojalla.

Oulun lääninhallituksen pelastusosasto kiinnittää huomiota siihen, että kunnat perustavat johtokeskuksen sekä kunnan eri hallinnonalat ensiapu- huolto-, raivaus- ja puhdistustehtäviä varten väestönsuojelumuodostelmia. Tehtävästä eivät siis osaston mukaan huolehdi

pelastusviranomaiset, kuten lakiehdotukseen on kirjoitettu. Pykälän lakiteksti on siten ristiriidassa lain yksityiskohtaisten perustelujen kanssa. Osaston mukaan ehdotettu 2 momentti voi johtaa epäselvyyksiin kunnan johtokeskuksen ja alueen pelastustoimen johtokeskuksen johtamistoimintojen välillä poikkeusoloissa, jossa kummatkin johtokeskukset käyttävät väestönsuojelutehtäviin samoja väestönsuojelun organisaatioita (piirejä, lohkoja ja yksiköitä) sekä väestönsuojelumuodostelmia. Osaston mukaan pykälää selkeyttäisi nimenomainen maininta siitä, että kunta johtaa alueellaan toimintaa poikkeusoloissa.

119 §

Väestön siirtäminen

Tämän lain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää, että tietyn alueen väestön tai osan väestöstä on siirryttävä muualle, jos se väestön turvallisuuden kannalta on välttämätöntä.

Sisäasiainministeriö pitää varautumisen kannalta välttämättömänä, että väestönsiirroista vastaava viranomainen määrittää ennalta myös ehdotetussa valmiuslaissa. Tämän vuoksi sisäasiainministeriö esittää, että asia todettaisiin nykyisen valmiuslain tapaan ainakin pykälän perusteluissa.

Etelä-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto on sillä kannalla, että suuronnettomuuksissa väestö on evakuoitavissa pelastusviranomaisen säännönmukaisin toimivaltuuksin. Osasto kiinnittää huomiota siihen, ettei säännöksessä ole määritelty viranomaista, jolle toimivaltuudet evakuoinnin järjestämiseksi voidaan antaa.

Ahvenanmaan lääninhallitus ja Ahvenanmaan maakunnan hallitus huomauttavat, että päätös maakunnassa asuvien henkilöiden siirtämisestä maakunnan ulkopuolella sijaitsevalle paikkakunnalle voidaan tehdä vain maakunnan hallituksen suostumuksella.

120 §

Siirretyn väestön huollon järjestäminen

Tämän lain 119 §:ssä tarkoitettujen järjestelyiden toteuttamiseksi pelastusviranomainen voi päätöksellään velvoittaa yksityisen henkilön, yrityksen, yhteisön tai laitoksen luovuttamaan siirretyn väestön majoituksen, muonituksen ja muun huollon kannalta välttämätöntä omaisuutta sekä huonetiloja siirretyn väestön tilapäistä majoittamista varten.

Sisäasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että lakiehdotuksen mukaan vastuu siirretyn väestön huollon järjestelyistä on osoitettu pelastusviranomaiselle. Nykyisessä valmiuslaissa tämä tehtävä on annettu tarkemmin yksilöimättä viranomaisille. Ehdotettua muutosta ei ole erikseen perusteltu.

Pelastustoimesta annetun valtioneuvoston asetuksen (787/2003) 6 §:n 16 kohdan mukaan kunnan ja kuntayhtymien eri toimialoista vastaavat virastot ja laitokset vastaavat muun muassa evakuoituneen väestön majoituksesta, muonituksesta, vaatuksesta ja muusta perushuollosta, väestönsuojelusta tarvittavasta raivaus- ja puhdistustoiminnasta sekä ensiavusta ja näihin tehtäviin tarvittavan väestönsuojeluorganisaation valmisteluista.

Sisäasiainministeriö ja Oulun lääninhallituksen pelastusosasto toteavat, että voimassa olevien säännösten ja ohjeiden mukaan 120 §:ssä tarkoitettu tehtävä on osoitettu lähinnä kuntien sosiaali- ja terveystoimen viranomaisille. Sisäasiainministeriö ei edellä sanotun perusteella pidä ehdotettua muutosta tarkoituksenmukaisena. Vastuu siirretyn väestön majoituksesta ja muonituksesta ja muusta huollosta sekä niiden järjestämisestä tulisi säilyttää edelleen kunnan tai kuntayhtymien viranomaisilla. Sisäasiainministeriö esittää, että lakiehdotuksen 118 §:n 1 momentti muutettaisiin näin kuuluvaksi: ”Tämän lain 119 §:ssä tarkoitettujen järjestelyiden toteuttamiseksi asianomainen viranomainen voi päätöksellään velvoittaa yksityisen henkilön, yrityksen, yhteisön tai laitoksen luovuttamaan siirretyn väestön majoituksen, muonituksen ja muun huollon kannalta välttämätöntä omaisuutta sekä huonetiloja siirretyn väestön tilapäistä majoittamista varten.”

Myös Etelä-Suomen lääninhallituksen pelastusosasto kiinnittää huomiota siihen, että huollon osalta sosiaaliviranomainen voisi olla vaihtoehtoinen viranomainen, jolla olisi toimivaltuudet tehtävien hoitamiseksi.

III OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

18 luku

Täytäntöönpano

121 §

Tärkeysäärittelyjen yhteensovittaminen

Valtioneuvoston asetuksella voidaan 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa antaa yhteensovittavia säännöksiä tämän lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittavien toimenpiteiden ensisijaisuus-, kiireellisyys- ja muusta tärkeysäärittelystä.

122 §

Viranomaisten tarkastus- ja tiedonsaantioikeus

Tämän lain 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa lain täytäntöönpanosta huolehtivalla viranomaisella on oikeus tehdä tarkastuksia tämän lain tai sen nojalla annettujen säädösten noudattamisen valvomiseksi ja saada salassapitosäännösten estämättä tarkastuksen toimittamiseksi välttämättömiä tietoja. Tarkastuksen toimittajalla on tarkastusta varten oikeus päästä sellaisiin tiloihin, jotka eivät kuulu kotirauhan piiriin.

123 §

Virka-apu

Poliisin on annettava tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten täytäntöönpanossa tarvittavaa virka-apua tämän lain täytäntöönpanosta vastaaville viranomaisille.

124 §

Tiedotusten julkaisuvelvollisuus

Julkaisija ja ohjelmatoiminnan harjoittaja ovat velvollisia korvauksetta julkaisemaan tai lähettämään valtioneuvoston, ministeriön, lääninhallituksen, työvoima- ja elinkeinokeskuksen, kunnanhallituksen sekä sotilas- tai pelastusviranomaisen tämän lain soveltamista tai noudattamista koskevat tiedotukset, jotka tämän lain tarkoituksen saavuttamiseksi on saatettava nopeasti koko väestön tai tietyn alueen asukkaiden tietoon. Tällainen tiedotus on viivytyksettä sellaisenaan julkaistava asianomaisessa aikakautisessa julkaisussa, verkkojulkaisussa tai ohjelmassa.

Viestintävirasto toteaa, että sen tehtävänä on seurata ja tiedottaa normaalioloissakin laajasti tietoverkkoihin liittyvistä häiriöistä ja uhkista. Tämän vuoksi Viestintäviraston lisääminen pykälään olisi viraston mukaan perusteltua.

Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskus pitää työvoima- ja elinkeinokeskusten ottamista viranomaisluetteloon tärkeänä. Keskus toteaa oikean ja oikea-aikaisen tiedotuksen merkityksen poikkeusoloissa yhä korostuvan.

125 §

Varastoja koskeva luovutusvelvollisuuden rajoitus

Käytettäessä tämän lain mukaisia toimivaltuuksia ei säännöstely- tai luovutusmääräyksiin saa ilman pakottavaa syytä rajoittaa ammattimaisen liikenteen tai maatilatalouden harjoittajan oikeutta pitää hallussaan poltto- ja voiteluaineita, kiinteistönomistajan tai -haltijan oikeutta pitää hallussaan lämmitykseen tarvittavia polttoaineita taikka yksityishenkilön tai väestönsuojan omistajan tai haltijan oikeutta pitää hallussaan väestön toimeentulolle välttämättömiä tavaroita, jotka on ennakolta varastoitu käytettäväksi poikkeusoloissa varaston omistajan liikenteen harjoittamiseen, maatilataloudessa, lämmityksessä tai kotitaloudessa taikka väestönsuojassa suojattavien henkilöiden huoltoon.

Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskus ja Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry pitävät hyvänä ehdotuksen 125 §:n varastoja koskevaa luovutusvelvollisuuden rajoitusta.

19 luku

Korvaukset ja oikeusturva

126 §

Korvaus omistusoikeuden tai käyttöoikeuden siirrosta

Jos joku on tämän lain 14, 32, 33, 43 tai 44 §:n, 59 §:n 1 momentin 1 kohdan, 62, 75 tai 76 §:n, 77 §:n 3 tai 4 momentin, 82–85, 108–111, 115, 117 tai 120 §:n nojalla toteutetun toimenpiteen johdosta kärsinyt vahinkoa, jota hänelle ei korvata muun lain nojalla, suoritetaan hänelle vahingosta kohtuullinen korvaus valtion varoista. Sovellettaessa 44 §:ssä tarkoitettua toimivaltuutta 3 §:n 3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa on vahingosta kuitenkin aina suoritettava täysi korvaus.

Korvausta maksettaessa noudatettavasta menettelystä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Maa- ja metsätalousministeriön käsityksen mukaan lakiehdotuksen 126 §:ään sisältyvät korvaussäännökset ovat sinänsä johdonmukaisia. Kahden erilaisen korvausperusteen sisällyttäminen lakiin saattaa kuitenkin ministeriön mukaan olla omiaan lisäämään säännösten tulkinnanvaraisuutta. Kohtuullinen korvaus on jo sellaisenaan käsitteenä tulkinnanvarainen, joka voi johtaa erilaisiin tulkintakäytäntöihin ja vaarantaa yhdenvertaisen kohtelun vaatimusta. Maa- ja metsätalousministeriön mielestä selvempää ja perustuslain hengen mukaista olisi, että korvausperiaate säilytettäisiin nykyisellään täyden korvauksen mukaisena.

Myös Elinkeinoelämän keskusliitto EK katsoo, että lähtökohtana tulee olla täyden korvauksen periaate. Tästä voitaisiin poiketa mm. valtionaloudellisista tai kansantaloudellisista syistä. Tällöin korvaus suoritettaisiin kohtuullisen korvauksen periaatteen mukaan. Järjestö haluaa kiinnittää huomiota myös siihen, että vahingonkorvausta koskevat säännökset saattavat aiheuttaa tulkintaongelmia muun muassa sen suhteen, missä laajuudessa korvausta suoritetaan eli korvataanko välittömän vahingon lisäksi myös välillinen vahinko.

Suomen Pankkiyhdistys ry ei pidä onnistuneena ratkaisuna sitä, että korvauksen kohtuullisuuden arvioisi maksaja.

VR-yhtymä Oy kiinnittää huomiota siihen, ettei 126 §:ssä ole mainintaa korvauksista tilanteessa, jossa rautatieyritykselle on asetettu velvoitteita ehdotetun 81 §:n nojalla. Tämä on yhtiön mukaan merkittävä ja periaatteellinen puute.

127 §

Korvaus työtapaturmasta ja ammattitaudista

Tämän lain nojalla annettuun määräykseen perustuvassa työtehtävässä sattunut työtapaturma tai siinä saatu ammattitauti korvataan sen mukaan kuin tapaturmavakuutuslaissa (608/1948) säädetään, jollei korvaus muun lain tai sopimuksen perusteella ole suurempi.

128 §

Muutoksenhaku

Muutoksen hakemisesta tässä laissa tarkoitettuun päätökseen säädetään hallintolainkäyttölaissa (586/1996). Hallintopäätöstä on kuitenkin noudatettava heti valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, ettei ehdotetun 128 §:n tai sen perustelujen valossa ole selvää noudatettaisiinko hallintolainkäyttölain 7 §:n mukaista valitustietä myös silloin, jos valittamisesta jonkin viranomaisen päätöksistä on muutoin erikseen toisin säädetty. Samoin hallinto-oikeuden mukaan on epäselvää, haetaanko kunnan toimielimen päätöksiin valmiuslaissa tarkoitetuissa asioissa muutosta hallintolainkäyttölain mukaisessa järjestyksessä hallintovalituksin vai kuntalain mukaisesti kunnallisvalituksena. Hallinto-oikeus pitäisi tarpeellisena jo normaalioloissa selvittää, ovatko valitustiet sekä erityisesti valinta valituslajien osalta (kunnallis- vai hallintovalitus) yksiselitteisiä.

Vaikka valmiuslain mukaisten valitusasioiden määrä ei ole ennakoitavissa, olisi Helsingin hallinto-oikeuden mukaan syytä harkita myös kevennetyn kokoonpanon käyttöä tilanteessa, jossa valitusasioita tulisi käsiteltäväksi suuri määrä. Hallinto-oikeus huomauttaa, että hallintolain-

käytössä täytäntöönpanokieltihakemukset voidaan joissakin tapauksissa ratkaista kevennetyissä kokoonpanoissa. Hallituksen esityksessä laiksi hallinto-oikeuslain muuttamisesta (HE 85/2005 vp) onkin ehdotettu otettavaksi hallinto-oikeuslain 12 §:n 3 momenttiin yleissäännös yhden tuomarin kokoonpanosta täytäntöönpanoa koskevasta määräyksestä päätettäessä. Esityksessä ehdotetun hallinto-oikeuslain uuden 12 b §:n mukaan yhden tuomarin ratkaisulta annettaessa lopullinen asiaratkaisu valitusasiassa olisi sitä vastoin rajattu tiettyihin erityistilanteisiin. Hallinto-oikeuden mukaan olisi harkittava, tulisiko ehdotetun valmiuslain 19 lukuun lisätä supistetun ratkaisukokoonpanon mahdollistavia säännöksiä valitusasioissa annettavia lopullisia päätöksiä tehtäessä.

Hämeenlinnan ja Turun hallinto-oikeudet pitävät ehdotetun pykälän 2 momentin päätöksen täytäntöönpanokelpoisuutta koskevaa säännöstä perusteltuna. Tuomioistuinten mukaan lienee selvää, että valmiuslain tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittaviin toimenpiteisiin on voitava ryhtyä mahdollisesta valituksesta huolimatta. Kansalaisten oikeusturvan kannalta on kuitenkin hyvä, että valitusviranomaisella on myös näissä tapauksissa toimivalta antaa täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä.

Turun hallinto-oikeuden mielestä toimikunnan ehdotus on kannatettava. Se on samansuuntainen kuin viime vuosina hallintolainkäytön uudistuksissa noudatettu periaate, jonka tavoitteena on korostaa alueellisten hallinto-oikeuksien asemaa yleisinä hallintotuomioistuimina.

129 §

Oikaisuvaatimus tieliikenteen polttonesteen säännöstelyssä

Kihlakunnan liikenteen polttoaineyksikön 68 §:n 3 momentin nojalla tekemään päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta. Hakija voi kuitenkin kirjallisesti vaatia päätökseen oikaisua. Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Päätökseen, johon oikaisua haetaan, on liitettävä oikaisuvaatimusosoitus. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden asiassa antamaan päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta.

Helsingin hallinto-oikeus ja Turun hallinto-oikeus esittävät harkittavaksi, voitaisiinko oikaisumenettelyä hallinto-oikeuteen tehtävää valitusta edeltävänä oikeusturvakeinona käyttää muutoinkin kuin ehdotuksen 129 §:ssä mukaisessa laajuudessa. Turun hallinto-oikeuden mukaan ainakin niissä tilanteissa, joissa päätöksen valmiuslain nojalla tekisi kunnan viranomainen, olisi tarkoituksenmukaista, että asia ennen hallinto-oikeudelle tehtävää valitusta olisi käsiteltävä hallinnon sisäisessä oikaisumenettelyssä.

20 luku

Rangaistussäännökset

130 §

Säännöstelyrikos

Rangaistus viranomaisen tämän lain nojalla antaman säännöstelymääräyksen rikkomisesta ja sen yrittämisestä säädetään rikoslain (39/1889) 46 luvun 1–3 §:ssä.

131 §

Valmiuslakirikkomus

Joka tahallaan tai huolimattomuudesta

- 1) jättää noudattamatta työnvälityspakkoa koskevan 89 §:ssä säädetyn velvollisuuden, irtisanomista koskevan 92 §:ssä säädetyn velvollisuuden tai työehtoja koskevan 99 §:n 1 momentissa säädetyn velvollisuuden,
- 2) laiminlyö täyttää 93 §:n nojalla määrätyn työvelvollisuuden tai 114 §:n nojalla määrätyn väestönsuojelovelvollisuuden tai laiminlyö 102 §:ssä säädetyn velvollisuuden siirtyä,
- 3) laiminlyö täyttää tämän lain 108, 110, 111, 115, 117 tai 120 §:n nojalla määrätyn luovutusvelvollisuuden tai 109 §:n nojalla määrätyn suorittamisvelvollisuuden, taikka
- 4) rikkoo tämän lain 113 tai 116 §:n nojalla annettua liikkumis- tai oleskelukieltoa tai -rajoitusta, on tuomittava *valmiuslakirikkomuksesta* sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

21 luku

Voimaantulo

132 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan 22 päivänä heinäkuuta 1991 annettu valmiuslaki (1080/1991) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

2. Laki puolustustilalain 2 ja 30 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 22 päivänä heinäkuuta 1991 annetun puolustustilalain (1083/1991) 2 §:n 1 momentti ja 30 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 2 §:n 1 momentti laissa 199/2000, seuraavasti:

2 §

Puolustustila saatetaan voimaan ja sen voimassaoloa jatketaan tasavallan presidentin asetuksella. Asetuksessa säädetään, miltä osin 2 ja 3 luvun säännöksiä sovelletaan. Niitä saadaan säätää sovellettaviksi vain siltä osin kuin se on välttämätöntä tämän lain tarkoituksen saavuttamiseksi, jos valmiuslaissa (/20) säädetyt toimivaltuudet eivät siihen riitä.

30 §

Tilapäiseen työntekoon voidaan 25 §:n 2 momentin nojalla määrätä jokainen 23 §:ssä tarkoitettulla alueella asuva tai oleskeleva henkilö, joka on täyttänyt 18 vaan ei 68 vuotta. Tilapäiseen työntekoon määrätty voidaan tarvittaessa velvoittaa käyttämään omia työvälineitään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3. Laki poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnasta

Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitävät perusteltuna, että sosiaalihuollon valmiuden suunnittelu tulee terveydenhuollon rinnalle neuvottelukunnan tehtäväksi.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää erittäin tärkeänä, että kansalaisten hyvinvointia ja sen edellytyksiä tukeva palvelutoiminta ja ohjaukseen liittyviä elementtejä sisällytetään myös poikkeusolojen ohjausjärjestelmän keskeiseksi osaksi poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan laajentumisella. Osaston mukaan on perusteltua vahvistaa sosiaalihuollon statusta, roolia ja tehtäviä.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto kiinnittää huomiota siihen, että neuvottelukunnan kokoonpanoon tulisi kuulua kattavasti kaikki toimialueet, kuten sosiaali- ja terveydenhuolto sekä ympäristöterveydenhuolto. Lisäksi keskeisenä alueellisena koordinoivana ja yhteen sovittavana turvallisuusviranomaisena lääninhallitusten edustus neuvottelukunnassa tulisi osaston mukaan turvata jatkossakin.

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan kokoonpanosta ja tehtävistä.

2 §

Neuvottelukunnan tehtävät

Valtioneuvosto voi sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä asettaa enintään viideksi vuodeksi kerrallaan poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan suunnittelemaan ja valmistelemaan sosiaali- ja terveydenhuollon hoitamista poikkeusoloissa sekä niitä normaaliolojen valmiuteen liittyviä asioita ja tukitoimia, joiden järjestäminen normaalioloissa muodostaa perustan poikkeusoloihin varautumiselle.

Poikkeusolojen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnalla on oikeus saada toimintaansa varten välttämättömät tiedot viranomaisilta ja yhteisöiltä sen estämättä, mitä salassapidosta tai tietojen luovuttamisesta muualla laissa säädetään.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä asioiden käsittelystä neuvottelukunnassa.

3 §

Neuvottelukunnan kokoonpano

Neuvottelukunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja tarpeellinen määrä jäseniä. Neuvottelukunnan puheenjohtajana toimii sosiaali- ja terveysministeriön kansliapäällikkö. Muiden jäsenten tulee edustaa neuvottelukunnan toimialan kannalta tarpeellisia viranomaisia ja muita yhteisöjä.

Neuvottelukunta voi asettaa jaostoja, työryhmiä tai muita tarpeellisia toimielimiä sekä ottaa tarvittavat sihteerit sekä kuulla asiantuntijoita.

4 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 .

4. Laki ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa annetun lain 13 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 30 päivänä joulukuuta 1993 ulkomaisen luotto- ja rahoituslaitoksen toiminnasta Suomessa annetun lain (1608/1993) 13 a §, sellaisena kuin se on laissa 485/2003, seuraavasti:

13 a §

Varautuminen

Ulkomaisen luottolaitoksen sivukonttorin ja sellaisen ulkomaisen rahoituslaitoksen sivukonttorin, joka pääasiallisena liiketoimintanaan tarjoaa maksukortti- ja maksamispalveluja, tulee varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa osallistumalla rahoitusmarkkinoiden valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Sivukonttorin varautumisvelvoitteen täyttämisestä on esitettävä Rahoitustarkastukselle riittävä selvitys.

Tässä pykälässä säädetty velvoite ei koske 3 ja 4 §:ssä tarkoitettua luotto- ja rahoituslaitoksen sivukonttoria siltä osin kuin sivukonttori on luotto- tai rahoituslaitoksen kotivaltion lainsäädännön nojalla varmistanut tehtäviensä hoitamisen poikkeusoloissa 1 momenttia vastaavalla tavalla ja esittänyt siitä Rahoitustarkastukselle riittävän selvityksen.

Jos 1 momentista aiheutuvat tehtävät edellyttävät sellaisia toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä 1 momentissa tarkoitettua sivukonttorin toiminnasta ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, tällaiset kustannukset voidaan korvata huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa (1390/1992) tarkoitettua huoltovarmuusrahastosta.

Rahoitustarkastus voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta. Rahoitustarkastus voi niin ikään antaa yleisen edun vuoksi tarpeellisia ohjeita 2 momentissa tarkoitettua sivukonttoria koskevan varautumisvelvoitteen täyttämistä siltä osin kuin velvoitteen täyttämistä ei ole varmistettu luotto- tai rahoituslaitoksen kotivaltion lainsäädännön nojalla.

Suomen Pankki pitää Suomessa toimivien ulkomaisten luotto- ja rahoituslaitosten sivukonttorien varautumisvelvollisuutta koskevaa lisäystä tarkoituksenmukaisena

5. Laki ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetun lain 63 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 17 päivänä maaliskuuta 1995 ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetun lain (398/1995) 63 a §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 488/2003, seuraavasti:

63 a §

Vakuutusvalvontavirasto voi antaa ohjeita 1 momentin soveltamisesta. Vakuutusvalvontavirasto voi niin ikään antaa yleisen edun vuoksi tarpeellisia ohjeita 2 momentissa tarkoitettua edustustoa koskevan varautumisvelvoitteen täyttämistä siltä osin kuin velvoitteen täyttämistä ei ole varmistettu ulkomaisen vakuutusyhtiön kotivaltion lainsäädännön nojalla.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Sosiaali- ja terveysministeriö huomauttaa vakuutusyhtiölainsäädännön uudistusta valmistelevalle työryhmälle päädyttyä siihen, että yleisen edun käsite on liian tulkinnanvarainen käytettäväksi lakitekstissä.

6. Laki arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 17 päivänä toukokuuta 1991 arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain (826/1991) 13 §:n 1 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa 795/2000, seuraavasti:

13 §

Arvopaperikeskuksen tehtävät

Arvopaperikeskus hoitaa arvo-osuusjärjestelmän yhteisiä tehtäviä. Näiden tehtävien hoitamiseksi arvopaperikeskus:

1) ylläpitää arvo-osuusjärjestelmän toiminnan edellyttämiä keskustietojärjestelmiä Suomessa sijaitsevien laitteiden ja ohjelmistojen avulla;

Suomen Pankki pitää arvopaperikeskuksen varautumisvelvollisuutta koskevaa lisäystä tarkoituksenmukaisena. Pankin mielestä lakitekstin "arvo-osuusjärjestelmän toiminnan edellyttämät tietojärjestelmät" -käsitteen tulisi selkeästi sisältää myös arvo-osuuksien toimitus- ja selvitysjärjestelmän ytimen.

Suomen Pankki huomauttaa, että Suomen niin sanotun nettoutuslain mukaisesti valtiovarainministeriön on yksilöitävä ja ilmoitettava komissiolle ne selvityksen lopullisuudesta maksujärjestelmissä ja arvopaperien selvitysjärjestelmissä annetun direktiivin (settlement finality) soveltamisalaan kuuluvat järjestelmät, joihin sovelletaan Suomen lakia. Komissiolle on ilmoitettu OM- ja RM-selvitys- ja toimitusjärjestelmät, ei arvo-osuusrekistereitä. Pankin mukaan johdonmukaista olisi, että sääntely kattaisi kokonaisuuden. Varakopiot rekistereistä on minimivaatimus.

Lisäksi Suomen Pankki kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan keskuspankin vuonna 2001 päättämän politiikkalinjauksen mukaan rahoitusmarkkinoiden infrastruktuurin, johon kuuluvat myös arvopaperikeskuksen toiminnot, on sijaettava euroalueella.

Euroopan keskuspankki pitää tärkeänä on erityisesti sitä, että eurojärjestelmän vakuuksien selvitystä ja säilytystä varten käyttämiin arvopaperikaupan selvitysjärjestelmiin sovelletaan jonkin euroalueeseen kuuluvan valtion lakia sen varmistamiseksi, että eurojärjestelmän operaatioissa

käytettävien hyväksyttävien vakuuksien asettaminen ja realisointi kuuluvat euroalueen lain alaisuuteen. Tämän lisäksi säännöstä, jonka mukaan vaaditaan, että tällainen infrastruktuuri on sijoitettava tiettyyn maahan eikä yleensä euroalueelle, kannattaa keskuspankin mukaan harkita huolellisesti. Koska vakuuksien käsittely on yhteinen asia eurojärjestelmässä, jonka erottamaton osa Suomen Pankki on, on keskuspankin mukaan loogista, että vakuuksia koskeva infrastruktuuri voi sijaita missä tahansa euroalueella, kuten vuonna 2001 julkaistussa eurojärjestelmän politiikkalinjauksessa esitetään.

Rahoitustarkastus kiinnittää huomiota siihen, että säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa arvo-osuusrekisteriä verrataan kiinteistörekisteriin esitettäessä perusteluja sille, että keskeisten tietojenkäsittelylaitteiden sijoituspaikan tulee olla Suomessa. Rahoitustarkastus huomauttaa kuitenkin erona olevan se, että kiinteistörekisteristä kirjaukset arvo-osuusjärjestelmään perustuvat useimmiten erillisen selvitysjärjestelmän käyttöön. Esillä olevassa sääntelyssä tätä eroa ei Rahoitustarkastuksen mukaan kuitenkaan ole otettu huomioon arvopaperimarkkina-alueissa tarkoitetun selvitysyhteisön osalta. Lisäksi perusteluissa mainittu riittävän osaamisen ylläpitäminen Suomessa olisi syytä nostaa lakitekstiin.

Suomen Arvopaperikeskus Oy toteaa jakavansa toimikunnan käsityksen arvo-osuusjärjestelmän merkityksestä arvopapereiden omistajien oikeusaseman turvaamisessa. Arvopaperikeskuksen pääkoneella ja sen ohjelmistolla, jotka käytännön syistä sijaitsevat lähellä varsinaista liiketoimintaa, on yhtiön harjoituskokemusten mukaan kuitenkin huomattavasti vähemmän merkitystä poikkeusoloissa kuin varalaitteistolla ja sen ohjelmistolla. Jos halutaan turvata arvo-osuuksien omistustietojen säilyminen poikkeusoloissa, varautumislainsäädännössä on yhtiön mukaan syytä keskittyä varajärjestelmiin eikä pääjärjestelmiin.

Suomen Arvopaperikeskus Oy pitää yhtiön pääkoneen sijaintivaltion normaalioloissa määrittelevää säännöstä erittäin poikkeuksellinen. Yhtiö toteaa käsityksensä, että esimerkiksi euroalueen yhteinen keskuspankkirahan maksujärjestelmä Target2 tullaan sijoittamaan kokonaan Suomen ulkopuolelle, kun kansallinen keskuspankin maksujärjestelmä (BoF RTGS) korvataan vuonna 2008 euroalueen yhteisellä järjestelmällä. Yhtiö on sillä kannalla, että arvo-osuusjärjestelmää koskevan sääntelyn tulisi olla yhteneväinen rahoitusmarkkinoiden yleisen sääntelykehikon kanssa.

Suomen Arvopaperikeskus Oy:n mukaan varautumiseen liittyvillä vaatimuksilla ei pitäisi sulkea Suomen markkinoita, suomalaisia sijoittajia tai yhtiöitä eurooppalaisen yhdentymiskehityksen etujen ulkopuolelle. Suomen ei myöskään yhtiön mukaan tulisi valita ratkaisuja, jotka ovat ristiriidassa EU:n rahoitusmarkkinoiden kehitystä koskevien tavoitteiden kanssa.

Suomen Arvopaperikeskus Oy on sillä kannalla, että arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain 13 §:n muutosehdotuksesta tulisi luopua esityksen jatkovalmistelussa.

Liite

Lausunnon mietinnöstä ovat antaneet:

Tasavallan presidentin kanslia
 Valtioneuvoston kanslia
 Ulkoasiainministeriö
 Sisäasiainministeriö
 Puolustusministeriö
 Valtiovarainministeriö
 Opetusministeriö
 Maa- ja metsätalousministeriö
 Liikenne- ja viestintäministeriö
 Kauppa- ja teollisuusministeriö
 Sosiaali- ja terveysministeriö
 Työministeriö
 Ympäristöministeriö
 Valtioneuvoston oikeuskansleri
 Eduskunnan oikeusasiamies
 Keskustan eduskuntaryhmä
 Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä
 Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä
 Vihreä eduskuntaryhmä
 Svenska riksdagsgruppen – Ruotsalainen eduskuntaryhmä
 Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä
 Korkein oikeus
 Helsingin hallinto-oikeus
 Hämeenlinnan hallinto-oikeus
 Turun hallinto-oikeus
 Tietosuojavaltuutettu
 Etelä-Suomen lääninhallitus
 Länsi-Suomen lääninhallitus
 Itä-Suomen lääninhallitus
 Oulun lääninhallitus
 Lapin lääninhallitus
 Länsstyrelsen på Åland
 Ålands landskapsregering
 Pääesikunta
 Rajavartiolaitos
 Suomen Pankki
 Euroopan keskuspankki
 Huoltovarmuuskeskus
 Vakuutusvalvontavirasto
 Rahoitustarkastus
 Viestintävirasto
 Merenkululaitos
 Ilmailuhallinto
 Poikkeusolojen vakuutustakuutoimikunta
 Uudenmaan työvoima- ja elinkeinokeskus
 Hämeen työvoima- ja elinkeinokeskus

Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskus
Lapin työvoima- ja elinkeinokeskus
Suomen Kuntaliitto
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
AKAVA ry
Elinkeinoelämän keskusliitto EK
Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK
Viestinnän Keskusliitto ry
Suomen pankkiyhdistys ry
VR-yhtymä Oy
Suomen Arvopaperikeskus Oy

Lausuntoa eivät ole antaneet:

Eduskunnan kanslia
Kokoomuksen eduskuntaryhmä
Perussuomalaisten eduskuntaryhmä
Korkein hallinto-oikeus
Kansaneläkelaitos
Varsinais-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskus
Satakunnan työvoima- ja elinkeinokeskus
Pirkanmaan työvoima- ja elinkeinokeskus
Kaakkois-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskus
Etelä-Savon työvoima- ja elinkeinokeskus
Pohjois-Savon työvoima- ja elinkeinokeskus
Keski-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskus
Etelä-Pohjanmaan työvoima- ja elinkeinokeskus
Pohjanmaan työvoima- ja elinkeinokeskus
Pohjois-Pohjanmaan työvoima- ja elinkeinokeskus
Kainuun työvoima- ja elinkeinokeskus
Suomen yrittäjät
Finnair Oyj